

Historia Grabowca

Monografia parafii
greckokatolickiej i prawosławnej
Zaśnięcia Bogurodzicy/
Zmartwychwstania Pańskiego
i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny
w Grabowcu

08.10.1596-13.05.1875
13.05.1875-12.04.1919 (1940)

Renata Kulik, Henryk Kulik

Wszelkie prawa autorów zastrzeżone

Część I

Monografia parafii greckokatolickiej Zaśnięcia Bogurodzicy/ Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu

08.10.1596-13.05.1875

1. Wstęp

1.1. Inne Kościoły

Grabowiec charakteryzuje bogata specyfika wyznaniowa. Zebrane informacje dotyczą różnorodności wyznaniowej w jakiej funkcjonowali przodkowie mieszkańców Grabowca i okolic. Ciekawe są również losy duchownych posługujących w tych Kościołach.

1.2. Krótko w jednym zdaniu

Unici to chrześcijanie wywodzący się z różnych Kościołów wschodnich, którzy uznawali dogmatykę i jurysdykcję Kościoła rzymskokatolickiego, przy czym zachowali własną liturgię i specyfikę.

1.3. Nazewnictwo

Kościół nazywano różnie:

- kościół¹ grecko-słowiański,
- kościół greckokatolicki,
- kościół unicki,
- kościół grekokatolicki (nazwa pochodzi się od cesarzowej Marii Teresy w czasie zaborów Polski),
- kościół greckounicki.

Administracyjnie Kościół dzielił się na metropolie, eparchie (diecezje) i parochie (parafie).

2. Parafia greckokatolicka w Grabowcu na przestrzeni dziejów

2.1. Opis dziejów od X wieku

W 988 roku mieszkańcy księstwa bełskiego przyjęli wiarę chrześcijańską w obrządku wschodnim (z Bizancjum) za księciem kijowskim Włodzimierzem².

Długa jest historia prób przyłączenia Kościoła wschodniego do Kościoła rzymskokatolickiego.

Kolejna umowa – unia między Kościołem wschodnim a Kościołem rzymskokatolickim została zawarta 6 lipca 1439 roku.

2.2. Opis dziejów parafii, XVI wiek

W XVI wieku duchowieństwo prawosławne w Rzeczypospolitej doprowadziło do unii metropolii kijowskiej z Kościołem łacińskim³.

Kościół greckokatolicki w Rzeczypospolitej powstał na podstawie bulli papieża Klemensa VIII Magnus „Dominus et laudabilis nimis” wydanej 23 grudnia 1595 roku. Powstała unia Kościoła prawosławnego i Kościoła rzymskokatolickiego.

Unia została uroczystie ogłoszona 8/18 października 1596 roku na synodzie w Brześciu

---

¹ Chotkowski Władysław, Listy unitów wygnanych do Orenburskiej gubernii. Część 1-3, Kraków, 1893, cz. 1 s. 3.

² Encyklopedia kościelna, T. XXIX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa 1907, s. 494.

³ Gil – z tradycji, s. 74.

Litewskim⁴. Unię podpisał dotychczasowy prawosławny biskup chełmski Dionizy Zbirujski⁵. Od razu, w 1595 roku, do unii przyłączyła się też diecezja włodzimiersko-brzeska⁶.

Zatem z **1596** rokiem prawosławna diecezja chełmska przystąpiła do unii z Kościołem rzymskokatolickim.

Zawarcie unii podzieliło wiernych i duchowieństwo prawosławne na tych co byli za Cerkwią prawosławną i na tych co byli za Cerkwią unicką⁷.

W kościele greckokatolickim z prawosławia pozostały: obrządek wschodni, kalendarz juliański oraz niezależna hierarchia duchowna.

Diecezja chełmska obejmowała ziemię chełmską i województwo bełskie⁸.

Diecezja chełmska należała do metropolii kijowsko-halickiej. Metropolita był m.in. Michał Rahoza (1596-1900), Hipacy Pociąg (08.04.1600-1613)⁹, Józef Welamin Rutski (1613-1637)¹⁰.

2.1. Opis dziejów parafii, XVII wiek

W **1619** roku z uposażenia diecezji pozostała tylko wieś Pokrówka. Ówczesny biskup Atanazy Pakosta sądził się o zabrane bezprawnie wsie: Cieszyn, Butyń, Peremiwołek, Strzyżów, Niewirków, Żuków. Biskup objął we władanie wsie Białopole i Buśno, w których później rezydowali biskupi chełmscy¹¹.

W sobotę przed świętem św. Macieja **1620** roku oblatowano, w księgach grodzkich grabowieckich testament, ¹²

19 października **1640** roku starosta grabowiecki Stanisław Sarbiewski wydał dekret (oblatowany w księgach miejskich w 1643 roku), w którym m.in. przypomina o obowiązku katolików (rzymskich i greckich) przystąpienia, co najmniej raz w roku (przed Wielkanocą) do spowiedzi oraz uczęszczania do kościoła/cerkwi w każdą niedzielę i w święta (dekret określał kary dla tych, co nie wypełniali powyższych obowiązków katolików)¹³.

Na mocy ugody Zborowskiej, po bitwie pod Zborowem, między królem Janem Kazimierzem a hetmanem kozackim Bohdanem Chmielnickim zawartej w **1649** roku oddano biskupstwo chełmskie prawosławnym (**1650-1652**). Władzą chełmskim był w tym czasie Dionizy Bałaban¹⁴. (patrz informacje przy biskupach, do połączenia lub nie?)

W **1679** roku cerkiew grabowiecka była wizytowana, po śmierci ks. Kontarowicza parocha grabowieckiego, przez generalnego namiestnika biskupa ks. Pamfila Skalskiego, protoprezbitera chełmskiego i parocha *uspenowskiego* i sieleckiego, prezbitera parafii Tyszowce ks. Hieronima Hoczynskiego, prezbitera parafii Wojsławice ks. Gabriela Kołdyńskiego, prezbitera *komaperskiego* ks. Daniela Maskiewicza. Zespół wizytujący polecił

---

⁴ Chotkowski Władysław, Listy unitów wygnanych do Orenburskiej guberni. Część 1-3, Kraków, 1893, cz. 1 s. 3.

⁵ Gil – z tradycji, s. 74.

⁶ Gil – z tradycji, s. 74, 77.

⁷ Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 23.

⁸ Ziemie ruskie. Ruś Czerwona. Cz. 2; Gebethner i Wolff; Warszawa; 1903, s. 51.

⁹ Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 30.

¹⁰ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377; Gil CMZ, s. 77; Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 44, 52.

¹¹ Gil CMZ, s. 76-77.

¹² APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 236, 237.

¹³ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/2, k. 12-15.

¹⁴ Gil – z tradycji, s. 74.

„Panu Michałowi” (brak więcej informacji) zakupić trzy tablice srebrne¹⁵.

18 października 1688 roku cerkiew grabowiecka była wizytowana przez biskupa chełmskiego i bełskiego Augustyna Aleksandra Łodziaty. W tym dniu biskup wprowadził, w towarzystwie mieszczan, parafian, ojca Konstantego Kizikowskiego na parochę cerkwi w Grabowcu¹⁶.

W piątek przed świętem św. Jadwigi księżnej i wdowy w 1672 roku, tj. 14 października 1672 roku¹⁷.

Przed pierwszym rozbiorem, 5 sierpnia 1772 roku, w diecezji chełmskiej były dwa oficjaly (dwa urzędy konsystorskie), tj. w Chełmie i Bełzie¹⁸.

Oficjalat chełmski składał się z sześciu dekanatów: chełmskiego, hrubieszowskiego, lubelskiego, lubomelskiego, rateńskiego, szczebrzeszyńskiego. Do 1696 roku w drodze podziału utworzono trzy kolejne dekanaty: horodelski, tomaszowski, zamojski¹⁹.

3 czerwca 1696 roku cerkiew grabowiecka należała do protopopi chełmskiej w diecezji chełmskiej. Do tego dekanatu należało 68 cerkwi, w szczególności Świdniki, Horyszów Ruski, Wojsławice (trzy cerkwie), Uchanie, Krasnystaw (dwie)²⁰.

2.2. Opis dziejów parafii, XVIII wiek

13 kwietnia 1701 roku król Polski August II wydał przywilej [Privilegi] dla ks. Konstantego Kozikowskiego prezbitera grabowieckiego cerkwi Zmartwychwstania Pańskiego. Przywilej ten sporządził pisarz wielki koronny JKM z Życzyna Opaliński, chorąży drohicki. Kopię tego dokumentu sporządził w Skierbieszowie notariusz konsystorza ks. Mikołaj Jerzy Rządkowski (kanonik chełmski i proboszcz parafii Zamość) a potwierdził w poniedziałek 5 lipca 1717 roku biskup chełmski r.l. Krzysztof na Słupowie Szembek w obecności proboszcza parafii r.g. Grabowiec ks. Konstantego Kizikowskiego²¹.

W powyższym przywileju król potwierdza:

- własność cerkwi w Grabowcu do gruntu cerkiewnego z przyległościami i przynależnościami, tj. do pola rozpoczynającego się od drogi Kozomyjskiej a ciągnącego się do Skomorowskiej granicy, łąk, ogrodów, budynków;
- prawo wolnego warzenia piwa dla własnych potrzeb;
- prawo wolnego mlewu zboża „bez dawania miarki”;
- prawo wolnego wyrębu w lasach miejskich jak i pańskich na opał i reperacje budynków, „bez szkody jednak znacznej wrębem”;
- prawo wolnego łowienia ryb w stawie miejskim.

18 lipca 1715 roku proboszcz parafii Grabowiec ks. Konstanty Kizikowski (oficjal chełmski) prowadził uroczystości wprowadzenia ks. Andrzeja Karpińskiego na urząd proboszcza parafii Szchebrzeszyn²².

W 1720 roku podczas synodu w Zamościu ustalono formularz z pytaniami do przeprowadzania wizytacji parafii oraz ujednociono szablon protokołu powizytacyjnego a także to, że protokół sporządzano w co najmniej dwóch egzemplarzach (jeden pozostawał na

¹⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 234, 235.

¹⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 235.

¹⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 238, 239.

¹⁸ Ślaza d, s. 141.

¹⁹ Gil chełmskie, s. 37.

²⁰ Gil chełmskie, s. 44-46.

²¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 237, 238.

²² APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/100, k. 1-5.

parafii a drugi był przekazywany do konsystorza diecezji)²³. Także od czasu synodu niektóre elementy liturgii i obrzędów łacińskich weszły do nabożeństwa unickiego²⁴.

W cerkwi montowano łacińskie boczne ołtarze, organy; przeprowadzano procesję Bożego Ciała; używano dzwonek do nabożeństwa oraz odmawiano różaniec²⁵.

W 1724 roku została przeprowadzona wizytacja cerkwi Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu. Cerkiew była w dobrym stanie. Na elewacji cerkwi były dwa dzwonki, w dzwonnicy cztery (w tym jeden uszkodzony), piąty w kopule. W cerkwi było dużo wyposażenia, w szczególności kielich srebrny (2 szt., w tym jeden złamany), korona srebrna (4 szt.), tablica (25 szt., różne), ornat (5 szt.), trybularz. Wśród ksiąg można było znaleźć m.in. ewangelię (2 szt.), trebnik (wileński, lwowski), psalterz²⁶.

W 1724 roku do parafii należały miejscowości Grabowiec, Beresteczko, Dańczypol, Hołużne, Ornatowice, Szystowice, Grabowczyk, Skomorochy Wielkie, Skomorochy Małe, Wolica Cieszyńska, Przedmieście alias Sołtysy²⁷.

29 listopada 1744 roku wizytację cerkwi grabowieckiej „Wniebowstąpienia Panny Maryi” przeprowadził biskup chełmski Felicjan Feliks Wołodkowicz. Drewniana cerkiew leżała w dobrach królewskich (królewszczyźnie) a dzierżawionych przez starostę grabowieckiego Jerzego Potockiego. Do parafii należały miejscowości: Grabowiec, Grabowczyk, Hołużne, Ornatowice, Skomorochy Małe, Skomorochy Wielkie, Szystowice, Wolica [Wolica Uchańska]²⁸.

W 1759 roku w mieście Grabowiec, leżącym w województwie bełskim Rzeczypospolitej, była parafia greckokatolicka pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Parafia należała do dekanatu chełmskiego diecezji chełmskiej. Parafia była pod patronatem królewskim. Cerkiew parafialna była drewniana²⁹.

W 1769 roku sąd grodzki grabowiecki za kradzież zboża wymierzył mieszczaninowi karę w postaci grzywny, nakazu zakupu „świec parofuntowych” do cerkwi oraz „krzyżem leżenie” w niedzielę na sumie³⁰.

Do 1772 roku diecezja miała 22 dekanaty obejmujących łącznie 542 parafie i 11 filii, przy czym w latach 1759-1784 funkcjonował jeszcze jeden dekanat – grabowiecki³¹. Diecezja obejmowała parafie leżące w województwach: bełskim, lubelskim, ruskim, wołyńskim i liczyła 158880 wiernych. W diecezji było 526 drewnianych cerkwi parafialnych, 10 murowanych (przy czym o 6 brak danych)³².

W 1772 roku oficjalat chełmski diecezji chełmskiej liczył 11 dekanatów (oficjalat bełski liczył także 11 dekanatów), a mianowicie Chełm (50 parafii, w tym Grabowiec), Horodło (22), Hrubieszów (29), Kaszogród (14), Krasnystaw (22), Lublin (22), Luboml (30), Ratno (28), Szczebrzeszyn (26), Tyszowce (38), Zamość (20)³³.

Parafia Grabowiec w dekanacie grabowieckim diecezji przemyskiej – 1786

Po I rozbiorze Polski, w 1772 roku Grabowiec znalazł się w zaborze austriackim. Część

²³ Gil chełmskie, s. 33.

²⁴ Korobowicz Artur, „Kler greckounicki w królestwie Polskim (1815-1875)” w Rocznik Lubelski T. 9 (1966), Lublin, 1968, s. 258.

²⁵ Korobowicz Artur, „Kler greckounicki w królestwie Polskim (1815-1875)” w Rocznik Lubelski T. 9 (1966), Lublin, 1968, s. 258.

²⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12.

²⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12.

²⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 232-234.

²⁹ Kołbuk KW, s. 297.

³⁰ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/10, k. 119.

³¹ Trojanowska, s. 11.

³² Kołbuk KW, s. 49-50.

³³ Kołbuk KW, s. 45.

chełmskiej diecezji greckokatolickiej wraz z parafią Grabowiec znalazła się w Galicji³⁴.

W **1786** roku dokonano korekty granicy diecezji tak, aby cyrkule znajdowały się w całości w obrębie jednej diecezji³⁵.

24 lipca 1786 roku został sporządzony inwentarz cerkwi³⁶.

W **1787** roku burmistrzowie miasta Grabowiec potwierdzają brak zaległości w płaceniu podatku kwatrowego przez ks. proboszcza Michała Grabowieckiego³⁷.

W drugiej połowie XVIII wieku w testamentach mieszkańców miasta Grabowiec (przykładowo rajcy starego) wyznania greckokatolickiego spotyka się datki na światło do cerkwi jak i do kościoła. Wymienia się m.in. datki na pochowanie ciała i ratunek duszy dla cerkwi parochialnej w Grabowcu w wysokości 2 rubli czerwonych a Bractwu – dwa. Przeznaczano krowę na poczęstunek dla duchowieństwa i ubogich³⁸.

W obszarze diecezji chełmskiej pozostającej w dalszym ciągu w Polsce odbywały się synody. W maju **1791** roku odbył się w katedrze chełmskiej synod diecezjalny, który zgromadził wszystkich plebanów z całej diecezji. W 1792 roku odbył się synod diecezjalny w katedrze chełmskiej (21 kwietnia) i w cerkwi wiszniewskiej (26 kwietnia). 10 maja 1793 roku synod odbył się w wiosce biskupiej w Pokrówce. Podczas kolejnego synodu w Lubomlu (1 maja) i w Pokrówce (15 maja) dokonano nowego podziału diecezji na dekanaty (chełmski, lubelski, siedliski, krasnostawski, dubienecki, opaliński, maciejewski, przewalski, ratneński). Z oczywistych względów w żadnym dekanacie nie było Grabowca. Kolejne synody odbywały się w cerkwi Opieki Matki Boskiej w Pokrówce: 29 kwietnia 1797 roku, 6 maja 1798 roku, 10 maja 1880 roku, 14 maja 1801 roku, 25 maja 1802 roku i 31 maja 1803 roku³⁹.

11 lutego **1793** roku została przeprowadzona wizytacja generalna przez dziekana zamojskiego ks. Jakuba Romanowskiego – delegowanego komisarza i wizytatora biskupa przemyskiego Maksymiliana Ryłło⁴⁰.

Na początku władania Austriaków tą częścią Polski (zabór austriacki) cerkiew w Świdnikach została filialną cerkwią parafii w Grabowcu (w wyniku przeprowadzonej regulacji cerkwi i kościołów)⁴¹. Stało się to w **1795** roku decyzją Gubernium Lwowskiego⁴².

W **1796** roku okrojona diecezja chełmska w zaborze austriackim miała 5 dekanatów (chełmski, dubienecki, krasnostawski, lubelski, siedlecki) obejmujących 81 parafii położonych w cyrkulach chełmskim, józefowskim, lubelskim)⁴³.

2.3. Opis dziejów parafii, XIX wiek

10 grudnia **1803** roku w Grabowcu leżącym, w cyrkule zamojskim, istniała cerkiew pod wezwaniem Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny⁴⁴.

³⁴ Rzemieniuk USP, s. 14-15.

³⁵ Rzemieniuk USP, s. 14-15.

³⁶ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

³⁷ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 111.

³⁸ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 205, 206.

³⁹ Likowski Edward „Synody diecezji chełmskiej obrządku wschodniego” w Okoniewski Stanisław (Red., Wyd.), „Przegląd Kościelny. Pismo Miesięczne Poświęcone Nauce i Sprawom Kościoła Katolickiego”, T. 1, nr 3, Poznań, 1902, s. 163, 174 oraz w „Przegląd Kościelny. Pismo Miesięczne Poświęcone Nauce i Sprawom Kościoła Katolickiego”, T. 1, nr 4, Poznań 1902, s. 241, 245-246, „Przegląd Kościelny. Pismo Miesięczne Poświęcone Nauce i Sprawom Kościoła Katolickiego”, T. 1, nr 6, Poznań 1902, s. 419, 425, 427; „Przegląd Kościelny. Pismo Miesięczne Poświęcone Nauce i Sprawom Kościoła Katolickiego”, T. 1, nr 5, Poznań 1902, s. 321-341.

⁴⁰ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

⁴¹ APL ChKG, [Dawne dokumenty dotyczące uposażenia cerkwi świdnickiej], sygn. 35/95/0/10/517, k. 3.

⁴² APL ChKG, Akta gruntowe dotyczące się cerkwi parafialnych. Dekanat grabowiecki. Parafia Świdniki, sygn. 35/95/0/10/518, k. 9, 31.

⁴³ Trojanowska, s. 11.

⁴⁴ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24.

W 1803 roku paroch cerkwi miał prawo do:

- otrzymywania ziarna żyta, po 6 garnców, od gospodarzy wyznania greckokatolickiego z wiosek: Hołużnego, Ornatowic, Wolicy Uchańskiej,
- otrzymywania ziarna żyta z miasteczka Grabowca jak i z Góry („ale nie dawali i nie dają”),
- zbierania na światło cerkiewne, wino, hostię od każdego gospodarza greckokatolickiego po 7 ½ garna żyta, od białogłowy i dzieci po 2 ½ (ubodzy dawali jak od białogłowy lub wcale); przy czym z Grabowca i Hołużnego od kilku lat nikt nie dawał,
- wolnego wrębu w lasach królewskich i miejskich,
- wolnego pastwiska na gruntach miejskich,
- wolnego łowienia ryb w stawie,
- wolnego robienia trunków na własne potrzeby,
- zwolnienia z podatków ustalanych przez starostę⁴⁵.

Wieś Wolica Uchańska należała do parafii greckokatolickiej w Uchaniach, przy czym pod względem administrowania sakramentami – było bliżej do Grabowca – i wykonywał to paroch grabowiecki⁴⁶.

Co najmniej w latach **1803-1809** greckokatolicka diecezja chełmska składała się 5 dekanatów: chełmskiego (dziekan ks. Piotr Ciszewski, paroch Chełm), dubieneckiego (ks. Bazyl Śmigielski, paroch Deputycze), krasnostawskiego (ks. Andrzej Gruszecki, paroch Kraśniczyn), lubelskiego (ks. Sylwester Górski, paroch Uścimów), siedleckiego (ks. Bazyl Laurysiewicz, paroch Kanie)⁴⁷.

W związku rozbiorem Polski dotychczasowy metropolita nie mógł sprawować władzy nad diecezją chełmską. Ówczesny biskup chełmski podejmował starania o przekazanie przez metropolitę kijowsko-halickiego władzy metropolitarnej nad tą diecezją biskupowi chełmskiemu (bezsukutecznie) a następnie o utworzenie nowej metropolii⁴⁸.

W **1806** roku reaktywowano metropolię halicką z siedzibą we Lwowie⁴⁹. Decyzja Stolicy Apostolskiej zapadła 24 lutego **1807** roku (podpisanie buli przez papieża)⁵⁰. Diecezja chełmska należała do 1830 roku do tej metropolii nazywanej halicko – lwowską (wcześniej siedzibą metropolii był Halicz)⁵¹. Pierwszym metropolitą został biskup przemyski Antoni Angełłowicz (1808-1814), który jednocześnie był administratorem diecezji chełmskiej⁵². Następnym metropolitą był Michał Lewicki (1815-1858)⁵³.

W granicach utworzonego w 1807 roku Księstwa Warszawskiego znalazły się parafie czterech dotychczasowych diecezji greckokatolickich: brzeskiej, chełmskiej, przemyskiej i supraśkiej⁵⁴.

/w Księstwie Warszawskim/

W **1809** roku przyłączono do Księstwa Warszawskiego ziemie III zaboru austriackiego i

⁴⁵ APL AMG, sygn. 35/32/0-/17, k. 26, 27.

⁴⁶ APL AMG, sygn. 35/32/0-/17, k. 27.

⁴⁷ Schematismus 1803 n, s. 209; Schematismus 1806, s. 396-397; Schematismus 1808, s. 434, 435; Schematismus 1809, s. 465.

⁴⁸ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

⁴⁹ Rzemieniuk USP, s. 16.

⁵⁰ Trzeba dodać źródło.

⁵¹ Rzemieniuk USP, s. 22-23.

⁵² Schematismus 1809, s. 464.

⁵³ Rzemieniuk USP, s. 22-23.

⁵⁴ Ślaza d, s. 142.

I zaboru austriackiego, tj. okręgu zamojskiego, w którym leżał Grabowiec⁵⁵.

W 1809 roku do grecko-katolickiej metropolii lwowskiej należała archidiecezja lwowska oraz diecezje: przemyska, chełmska, brzeska⁵⁶.

6 stycznia **1810** roku przy cerkwi parafialnej Wniebowzięcia NMP w Grabowcu powstało bractwo, do którego w **1833** roku należało siedem osób. W dekanacie grabowieckim było to najstarsze bractwo. W dekanacie grabowieckim bractwa istniały także przy cerkwiach w Horyszowie Ruskim, Koniuchach (filii Horyszowa Ruskiego), Jarosławcu, Tuczępach⁵⁷.

Parafia Grabowiec w dekanacie grabowieckim diecezji chełmskiej – 24.03.1810

27 lutego 1810 roku na konwokacji superiorzy pięciu bazylikańskich monasterów z terenów Księstwa Warszawskiego (białskiego, chełmskiego, lubelskiego, warszawskiego, zamojskiego) powołali do życia nową prowincję – diecezję chełmską Narodzenia Najświętszej Marii Panny⁵⁸.

Fryderyk August I Wettyn dekretem z 24 marca 1810 roku utworzył jedno biskupstwo greckokatolickie z siedzibą w Chełmie. Pierwszym biskupem nowej diecezji był Ferdynand Dąbrowa Ciechanowski. Ferdynand Ciechanowski nominację na biskupa otrzymał, 18 lipca 1810 roku, od Fryderyka Augusta I Wettyna (księcia warszawskiego, króla Saksonii)⁵⁹.

W latach **1811-1814** roku posługę w parafii pełnili księża z sąsiednich parafii, gdyż pleban grabowiecki leżał obłożnie chory⁶⁰.

14 października 1814 roku miasto Grabowiec ogarnął duży pożar, w którym spłonęła m.in. greckokatolicka plebania (w tym metryki) i greckokatolickie zabudowania ekonomiczne⁶¹.

/w Królestwie Polskim/

Parafia unicka w Grabowcu w nowoutworzonym Królestwie Polskim dalej należała do diecezji chełmskiej⁶². W okresie **1815-1830** do diecezji należały 21 dekanaty.

W 1815 roku dekanat grabowiecki był jednym z 21 dekanatów w diecezji chełmskiej⁶³. W tym czasie w Królestwie Polskim było 287 cerkwi unickich i 5 klasztorów (Chełm, Biała, Lublin, Zamość, Warszawa). Natomiast cerkwi prawosławnych w Królestwie Polskim było 6⁶⁴.

18 czerwca 1815 roku podczas instalacji ks. Mateusza Bielawskiego na parocha cerkwi w Grabowcu został sporządzony inwentarz cerkwi Wniebowzięcia Matki Boskiej w Grabowcu przez dziekana grabowieckiego ks. Macieja Sierocińskiego⁶⁵.

W 1815 roku stwierdzono, że paroch cerkwi ma prawo od dawnych czasów pobierania⁶⁶:

- od każdego gospodarza z Ornatowic i Hołużnego po pół korca ziarna żyta,
- od każdego gospodarza z Wolicy Uchańskiej po 8 złp.

W **1816** roku w skład dekanatu grabowieckiego wchodziło dziewięć parafii⁶⁷:

⁵⁵ Trojanowska, s. 12.

⁵⁶ Schematismus 1809, s. 443.

⁵⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167.

⁵⁸ Gil CMZ, s. 99.

⁵⁹ APL Górski, sygn. 35/322/0/-/1, akt nr 91 (kopia przywileju).

⁶⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 5.

⁶¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/7, k. 18/3, 18/4.

⁶² Rzemieniuk USP, s. 28-29.

⁶³ Rzemieniuk USP, s. 39.

⁶⁴ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁶⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 362-364.

⁶⁶ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 363, 364.

⁶⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 47.

1. Bereść (paroch – ks. Onufry Własiewicz) z filią w Zaborcach,
2. Bończa (paroch – ks. Jan Baranowski),
3. Buśno (paroch Andrzej Saykiewicz) z filią,
4. Dub (paroch – ks. Klemens Szokalski),
5. Grabowiec (paroch – ks. Mateusz Bielawski) z filią w Świdnikach (kooperator – Szymon Szokalski),
6. Perespa (paroch – ks. Aleksander Lipnicki),
7. Tuczępy (paroch – ks. Bazyli Puszczałowski),
8. Uchanie (paroch – ks. Maciej Sierociński) z filią w Jarosławcu,
9. Wakijów (paroch – ks. Jan Dyjakowski) z filią.

W 1816 roku parafia Grabowiec liczyła 1180 parafian (do spowiedzi przystępowało 1000) a cerkiew filialna w Świdnikach liczyła 480 wyznawców, w tym 400 przystępujących do komunii⁶⁸.

W **1819** roku diecezja otrzymała stanowisko biskupa pomocniczego (sufragana)⁶⁹. Sufragan chełmski nosił tytuł biskupa bełskiego.

W **1824** roku w skład diecezji wchodziły dekanaty z województwa lubelskiego: chełmski (9 cerkwi), dubieniecki (10), grabowiecki (9), horodelski (8), hrubieszowski (18), krasnostawski (11), lubelski (16), szczebrzeszyński (16), tarnogrodzki (10), tomaszowski (6), tyszowiecki (17), zamojski (7); z województwa podlaskiego: bialski (12), kodeński (9), łosicki (11), parczewski (9), sokołowski (12), międzyrzecki (14), wisznicki (10), włodawski (17); z województwa augustowskiego: tykociński (9)⁷⁰.

W 1824 roku w skład dekanatu grabowieckiego wchodziło dziewięć parafii⁷¹:

1. Bereść (proboszcz – ks. Onufry Własiewicz),
2. Dub (ks. Klemens Szokalski),
3. Grabowiec (proboszcz – ks. Mateusz Bielawski),
4. Horyszów Ruski (ks. Jan Groszkowski),
5. Perespa (ks. Aleksander Lipiński),
6. Skierbieszów (ks. Bazyli Puszczałowski),
7. Świdniki (ks. Szymon Szokalski),
8. Uchanie (proboszcz i dziekan – ks. Maciej Sierociński),
9. Wakijów (ks. Jan Dyjakowski).

20 sierpnia 1824 roku, wg innego źródła⁷², w skład diecezji wchodziły dekanaty z województwa lubelskiego: chełmski (15 parafii), dubieniecki (13), grabowiecki (10), horodelski (10), hrubieszowski (18), krasnostawski (11), lubelski (18), szczebrzeszyński (16), tarnogrodzki (12), tomaszowski (7), tyszowiecki (18), zamojski (10); z województwa podlaskiego: bialski (15), kodeński (16), łosicki (13), parczewski (12), sokołowski (14), międzyrzecki (15), wisznicki (11), włodawski (22); z województwa augustowskiego: surogacja tykocińska (11); z województwa mazowieckiego 1 parafia zakonna w Warszawie wchodząca w skład dekanatu sokołowskiego.

---

⁶⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 47.

⁶⁹ Rzemieniuk USP, s. 28.

⁷⁰ Rocznik 1824, s. 75-81; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁷¹ Rocznik 1824, s. 77.

⁷² Korobowicz Artur, „Kler greckounicki w Królestwie Polskim (1815-1875)” w Rocznik Lubelski T. 9 (1966), Lublin, 1968, s. 241-242.

20 lutego **1825** roku parafia Grabowic była wizytowana przez wizytatora, dziekana sokalskiego, surogata i sędziego pokoju podlaskiego ks. Wincentego Pawłowicza⁷³.

W **1826** roku w skład diecezji chełmskiej wchodziły m.in. (brak strony w źródle) dekanaty z województwa lubelskiego: chełmski (13 parafii), dubieniecki (15), grabowiecki (10), horodelski (9), hrubieszowski (18), krasnostawski (11), lubelski (18), szczebrzeszyński (17), z województwa podlaskiego: bialski (15), kodeński (16), łosicki (13), sokołowski (14), wisznicki (12); z województwa augustowskiego: tykociński (11)⁷⁴

W latach 1826-**1827** do dekanatu grabowieckiego diecezji chełmskiej wchodziło 10 parafii: Bereść (proboszcz ks. Onufry Własiewicz), Bończa (ks. Eustachy Grzegorzewski), Dub (ks. Klemens Szokalski), Grabowiec (ks. Mateusz Bielawski, dziekan), Świdniki (ks. Szymon Szokalski), Horyszów Ruski (ks. Jan Groszkowski), Perespa (ks. Aleksander Lipiński), Tuczępy (administrator, ks. Mateusz Bielawski), Uchanie (ks. Maciej Sierociński), Wakijów (ks. Jan Dyakowski)⁷⁵.

Dziekan grabowiecki ks. Maciej Sierociński informuje, 1 czerwca **1828** roku, proboszcza parafii Grabowiec⁷⁶.

W **1830** roku w skład diecezji wchodziły dekanaty z województwa lubelskiego: chełmski (15 cerkwi), dubieniecki (13), grabowiecki (10), horodelski (9), hrubieszowski (18), krasnostawski (11), lubelski (18), szczebrzeszyński (16), tarnogrodzki (12), tomaszowski (7), tyiszowiecki (17), zamojski (10); z województwa podlaskiego: bialski (15), kodeński (16), łosicki (13), parczewski (12), sokołowski (14), międzyrzecki (15), wisznicki (12), włodawski (23); z województwa augustowskiego: tykociński (11)⁷⁷.

W 1830 roku do dekanatu grabowieckiego diecezji chełmskiej wchodziło 10 parafii:

1. Bereść (proboszcz ks. Onufry Własiewicz),
2. Bończa (administrator, ks. Wincenty Bieganowski),
3. Dub (ks. Klemens Szokalski),
4. Grabowiec (ks. Mateusz Bielawski, dziekan),
5. Świdniki (ks. Szymon Szokalski, wikariusz),
6. Horyszów Ruski (ks. Jan Groszkowski),
7. Perespa (ks. Aleksander Lipiński),
8. Tuczępy (administrator, ks. Mateusz Bielawski),
9. Uchanie i filia w Jarosławcu (ks. Maciej Sierociński),
10. Wakijów (ks. Jan Dyakowski)⁷⁸.

W omawianym roku dekanat liczył 6627 dusz⁷⁹.

W 1830 roku z inicjatywy rządu rosyjskiego, cara Mikołaja I, decyzją papieża (Piusa VIII) z dnia 3 lutego tego roku diecezja chełmska została wyłączona z metropolii halicko-lwowskiej i poddana bezpośredniej władzy Stolicy Apostolskiej⁸⁰. W 1830 roku w Królestwie Polskim było 239548 unitów⁸¹.

20 maja **1832** roku archidiakon Kapituły Katedry Chełmskiej ks. Daniel Halicki zwrócił

⁷³ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 23.

⁷⁴ Rocznik 1826/27, s. 166-174, 176.

⁷⁵ Rocznik 1826/27, s. 167, 168.

⁷⁶ APL ChKG, [Dawne dokumenty dotyczące uposażenia cerkwi uchańskiej ...], sygn. 35/95/0/10/558, k. 8.

⁷⁷ Rocznik 1830, s. 103-112.

⁷⁸ Rocznik 1830, s. 105.

⁷⁹ Rocznik 1830, s. 105.

⁸⁰ Rzemieniuk USP, s. 27; Trojanowska, s. 12.

⁸¹ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

się z prośbą do dziekana grabowieckiego ks. Macieja Sierocińskiego (proboszcza parafii r.g. Uchanie), na wniosek władz rządowych, o sporządzenie wykazu kościołów, które w „Epoce Rewolucyjnej” dostarczyły do arsenału warszawskiego dzwony z przeznaczeniem na „łanie armat” z wyszczególnieniem ich wagi a także tych którym dzwony zostały już zwrócone⁸².

Kolatorzem cerkwi był dziedzic dóbr Grabowca Michał Teleżyński (6 maja 1834-22 czerwca 1846).

W 1837 roku, po zmianie województw na gubernie, do diecezji chełmskiej należały parafie z guberni lubelskiej, łomżyńskiej, siedleckiej, suwalskiej oraz parafia unicka w Warszawie i parafia unicka w Krakowie (włączona w 1852 roku do diecezji przemyskiej)⁸³.

Po ukazie Mikołaja I z 1839 rok kasującym unię w zachodnich guberniach cesarstwa, unicy z tamtych terenów podporządkowali się Cerkwi Rosyjskiej.

W 1840 roku w skład dekanatu grabowieckiego wchodziło 10 parafii:

1. Bereście,
2. Bończa,
3. Dub,
4. Grabowiec,
5. Horyszów Ruski,
6. Perespa,
7. Świdniki,
8. Tuczępy,
9. Uchanie,
10. Wakijów⁸⁴.

W dziewięciu parafiach istniał fundusz na uposażenie diakonów cerkiewnych a także dom (lub dom i grunt), w siedmiu parafiach był taki funduszu, ale bez domu (mieszkania) a w dwóch nie było dla diakonów żadnego uposażenia, ani domu czy gruntu⁸⁵.

W 1840 roku w dekanacie grabowieckim było 10 cerkwi parafialnych i 5 cerkwi filialnych, nie było kaplic. Do dekanatu należało 45 miejscowości. Liczba wiernych w dekanacie wynosiła 7205⁸⁶.

Parafie unickie był znacznie mniejsze od parafii łacińskich, w obszarze jednej parafii łacińskiej znajdowało się 4-5 parafii unickich⁸⁷. Podobnie było w przypadku łacińskiej parafii Grabowiec i leżącymi na jej terenie parafiami unickimi.

W 1840 roku unicka parafia w Grabowcu liczyła 872 wiernych. W skład tej parafii wchodziły następujące miejscowości: Grabowiec (miasto), Bronisławka, Ornatowice, Szystowice, Skibice, Dańczypól, Skomorochy, Wolica Uchańska, Hołużne, Czechówka, Grabowczyk, Konstantynówka⁸⁸.

W 1840 roku unicy z miejscowości Babice, Luchów Górny i Potok Górny powiatu biłgorajskiego przyłączyli się do prawosławia⁸⁹.

W dekanacie grabowieckim, w 1840 roku, na utrzymanie diaków przeznaczano różne środki⁹⁰.

---

⁸² APL ChKG, [Dawne dokumenty dotyczące uposażenia cerkwi uchańskiej ...], sygn. 35/95/0/10/558, k. 7.

⁸³ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Trojanowska, s. 12-13.

⁸⁴ Rzemieniuk USP, s. 52, 203-204.

⁸⁵ Rzemieniuk USP, s. 52, 203-204.

⁸⁶ Kołbuk DU, s. 16.

⁸⁷ Kołbuk DU, s. 18.

⁸⁸ Rzemieniuk USP, s. 203.

⁸⁹ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁹⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 88.

Tabela 1 – Środki na utrzymanie diaka przy poszczególnych cerkwiach dekanatu grabowieckiego w 1840 roku⁹¹

Cerkiew	Opis środków
Bereść	Niektórzy parafianie dawali po 15 groszy i 4 garnce zboża rocznie oraz było „liche” mieszkanie
Bończa	Nie było mieszkania i funduszy dla diaka
Dub	Niektórzy parafianie dawali po 15 groszy i 4 garnce zboża rocznie oraz było „liche” mieszkanie z ogródkiem
Grabowiec	Nie było mieszkania i funduszy dla diaka
Horyszów Ruski	Kawałek gruntu ornego, łąki i ogrodu oraz mieszkanie
Perespa	Po 5 korców zboża od włościan, mieszkania nie było
Świdniki	14 korców zboża, 80 zł oraz mieszkanie w szpitalu
Tuczepy	Nie było mieszkania i funduszy dla diaka
Uchanie	Nie było mieszkania i funduszy dla diaka
Wakijów	Po 4 garce zboża od gospodarzy rocznie, mieszkania nie było

W **1842** roku w Królestwie Polskim było 280 parafii unickich⁹².

Według stanu na 8/20 października 1842 roku w parafii greckokatolickiej w Grabowcu było 129 „dymów” – gospodarzy grekokatolików. Kolatorem cerkwi był Michał Teleżyński. Parafia płaciła diakowi 7 rubli i 50 kopiejek. Diak mieszkał w swoim domu⁹³.

Pod koniec października **1847** roku odprawiono uroczyste nabożeństwo jubileuszowe z okazji [1 rocznicy] wstąpienia na Stolicę Apostolską papieża Piusa IX⁹⁴.

W okresie od 13/25.03.**1850** (tj. od śmierci ks. Bielawskiego) do 23 marca/4 kwietnia **1851** roku parafią administrował proboszcz parafii Świdniki, gdyż wystąpił wakat na probostwie w Grabowcu⁹⁵. Protokół zdawczy parafii Grabowiec i Tuczep został sporządzony, przez zastępującego dziekana dekanatu grabowieckiego ks. Teodozego Dyakowskiego, 26 marca/7 kwietnia 1850 roku⁹⁶.

Według wykazu sporządzonego, 4 listopada 1850 roku, przez Radę Opiekunczą Zakładów Dobroczynnych Powiatu Hrubieszowskiego w parafii nie funkcjonował dom szpitalny⁹⁷.

2 marca **1855** roku zmarł car Mikołaj I Pawłowicz. We wszystkich kościołach r.g. (zapewne i r.l.) parafialnych miały odbyć się nabożeństwa żałobne. Dziekan dekanatu grabowieckiego ks. Teodozy Dyakowski informuje, 4/16 lipca 1855 roku, biskupa diecezji chełmskiej, że we wszystkich kościołach r.g. wchodzących w skład dekanatu grabowieckiego zostały odprawione nabożeństwa żałobne⁹⁸. Prawdopodobnie nabożeństwa odbywały się na początku maja tego roku, gdyż tak było w dekanacie hrubieszowskim⁹⁹.

W 1855 roku dekanat hrubieszowski dzielił się na 18 parafii: Chyżowice, Czerniczyn, Grudek-Nadbużny, Hołubie, Hostynne, Hrubieszów, Kryłów, Mircze, Modryń, Mołodiatycze,

⁹¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 88.

⁹² Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁹³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 263.

⁹⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/16/1213, k. 20.

⁹⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542.

⁹⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 11.

⁹⁷ APL KancelariaMSGL, sygn. 35/234/0/-/36, k. 15.

⁹⁸ APL ChKG, Nabożeństwa żałobne z okazji zgonu cara Mikołaja I, sygn. 35/95/0/16/1214, k. 34.

⁹⁹ APL ChKG, Nabożeństwa żałobne z okazji zgonu cara Mikołaja I, sygn. 35/95/0/16/1214, k. 5.

Niele dew, Pawłowice, Peresołowice, Podhorce, Szychowice, Ślipcze, Terebiń i Werbkowice¹⁰⁰.

W **1856** roku administrator parafii ks. Julian Chróściewicz podał do sądu dziedzica grabowieckiego Romana Tuszowskiego, gdyż ten nie wywiązywał się ze swojej służebności w stosunku do cerkwi¹⁰¹.

Prawdopodobnie w **1858** roku parafię wizytował biskup Jan Teraszkiewicz¹⁰².

Tabela 2 – Liczba wiernych w poszczególnych parafiach dekanatu grabowieckiego na koniec 1862 roku¹⁰³

Parafia	Liczba parafian			
	dorosłych		dzieci do lat 18	
	płci męskiej	płci żeńskiej	płci męskiej	płci żeńskiej
Bereść	170	138	85	70
Bończa	119	134	81	128
Dub	256	282	144	131
Grabowiec	236	254	90	48
Horyszów Ruski	267	285	134	142
Perespa	148	153	59	48
Świdniki	145	140	65	68
Tuczepy	95	63	9	8
Uchanie	267	222	32	40
Wakijów	273	312	73	98
Razem	1976	1983	772	781

W 1862 roku do dekanatu grabowieckiego należały następujące cerkwie:

1. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w **Bereściu** (parafialna, drewniana, z 1648 roku, kolator Julian Świdziński),
2. św. Dymitrusza w **Zaborcach** (filialna parafii Bereść, drewniana, z 1596 roku, kolator rządowy),
3. Opieki Najświętszej Maryi Panny w **Bończy** (parafialna, drewniana, do remontu, kolator hrabia Aureli Poletyło),
4. św. Mikołaja Biskupa Mirskiego w **Dubie** (parafialna kaplica?, drewniana, odbudowana w 1860 roku, kolator Włodzimierz Siemiątkowski),
5. św. Michała Archanioła w **Zubowicach** (filialna parafii Dub, drewniana, z 1803 roku, do remontu, kolator Anastazja Głogowska),
6. Przemienienia Pańskiego w **Horyszowie Ruskim** (parafialna, drewniana, z pierwszej połowy XVIII wieku, kolator Aleksander Kruzensztern),
7. św. Trójcy w **Koniuchach** (filialna parafii Horyszów Ruski, drewniana, kolator Aleksander Kruzensztern),
8. św. Michała Archanioła w **Perespie** (murowana, z 1807 roku, do remontu, kolator Włodzimierz Siemiątkowski),

¹⁰⁰ APL ChKG, Nabożeństwa żałobne z okazji zgonu cara Mikołaja I, sygn. 35/95/0/16/1214, k. 5.

¹⁰¹ APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 22.

¹⁰² AAL AKGDL, sygn. 60/IVb/57, k. 85.

¹⁰³ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 50.

9. św. Mikołaja Biskupa Mirskiego w **Świdnikach** (parafialna, murowana, z początku XIX wieku, kolator Tadeusz Węgleński),
10. św. Anny Matki Boga Rodzicy w **Tuczepach** (drewniana, w dobrym stanie, kolator Karol Tuszyński),
11. św. Apostołów Piotra i Pawła w **Uchaniach** (parafialna, drewniana, z około 1824 roku, potrzebne nowe pokrycie dachowe, kolator Feliks Szydłowski),
12. Zmartwychwstania Pańskiego w **Jarosławcu** (filialna parafii Uchanie, drewniana, z ok. 1822 roku, wymaga dość znacznej reperacji, kolator Hrubieszowskie Towarzystwo Rolnicze),
13. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w **Wakijowie** (parafialna, drewniana, z 1740 roku, potrzebny remont, kolator hrabia Zdzisław Runkier),
14. św. Idziego w **Honiatyczach** (filialna parafii Wakijów, drewniana, potrzebny remont, kolator Władysław Rulikowski)¹⁰⁴.
W 1862 roku w Grabowcu była nowo wybudowana stodoła w dobrym stanie¹⁰⁵.
W 1862 roku w parafii było 628 parafian, 33 urodzeń, 11 ślubów, 32 zgonów¹⁰⁶.

Tabela 3 – Liczba obiektów kościelnych w dekanacie grabowieckim na koniec 1862 roku¹⁰⁷

Miejscowość	Liczba			
	kościół	kaplic	domów dla duchowieństwa	cmentarzy
Bereść	1		1	1
Bończa	1		1	1
Dub	1		1	1
Grabowiec	1	1	1	1
Horyszów Ruski	1		1	1
Perespa	1		1	1
Świdniki	1		1	1
Tuczepy	1			1
Uchanie	1		1	1
Wakijów	1		1	1
Honiatycze	1		1	1
Zubowice	1		1	1
Jarosławiec	1			1
Zaborce	1			1
Koniuchy	1			1
Razem	15	1	11	15

W 1863 roku diecezja chełmska składała się z następujących dekanatów: augustowski (10 parafii), bialski (14), chełmski (15), dubieniecki (12), **grabowiecki** (11), horodelski (8), hrubieszowski (18), kodeński (15), krasnostawski (11), lubelski (15), łosicki (10), międzyrzecki

¹⁰⁴ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 53-55.

¹⁰⁵ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 57.

¹⁰⁶ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 108.

¹⁰⁷ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

(14), parczewski (10), sokołowski (14), szczebrzeski (13), tarnogrodzki (11), tomaszowski (8), tyszowiecki (17), wisznicki (12), włodawski (22), zamojski (9). Ponadto do diecezji należały po jednej parafii w Warszawie i Krakowie. Łącznie diecezja liczyła 271 parafii¹⁰⁸.

W **1863** roku dekanat grabowiecki diecezji greckounickiej chełmskiej dzielił się na 10 parafii:

1. Bereście z filią w Zaborcach,
2. Bończa,
3. Dub z filią w Zubowicach,
4. Grabowiec (z kaplicą w Grabowcu),
5. Horyszów Ruski z filią w Koniuchach,
6. Perespa,
7. Świdniki,
8. Tuczepy,
9. Uchanie z filią w Jarosławcu,
10. Wakijów z filią w Honiatyczach¹⁰⁹.

Warto podać, że w 1863¹¹⁰ roku dekanat hrubieszowski diecezji greckounickiej chełmskiej dzielił się na 18 parafii: Chyżowice, Czerniczyn z filią w Masłomęczu, Grudek-Nadbużny, Hołubie, Hostynne, Hrubieszów, Kryłów z filią w Prehobyłu, Mircze, Modryń, Mołodiatycze, Nieledew, Pawłowice, Peresołowice z filiami w Bohutyczach i w Gdeszynie, Podhorce¹¹¹ z filią w Gozdowie, Szychowice z filią w Małkowie, Ślipcze z filiami w Czumowie i w Mieniach, Terebiń i Werbkowice.

W 1863 roku w Królestwie Polskim było 270 cerkwi parafialnych i 75 filialnych, 222999 unitów, 209 duchownych i 20 zakonników¹¹².

28 listopada/10 grudnia **1864** roku namiestnik Królestwa Polskiego zlikwidował monasteria bazylikańskie w Białej, Chełmie, Lublinie i Zamościu i utworzył w ich miejsce parafie obsługiwane przez księży diecezjalnych¹¹³. W tym samym czasie zlikwidowano wiele zgromadzeń zakonnych.

6 września **1865** roku odebrano protokolarnie nowy budynek plebani dla księdza unickiego w Grabowcu. Protokół podpisali przedstawiciele dozoru kościelnego: Roman Tuszowski (dziedzic Grabowca), Jan Orzechowski i Maksym Kulik (praprapradziadek Wojtka Kulika), ks. Marcján Mogielnicki (proboszcz parafii) oraz przedstawiciele miasta: burmistrz Józef Sebowicz i ławnicy Bazyli Różański, Antoni Zawalski¹¹⁴.

W **1866** roku dostosowano strukturę diecezji do podziału administracyjnego Królestwa Polskiego na powiaty. Wówczas funkcjonowało 12 dekanatów: bialski, biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, konstantynowski, krasnostawski, radzyński, sokołowski (do której włączono parafię w Warszawie), tomaszowski, włodawski, zamojski z 267 parafiami¹¹⁵.

W **1869** roku na terenie rzymskokatolickiej parafii Grabowiec mieszkało 10000 grekokatolików z kilku parafii grekokatolickich mających siedzibę na obszarze parafii r.l. Grabowiec¹¹⁶.

---

¹⁰⁸ Spis DGCh 1863.

¹⁰⁹ Słownik GKP T2, s. 777; Spis DGCh 1863, s. 8, 9.

¹¹⁰ Słownik GKP T3, s. 187.

¹¹¹ Nad Huczwą.

¹¹² Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

¹¹³ Gil CMZ, s. 99-100.

¹¹⁴ APL KomWojLubRzZGL, sygn. 35/115/0/2.3/402, k. 230.

¹¹⁵ Trojanowska, s. 13.

¹¹⁶ Spis DL 1870, s. 26.

Parafia Grabowiec w dekanacie zamojskim (prawdopodobnie), 1872

Proboszcz parafii, w 1872 roku, używał specjalnego papieru do korespondencji, na którym w lewym górnym rogu widniał napis „Священникъ Грабовецкаго Греко-униатскаво Прихода” z numerem 63¹¹⁷.

W 1877 (?) roku car zerwał konkordat Rosji z Watykanem¹¹⁸.

Administrator diecezji¹¹⁹ Marceli Popiel (1871-1875) dążył do wyeliminowania z diecezji zagorzałych unitów. Bezkrytycznie wdrażał plany¹²⁰ rządu carskiego, m.in. prowadzenia kazań i rozmów domowych a także prowadzenia zajęć w Seminarium Duchownym w Chełmie w języku rosyjskim; zastąpienia polskich różańców, kolęd ścisłym odprawianiem mszy wg obrządku wschodniego oraz rozebrania organów w kościołach. Wzywał księży na rozmowy, podczas których nawoływał do posłuszeństwa namową i groźbą. Księża, którzy nie ulegli wysyłał z obstawą do gubernatora. Gubernator niepokornych wysyłał do innej guberni.

Wzywani byli m.in. księża: Jan Sierociński z Uchań, Michał Krypiakiewicz z Horyszowa Polskiego, Mikołaj Nazarewicz z Wojślawic, Mikołaj Malczyński z Grabowca, Teofil Harasowski z Nieleddwi, (Michał) Romuald Mosiewicz ze Świdnik, Klemens Panasiński z Dołhobyczowa, Antoni Panasiński z Horodła, Julian Malczyński z Wiszniowa, Edward Malczyński z Sahrynia¹²¹.

Niektórzy księża uciekli m.in. do Galicji tak jak bracia Edward i Julian Malczyńscy a także Mikołaj Sebowicz (były proboszcz Czerniczyna), Teodor Telakowski z Rogowa, Teofil Harasowski z Nieleddwi¹²².

W 1875 roku było 6 dekanatów: biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, krasnostawski, tomaszowski, zamojski. Liczba cerkwi wynosiła 266, liczba unitów 260578¹²³.

W 1875 roku Aleksander II zlikwidował ostatnią diecezję unicką na terytorium pod panowaniem Romanowów – diecezję chełmską. Plany zlikwidowania diecezji chełmskiej (tzw. aktem odstępstwa) istniały już w 1839 roku¹²⁴. Nie wprowadzano jednak tego planu w tym roku m.in. ze względu na to, że w tym regionie mieszkało dużo Polaków. Od tego czasu występowały w większym lub w mniejszym stopniu różne incydenty mające na celu połączenie unitów z cerkwią.

18 lutego/2marca 1875 roku został podpisany „Akt katedralnego duchowieństwa chełmskiego” o dobrowolnym połączeniu chełmskiej diecezji (eparchii) unickiej z Cerkwią prawosławną. Akt został zatwierdzony przez cara Aleksandra II w kwietniu tego roku, następnie 11/23 maja Święty Synod Prawosławny dokonał inkorporacji diecezji do prawosławia¹²⁵.

W wyniku zniesienia diecezji chełmskiej ludność unicką uznano oficjalnie za prawosławną. W miejsce greckokatolickiej diecezji chełmskiej powstała chełmsko-

¹¹⁷ Oryginalna pisownia.

¹¹⁸ Trojanowska, s. 13.

¹¹⁹ „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169-3170.

¹²⁰ Schyzma i jej apostołowie z okoliczności ostatnich prześladowań Unitów w Dyecezyi Chełmskiej, Kraków, 1875, s. 21

¹²¹ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

¹²² Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169; Schyzma i jej apostołowie z okoliczności ostatnich prześladowań Unitów w Dyecezyi Chełmskiej, Kraków, 1875, s. 51-52.

¹²³ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

¹²⁴ Chotkowski Władysław, Listy unitów wygnanych do Orenburskiej gubernii. Część 1-3, Kraków, 1893, cz. 1 s. 3.

¹²⁵ Trojanowska, s. 14.

warszawska diecezja prawosławna. Nową diecezją zarządzał Chełmski Zarząd Duchowny w Chełmie Zarządem kierował wikariusz generalny z tytułem biskupa lubelskiego. Pierwszym wikariuszem został Marceli Popiel¹²⁶. Połączenie unitów z guberni lubelskiej z prawosławiem odbywała się uroczyście w kolejnych powiatach.

11 maja/23 maja 1875 roku warszawski arcybiskup prawosławny przyłączył, w Chełmie, do swojej cerkwi 45 duchownych unickich wraz z administratorem diecezji chełmskiej oraz 46 parafii unickich z powiatów: chełmskiego, lubelskiego i krasnostawskiego¹²⁷.

13 maja/25 maja 1875 roku w Hrubieszowie przyjęto do prawosławia 38 duchownych i 49 parafii unickich z powiatów: hrubieszowskiego i tomaszowskiego. Zatem ta data jest datą likwidacji parafii unickiej w Grabowcu¹²⁸.

16 maja/28 maja (względnie 15/27 maja¹²⁹) 1875 roku w Zamościu przyjęto do prawosławia 44 duchownych i 51 parafii z powiatów: zamojskiego, biłgorajskiego i janowskiego U¹³⁰.

Łącznie przyjęto w tych trzech dniach 146 (wg źródła 147) parafii unickich diecezji chełmskiej oraz 134000 unitów¹³¹.

Po roku 1875 nie było łatwo żyć unitom ale i także katolikom. Wszystkich katolików ochrzczonych w cerkwi grekokatolickiej (gdzie było najbliższej reguły i nie było żadnych przeszkód z żadnej ze stron) uważano za prawosławnych.

Także mieszkańcy Grabowca, którzy byli dawnymi unitami aby uniknąć obrządku prawosławnego np. grzebali w tajemnicy zmarłych, w tym i dzieci. W **1900** roku naczelnik powiatu hrubieszowskiego donosił gubernatorowi lubelskiemu o tajnym pochówku dwójki dzieci w Grabowcu. Rodzice tych dzieci zostali dodatkowo oskarżeni o ich nieochrzcenie¹³².

Pary różnych wyznań (katolik, unita) miały problemy ze ślubem. Pary z Grabowca wybierały się po ślub do Narola. Ślub taki był uważany za nielegalny i nie mogły te pary mieszkać razem, chyba, że wzięły ślub w cerkwi prawosławnej¹³³.

Na tereny zamieszkałe przez byłych unitów wyruszali na misje jezuici. Pomagali im bracia ze Zgromadzenia Braci Albertynów. W **1903** roku brat Maryan (Jan Michalski) przygotował jezuitom trasę misyjną, która biegła przez Grabowiec do Zawalowa¹³⁴.

2.4. Carski ukaz tolerancyjny

Po ukazaniu się carskiego ukazu tolerancyjnego z 17/30 kwietnia **1905** roku podważona została dotychczasowa uprzywilejowana pozycja prawosławia w Królestwie Polskim¹³⁵. Ukaz tolerancyjny umożliwił dawnym unitom i ich potomkom przechodzenie z prawosławia na katolicyzm, skorzystało z tego około 90 tysięcy osób z guberni lubelskiej i siedleckiej¹³⁶. Ukaz

¹²⁶ Trojanowska, s. 14.

¹²⁷ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Kubicki 1/1, s. 197.

¹²⁸ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.; Kubicki 1/1, s. 197.

¹²⁹ Kubicki 1/1, s. 197.

¹³⁰ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

¹³¹ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

¹³² Wilkowski Eugeniusz, „Unicy na ziemi chełmskiej w latach 1875-1905. Wybrane zagadnienia.” – w Rocznik Chełmski, T. 4, Chełm, 1998, s. 72.

¹³³ Wilkowski Eugeniusz, „Unicy na ziemi chełmskiej w latach 1875-1905. Wybrane zagadnienia.” – w Rocznik Chełmski, T. 4, Chełm, 1998, s. 68.

¹³⁴ Wilkowski Eugeniusz, „Unicy na ziemi chełmskiej w latach 1875-1905. Wybrane zagadnienia.” – w Rocznik Chełmski, T. 4, Chełm, 1998, s. 38.

¹³⁵ Lewalski Krzysztof, „Kościoły chrześcijańskie w Królestwie Polskim wobec Żydów w latach 1855-1915”, Fundacja Na Rzecz Nauki Polskiej, Wrocław 2002, s. 31.

¹³⁶ Lewalski Krzysztof, „Kościoły chrześcijańskie w Królestwie Polskim wobec Żydów w latach 1855-1915”, Fundacja Na Rzecz Nauki Polskiej, Wrocław 2002, s. 31.

nie przewidywał powrotu byłych unitów do religii przodków¹³⁷.

W posiadaniu proboszcza parafii rzymskokatolickiej Grabowiec jest księga utworzona w 1905 roku, gdzie były zapisywane osoby dokonujące wyznania wiary. Osoby podpisywały się po polsku lub rosyjsku a niepiśmienne przez wstawienie znaku „+”, który został opisywany przez księdza przyjmującego wyznanie wiary poprzez formułę: „to znaczy .....” (gdzie zamiast kropek było podane imię i nazwisko osoby wyznającej wiarę). W księdze dokonane są zapisy począwszy od połowy maja 1905 roku, poprzez wiele przypadków w latach dwudziestych, trzydziestych i czterdziestych, jednostkowych przypadkach w latach pięćdziesiątych a kończąc na jednostkowych przypadkach w latach osiemdziesiątych (a mianowicie lata 1981, 1983) dwudziestego wieku. Osoby dokonujące wyznania wiary pochodziły nie tylko z terenu aktualnej parafii czy gminy Grabowiec, ale też z terenów dawnej parafii Grabowiec, np. Horyszów Ruski, Horyszów Polski, Żuków, Miączyn, Świdniki, Ministrówka, Dobromierzyce, Gdeszyn, Hostynne, Wojsławice, Zawalów, Czartoria, Stanisławka. Łącznie w Grabowcu przeszło na katolicyzm 3502¹³⁸ osoby¹³⁹.

2.5. Czasy po I wojnie światowej

2 kwietnia 1918 roku greckokatolicki metropolita lwowski i halicki Andrzej Szeptycki reaktywował diecezję chełmską. Mianował jej administratorem biskupa Josyfa Bociana z siedzibą w Lublinie. W wyniku stanowiska administracji austriackiej jak i „rysującego się konfliktu z duchowieństwem rzymskokatolickim” metropolita wycofał administratora po trzech miesiącach¹⁴⁰.

2.6. Czasy współczesne

W Grabowcu nie ma parafii greckokatolickiej, gdyby była zapewne należałaby do archidiecezji przemysko-warszawskiej metropolii przemysko-warszawskiej Kościoła katolickiego obrządku bizantyjsko-ukraińskiego. W Grabowcu także nie ma cerkwi.

3. Budowle parafii w Grabowcu na przestrzeni zdarzeń

3.1. Cerkiew parafialna Zaśnięcia Bogurodzicy/Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu, plebania i budynki ekonomiczne oraz działki

Mieszczanin grabowiecki Panko Dołbieńczuk zapisał w testamencie, oblatowanym w księgach grodzkich grabowieckich w 1620 roku, ćwierć pola z „osiewkiem” leżącym na gruncie miejskim grabowieckim między polem Chomy Dołbienki a polem Kroczowskiego. W testamencie zobowiązał kolejnych księży aby nie sprzedawali tej ziemi ani nie zastawiali puki będzie istniała cerkiew. Ponadto zobowiązał kolejnych księży do odprawiania, po jego śmierci, trzech mszy św. rocznie za jego duszę i duszę jego ojca Oleszka oraz duszę jego matki Maruszki (raz po niedzieli przewodniej, drugi raz po Świątkach, trzeci raz po święcie świętych Biessrebników/w oryginale Bersrebników/ [św. Kosma i Damian]¹⁴¹.

W 1679 roku przy cerkwi stała dzwonnica z czterema dzwonami, na cerkwi była sygnatura a przy cerkwi było klepadło czyli metalowa belka, w którą uderzano aby zwołać

¹³⁷ Gil – z tradycji, s. 74.

¹³⁸ Obliczenie własne na podstawie źródła.

¹³⁹ Liber Conversorum parafii Grabowiec, Archiwum parafii pod wezwaniem św. Mikołaja w Grabowcu.

¹⁴⁰ Pelica KPL, s. 140.

¹⁴¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 236, 237.

wiernych¹⁴².

W 1679 roku w cerkwi były następujące przedmioty:¹⁴³

- kielich złoty,
- łyżka patynowa,
- gwiazda srebrna,
- puszka malowana drewniana,
- krzyż srebrny,
- antymis (szt. 2),
- tablice większe (szt. 10),
- tablice średnie (szt. 8),
- tablice mała (szt. 23),
- obrączka srebrna,
- świecznik srebrny (szt. 3),
- obrzynek złoty,
- rząd pereł (kpl. 2),
- rząd koralików (kpl. 2),
- liczman,
- krzyżyk drutowy,
- petrachel na kitajce,
- petrachel adamaszkowy zielony,
- zarękawice (szt. 2),
- alby (szt. 3),
- aparat adamaszkowy zielony,
- aparat *moherowy* wiśniowy,
- zasłonka kitajkowa zielona,
- antepedium płócienne (szt. 2),
- obrus z falbankami (szt. 12),
- kadzielnica spiżowa,
- lichtarze w złym stanie (szt. 5),
- ewangelia drukowana,
- ewangelia pisana,
- apostoł drukowany,
- triod drukowany (szt. 2),
- metryka,
- psalterz (jeden drukowany i jeden pisany),
- oktoich /ochtai/ drukowany,
- służebnik (jeden drukowany i jeden pisany),
- czasosłów /czasownik/ drukowany,
- trebnik drukowany.

W 1679 roku plebania stała na ufundowanym gruncie, w której była świetlica, komora, sień, piekarnia i komórka¹⁴⁴.

W 1679 roku do parafii należały następujące grunty¹⁴⁵:

¹⁴² APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 234, 235.

¹⁴³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 234, 235.

¹⁴⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 234, 235.

¹⁴⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 234, 235.

- Pole, obszar pod „Zapustem” przy drodze „Kozomyjskiej” sięgający aż Skomoroch.
- Sianożęć z przymiarkami, tj. łąka przeznaczona do zbioru trawy na siano, leżąca za Ostrowem pod stawem Szczelatyńskim nazywana „Grunt Popowski”.
- Ćwierć pola od dawnych czasów do cerkwi należąca a leżąca przy drodze Łysakowskiej.
- Ogród leżący przy cmentarzu a na nim szpital.
- Ćwierć pola nazywane „Derkaczowska” leżące wzdłuż drogi Nyrzyńskiej a należąca do szpitala.
- Ćwierć pola prawdopodobnie zwane „Chajowska”.

18 października 1688 roku biskup Augustyn Aleksander Łodziaty dokonał oceny stanu cerkwi w Grabowcu. Stan cerkwi za wyjątkiem dachu był dobry. Ponadto „parkany opadają”. Dzwonów było cztery, jedna sygnaturka na cerkwi i dwa małe dzwonki przy ołtarzu oraz klepadło. Plebania stała na ufundowanym gruncie i składała się z białej izby, komnaty, sieni, piekarni, komórki przy boku. Stodoła jak i podszopa były restaurowane przez ojca Konstantego Kizikowskiego. Pozostałe budynki ekonomiczne „od wiatru chwieją się”¹⁴⁶.

18 października 1688 roku w cerkwi były następujące przedmioty:¹⁴⁷

- kielich złoty złamany,
- kielich cynowy,
- kielich patynowy,
- łyżka patynowa,
- gwiazda srebrna,
- puszka drewniana,
- krzyż srebrny,
- antymis (szt. 2),
- tablice większe (szt. 12),
- tablice małe (szt. 25),
- obrączka zrobiona z gwiazdek srebrnych (szt. 3),
- krzyżyk z mosiądzu,
- stychar (szt. 4),
- rząd paciorków (kpl. 2),
- rząd koralików (kpl. 2),
- liczman,
- medalik i krzyżyk drutowy,
- petrachel (szt. 2),
- zarękawice (szt. 2),
- *angusków* (szt. 5),
- ryza adamaszkowa zielona,
- ryza harasowa (cienka wełna) czarna,
- zasłonka kitajkowa zielona,
- zasłonka kitajkowa czerwona,
- zasłonka „rombkowa przystrojona”,
- antepedium na płótnie malowane (szt. 2),
- antepedium harasowe zielone,
- obrus z falbankami (szt. 10),
- kadzielnica spiżowa,

¹⁴⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 235.

¹⁴⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 235.

- lichtarze spiżowe (szt. 4),
- lichtarze cynowe (szt. 2),
- ewangelia drukowana,
- ewangelia pisana,
- apostoł drukowany,
- triod drukowany (szt. 2),
- psalterz drukowany,
- metryka,
- oktoich /ochtai/ drukowany,
- służebnik (jeden drukowany i jeden pisany),
- trebnik drukowany.

18 października 1688 roku do parafii należały następujące grunty¹⁴⁸:

- Pole, obszar pod Zapustem leżące przy drodze Kozomyjskiej sięgające aż Skomoroch.
- Łąka za Ostrowem pod stawem Szczelatyńskim z przymiarkami nazywana „Grunt Popowski”.
- Ćwierć pola nadanych cerkwi bardzo dawno zwane „Dołbeńkowska”.
- Ogród przy cmentarzu ze szpitalem.

W **1712** roku wzmiankowany jest szpital „ruski”¹⁴⁹.

2 listopada **1742** roku Jan Wojciech i Helena z Diakowskich małżonkowie Rusieccy podarowali cerkwi w Grabowcu pułanek pola zwany „Jaślikowski” leżący pomiędzy polem mieszczanina Bazylego Kozaka a polem mieszczanina Jana Otrockiego. W akcie darowizny zapisano obowiązek odprawiania, przez parocha cerkwi, ośmiu mszy św. w każdym kwartale każdego roku, w tym dwóch mszy św. za żywych a sześciu mszy św. za zmarłych z rodziny beneficjentów. Ponadto za duszę parocha, tj. Jana Łużeckiego, który nabył ten grunt dla cerkwi powinna być odprawiana, po wsze czasy, śpiewna msza św. w sobotę świąteczną. Rezygnację z praw do tego pułanka złożyli 14 października **1672** roku Adam Jaslikowski i Bazyl Diakowski¹⁵⁰.

29 listopada **1744** roku podczas wizytacji cerkwi grabowieckiej „Wniebowstąpienia Panny Maryi” biskup chełmski Felicjan Feliks Wołodkowicz stwierdził, że cerkiew jest w dobrym stanie. W cerkwi było pięć okien oprawionych w ołów. Przy cerkwi była dzwonnica z trzema dzwonami, w kopule była jedna sygnaturka a przy elewacji cerkwi były trzy dzwonki¹⁵¹.

29 listopada 1744 roku na wyposażeniu cerkwi był sprzęt i naczynia:

- srebrna puszka pro venerabili z nakrywką z promieniem,
- trzy srebrne kielichy, w tym jeden pozłacany,
- dwie łyżeczki srebrne,
- srebrny krzyż,
- 25 srebrnych tabliczek większych i mniejszych,
- szata na obrazie Matki Najświętszej, przy tym obrazie były także dwa turonie srebrne,
- cztery pary lichtarzy cynowych,
- wiszący lichtarz spiżowy,

¹⁴⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 235.

¹⁴⁹ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/5, k. 34.

¹⁵⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 232-234, 239, 240.

¹⁵¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 232-234.

- jeden sznur koralii.

a także aparaty, alby, obrusy itp. :

- aparat adamaszkowy ceglasty,
- aparat adamaszkowy niebieski,
- aparat zielony,
- aparat adamaszkowy czerwony z białymi kwiatami (stary),
- aparat żółtogorący kitajkowy,
- aparat w paski,
- aparat żółty kitajkowy,
- aparat czerwony,
- sześć humerałów,
- cztery korporały,
- trzy aparaty żałobne, z których dwa zakupili parafialnie a jeden ks. Jan Łużecki,
- zasłonka w paski i dwie jedwabne czerwone zasłonki obrazu Matki Najświętszej,
- dziewięć alb,
- cztery obrusy,
- dwadzieścia osiem chust,
- obicie do Grobu Pańskiego podczas rezurekcji,
- pięć chorągwi, w tym cztery stare.

29 listopada 1744 roku w cerkwi był księgi:

- ewangelia oprawiona w czerwony aksamit i w srebro; na jednej okładce było czterech srebrnych ewangelistów, w środku tablica i miesiąc oraz pięć gwiazdek otoczonych srebrną koronką; na drugiej okładce pięć srebrnych pukli (drukowana),
- dwa mszały (wileński i lwowski; pisane)
- ewangelia oprawiona w skórę (drukowana),
- trefiołj (pisany)
- apostoł (drukowany)
- jarmołoj (pisany),
- trebniki (drukowane),
- oktoich (drukowany),
- triod kwietny (drukowany),
- triod postny (drukowany).

29 listopada 1744 roku do parafii należały następujące grunty:¹⁵²

- Pole „funduszowe” leżące pod lasem, graniczące z jednej strony z „Zapustem” a z drugiej strony z polem należącym do parafii rzymskokatolickiej, zaczynające się od drogi miejskiej a kończące się na granicy Skomoroch Wielkich.
- Ćwierć łana pola zwanego „Dołbeńkowska” (darowanego na wieczne czasy), leżącego między półłankiem kościoła rzymskokatolickiego grabowieckiego a polem Teodora Mrychy. W dokumencie darowizny zapisano „trzy obligacje wiecznymi czasy”, tj. zobowiązanie do odprawiania trzech mszy św. za duszę zmarłej darczyńcy (raz po przewodniej niedzieli, drugi raz po Świątkach a trzeci raz po świętych doktorach [zapewne chodzi o święto św. Kosma i Damian]).

¹⁵² APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 232-234.

- Pułłanek pola zwany „Jaślikowski” leżący pomiędzy polem mieszczanina Bazylego Kozaka a polem mieszczanina Jana Otrockiego. Pułłanek ten darowali 2 listopada 1742 roku Jan i Helena z Diakowskich małżonkowie Rusieccy. W akcie darowizny zapisano obowiązek odprawiania, przez parocha cerkwi, ośmiu mszy św. w każdym kwartale każdego roku, w tym dwóch mszy św. za żywych a sześciu mszy św. za zmarłych z rodziny beneficjentów. Ponadto za duszę parocha, tj. Jana Łużeckiego, który nabył ten grunt dla cerkwi powinna być odprawiana, po wsze czasy, śpiewna msza św. w sobotę świąteczną.
- Sianożęć, tj. łąka przeznaczona do zbioru trawy na siano, zwana „Grunt Popowski” leżąca pod stawem Szczelatyńskim z trzeba groblami, rozpoczynająca się od łąki starosty, nadanej arendarzowi, a kończąca się przy stawie Szczelatyńskim.
- Ogród „funduszowy”, na którym stoi drewniana plebania z izbą białą i piekarnią oraz z dwiema przybudówkami a także dwie stodoły z chrustu, chlewy z chrustu i obora postawione przez ks. Jana Łużeckiego.
- Ogród leżący za drogą naprzeciwko plebanii kupiony przez ks. Konstantego Kizikowskiego.
- Ogród leżący za cerkwią zwany „półgruntem” kupiony przez ks. Konstantego Kizikowskiego.
- Ogród ze szpitalem leżący przy cmentarzu. Do szpitala należała ćwierć pola zwanego „Derkaczowska”, które wg wcześniejszych wizytacji odpadło od szpitala.

W 1775 roku szpital „ruski” znajdował się na działce pomiędzy ulicą Rynek a ulicą Skierbieszowską¹⁵³.

W 1786 roku ks. proboszcz Michał Grabowiecki sprzedał folwark¹⁵⁴.

7 kwietnia 1794 roku Marianna z Drozdowskich Bojko, primo voto Boratyńska z Grabowca zapisała w testamentie, sporządzonym w Urzędzie Miasta Zamość, darowiznę cerkwi grabowieckiej – 50 zł¹⁵⁵.

W 1803 roku rozpoczęto budowę murowanej cerkwi, starą drewnianą cerkiew rozebrano. Cerkiew była pod wezwaniem Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny¹⁵⁶.

Według spisu z 10 grudnia 1803 roku plebania była drewniana z rżniętego drewna i kryta słomą maczaną w glinie. Posiadała izbę z alkierzem i komórką, sień (kuchenka) z piecem (zielonym) kafłowym z kominkiem, izbę dla służących i przy niej piekarnię z komórką. Stodoła z szopką, stajnia, obora, chlewik i szopa były wykonane z chrustu i kryte słomą. Na ogrodach parafialnych były dwie chałupki. Ponadto był szpital z dobrego drewna, składający się z dwóch izb z piecami i kominkami¹⁵⁷.

10 grudnia 1803 roku do parafii greckokatolickiej należały następujące grunty:

- Pole („bez nazwiska”, tj. bez nazwy, o numerze topograficznym 470) zaczynające się od drogi skomorowskiej a kończące się przy granicy Skomoroch Wielkich, leżące pomiędzy lasem (?) a polem należącym do parafii rzymskokatolickiej o powierzchni 66 morgów i 1428 sążni,
- Ćwierć łana pola leżącego pomiędzy gruntem należącym do kościoła łacińskiego a gruntem obywatelom cerkwi Wowki (darowany cerkwi, nr 1620) – 9 morgów 1554

¹⁵³ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/12, k. 30.

¹⁵⁴ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 54, 111.

¹⁵⁵ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 253-255.

¹⁵⁶ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24.

¹⁵⁷ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24, 25.

sążni¹⁵⁸.

- Półanek pola leżący pomiędzy polami Andrzeja Wowka i Antoniego Otrockiego (darowany cerkwi, nr 1742) – 18 morgów 265 sążni,
- Łąka (nieдоступna) na bagnach pod stawem Szczelatyńskim (nr 454), leżąca pomiędzy łąkami dominikalnymi a rzeczką – 27 morgów 875 sążni,
- Plac (nr 13) zajmowany przez plebańnię, szpital, budynki ekonomiczne i ogród. Plac graniczył od wschodu z drogą do Uchań i Wojsławic oraz rynkiem miasteczka (za drogą z ogrodem parafii rzymskokatolickiej), od południa z domami Żydów, od zachodu i północy z różnymi obywatelami wyznania rzymskokatolickiego (Bazylego Własiewicza, Poteruchów, Stefana Własiewicza, Bazylego i innych Hodasiewiczów, Piotra Dudy) – 1971 sążni,

W **1810** roku cerkiew parafialna była pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny¹⁵⁹.

W **1814** roku w cerkwi zrobiono magazyn, gdyż uważano, że nie odbywają się tam nabożeństwa (wówczas pleban był chory, leżał w łóżku od trzech lat)¹⁶⁰. Na prośbę parafian grabowieckich biskup, w czerwcu tego roku, prosi prefekta departamentu lubelskiego o zwolnienie cerkwi, gdyż parafianie w liczbie 1000 nie mogą spełniać swoich obowiązków. Drewniany ołtarz został wyniesiony do stodoły, gdyż dach był dziurawy. Sprzęty cerkiewne zostały zniszczone bądź skradzione. Prefekt lubelski Maciej Jabłonowski zlecił podprefektowi hrubieszowskiemu wypełnienie woli biskupa i zabranie z cerkwi towarów z magazynu rezerwowego, jeżeli tam jeszcze znajdował się¹⁶¹.

Plebania i zabudowania ekonomiczne spłonęły w pożarze miasta Grabowca 14 października 1814 roku¹⁶².

18 czerwca **1815** roku cerkiew była murowana z dobrym dachem i nieogrodzona. W głównym ołtarzu znajdował się obraz św. Kajetana (ze srebrną sukienką i koroną z sześcioma czeskimi kamieniami), a w dwóch bocznych znajdowały się obrazy: Wniebowzięcia Matki Boskiej (ze srebrną sukienką i koroną), Zbawiciela Pana (ze srebrną koroną). Przy ołtarzach był srebrne wota (59 szt.). W cerkwi były trzy drzwi: jedno wielkie do prezbiterium, drugie do zakrystii a trzecie z zakrystii na cmentarz. Dzwonnica miała cztery dzwony¹⁶³.

Inwentarz z 1815 roku wymienia sprzęt ruchomy, w szczególności: krzyż srebrny, kielich srebrny z pateną całkowicie połączony, kielich srebrny z pateną częściowo połączony (szt. 2), monstrancja częściowo srebrna a częściowo miedziana (całkowicie zdezelowana), lichtarz cynowy (szt. 14). Sprzedano 4 sznurki koralów a pieniądze przeznaczone na reperację dachu cerkiewnego i na potrzeby cerkwi. Cerkiew była wyposażona w znaczne ilości odzieży mszalne¹⁶⁴. Były także księgi, a w szczególności: ewangelia (na ewangelii umieszczono 26 sztuk srebrnych elementów), listy św. Pawła i innych apostołów, mszały, ewangelia w języku polskim¹⁶⁵.

Inwentarz cerkwi z 18 czerwca 1815 roku został sporządzony przez dziekana grabowieckiego Macieja Sierocińskiego i plebana grabowieckiego ks. Mateusza Bielawskiego w obecności prowizorów cerkwi: Kajetana Kaparskiego, Tomasza Dybę, radców miasta Grabowiec: Symeona Kozłowskiego, Grzegorza Jakubiaka¹⁶⁶.

¹⁵⁸ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24-26.

¹⁵⁹ APL ChKG, O diakach, śpiewakach i bractwach, sygn. 35/95/0/14/1167.

¹⁶⁰ APL ChKG, [Akta dotyczące kościołów greckokatolickich. Stan i reperacja], sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 5.

¹⁶¹ APL ChKG, [Akta dotyczące kościołów greckokatolickich. Stan i reperacja], sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 6.

¹⁶² APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 363, 364.

¹⁶³ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 363, 364.

¹⁶⁴ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 363, 364.

¹⁶⁵ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 363, 364.

¹⁶⁶ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 363, 364.

18 czerwca 1815 roku cerkiew dysponowała poniższymi gruntami¹⁶⁷:

- Pola zaczynające się od drogi do Kozomyi i Wolicy, ciągnące się pod lasem zwanym Zapust, do granicy Skomoroch Wielkich. Z polem graniczył od zachodu las królewski a od wschodu grunt kościoła r.l. grabowieckiego. „Te pola na samych szkodach i kłopotach Posesora”.
- Łąka, częściowo zaorana (środkiem), ciągnęła się od Skomoroch Wielkich a kończyła się przy drodze Skomorowskiej i leżała między miedzami pola Antoniego Otrockiego (od zachodu) i Jana Wowka (od wschodu).
- Pole, ćwierć gruntu, tzw. „Dałbenkowa” była darowana. Pole ciągnęło się od folwarków miejskich a kończyło się na równi z innymi przy łąkach przy Czechówce leżących. Pole graniczyło od zachodu z gruntem kościelnym r.l., od wschodu z gruntem Grzegorza Bobka, os południa z folwarkiem Michała i Gabriela Łukaszczewiczów, sołtysów.
- Ogród i plac z plebanią i zabudowaniami ekonomicznymi leżał między gościńcem od wschodu, ogrodem dokupionym od zachodu, cerkwią od południa i gruntem Bazylego Ordasiewicza (Hadasiewicza) od północy.
- Ogród z placem „plebalnym” ostatnio dokupiony graniczył od południa z drogą idącą ze Skomoroch do miasteczka, od zachodu z ogrodami Ignacego Kodyńskiego, Marcina Potawki, Mateusza Kocaja, Kajetana Otrockiego, Stefana Własiewicza, od północy z ogrodem Józefa Poteruchy a od wschodu z ogrodami Jana Kiryluka i Eutropiego, Andrzeja, Bazylego Ordasiewiczów (Hadasiewiczów).
- Ogród z chałupą graniczył od wschodu z drogą idącą z Uchań i Tuczęp do Grabowca, naprzeciwko plebalnego placu, między ogrodami a od wschodu i południa z ogrodem plebanii r.l. i szpitalny oraz Żyda Kmiczyńskiego, od zachodu z drogą idącą z Tuczęp i Uchań, od północy z ogrodem Andrzeja Dudy.
- Ogród leżący za cerkwią graniczący od południa z drogą ze Skomoroch i Wolicy, od północy z „Rynkiem raczyskim”, od południa (zapewne zachodu) z ogrodem Żyda Jana, od wschodu z ogrodem Bazylego Własiewicza. Na tym ogrodzie stoi szpital i chałupa należąca do parafii.
- Łąka leżąca na bagnach pod stawem Szczelatyńskim do miasteczka należącym.

Na wszystkie wymienione grunty były dokumenty pochodzące od królów Polski: Augusta II i Augusta III, które były oblatowane w aktach grodzkich grabowieckich.

4 sierpnia **1830** roku zaprzestano odprawiania mszy w cerkwi ruskiej, gdyż została zamknięta przez władze administracyjne ze względu na możliwość zawalenia się¹⁶⁸.

6/18 listopada **1842** była zaplanowana licytacja na podjęcie entrepryzy¹⁶⁹ robót wystawienia szopy zastępującej cerkiew i urządzenia w niej ikonostasu oraz wystawienie plebanii dla proboszcza parafii r.g. w Grabowcu. Licytację rozpoczynano począwszy od 573 rubli i 75 kopiejek na wystawienie szopy, 690 rubli na urządzenie ikonostasu oraz 517 rubli i 65 kopiejek na wystawienie plebanii¹⁷⁰.

27 stycznia/8 lutego **1844** roku Gubernator Cywilny Guberni Lubelskiej podał do publicznej wiadomości informację o przeprowadzeniu w tym dniu publicznej licytacji w biurze naczelnika powiatu hrubieszowskiego na składanie deklaracji na podjęcie antrepryzy

¹⁶⁷ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 363, 364.

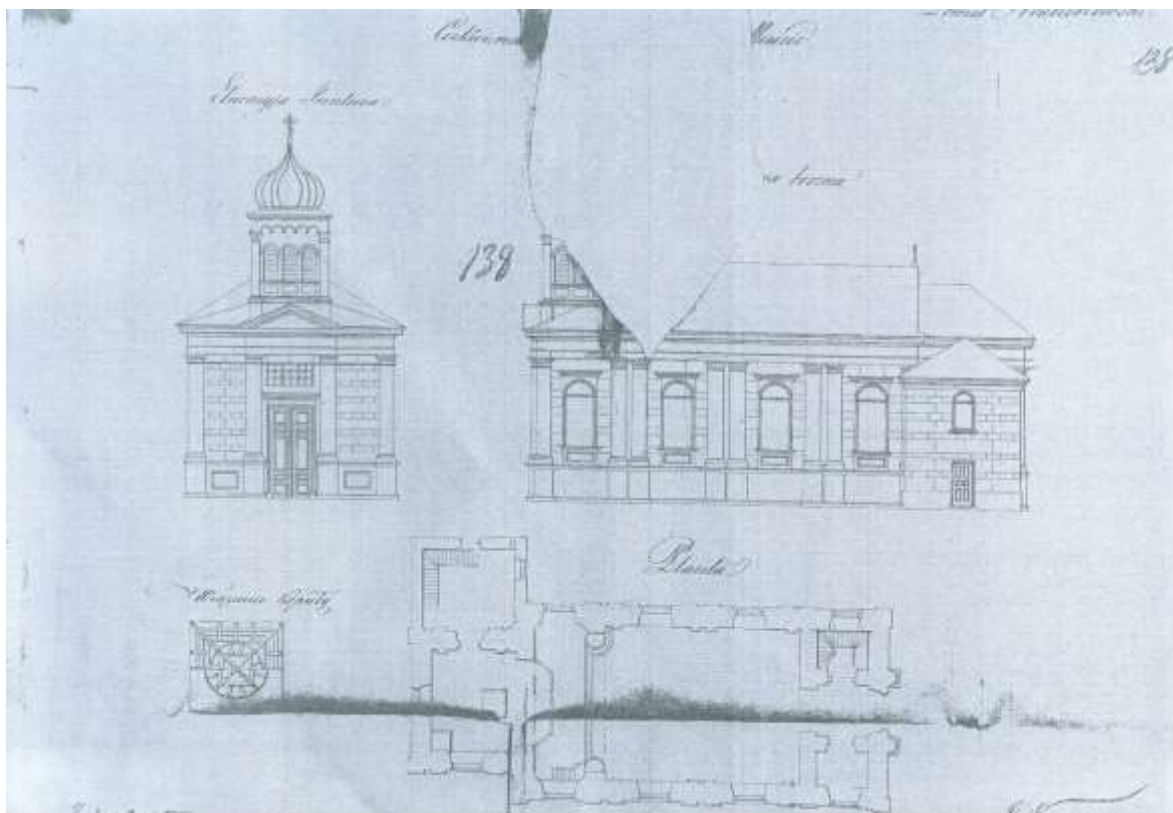
¹⁶⁸ AAL AKGDL, Fundusze, inwentarze, budowle kościoła parafialnego w Grabowcu 1815-1939, sygn. Rep.60/IVb/57, k. 45-47.

¹⁶⁹ Przedsięwzięcia.

¹⁷⁰ Ogłoszenie Rządu Gubernialnego Lubelskiego z dnia 7/19 października 1842 (Dziennik Urzędowy Guberni Lubelskiej 1842, Lublin, 1842, Nr 46, s. 564).

restauracji kościoła w Grabowcu („urządzenie na tymże kopuły”) i „wystawienie Plebanii dla Proboszcza r.g. Miasta Grabowca” wg planu i anszlagu¹⁷¹ ustawionego przez Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych i Duchownych za sumę 2919 rubli srebrnych oraz 53 i pół kopiejki¹⁷².

23 marca/4 kwietnia 1855 roku prezes dozoru kościoła r.g. w Grabowcu wysłał do gubernatora lubelskiego kosztorys budowy cerkwi i plebanii oraz rozkład kosztów tej budowy. Na budowę (na zakup materiałów i opłacenie rzemieślników) mieli złożyć się (podatku podymnego w wysokości 1,5 r.s. za dom) okoliczni właściciele ziemscy, na których były domy greckokatolickie: proboszcz parafii r.l. w Grabowcu (właściciel Jurydyki Grabowiec, 1 dom), Rudnicki (Ornatowice, 4), Żabińska (Białowody, 3), proboszcz parafii r.l. Uchanie (Wolica Uchańska, 2), Węgleński (Konstantynówka, 4), Wolnicki (Szystowice, 5), Holtzer (Dańczypol, 5) oraz „cząstkowi” właściciele Skomoroch Małych (1 dom). Kolator kościoła Roman Tuszowski miał wpłacić 10% wysokości kosztorysu. Ponadto na budowę miały złożyć się wieś oraz miasto Grabowiec. Na budowę nie zebrano dobrowolnych składek¹⁷³.

Dokument 1 – Rok 1855, 23 marca/4 kwietnia. Plan budowy cerkwi unickiej w Grabowcu (ze zbiorów Tadeusza Halickiego).

W 1862 roku murowana cerkiew parafialna była zapieczętowana¹⁷⁴. Kolatorem cerkwi był Roman Tuszowski¹⁷⁵.

Nową cerkiew zbudowano w 1864 roku, o czym świadczył napis umieszczony na

¹⁷¹ Kosztorysu.

¹⁷² Ogłoszenie z dnia 3/15 grudnia, Dziennik Urzędowy Guberni Lubelskiej 1844, Lublin, 1844, dodatek do numeru 3, s. 20-21; ogłoszenie było ponawiane co najmniej pięciokrotnie do maja 1844 roku (s. 32, 156-157, 243, 258, 276-277), prawdopodobnie w maju znalazł się wykonawca.

¹⁷³ Kopia dokumentu: „Rozkład kosztów restauracji kościoła parafialnego greckokatolickiego w Grabowcu sporządzony 23 marca/4 kwietnia 1855 roku” udostępniona przez Tadeusza Halickiego.

¹⁷⁴ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

¹⁷⁵ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

zewnątrznej ścianie cerkwi¹⁷⁶.

23 września **1872** roku dziekan dekanatu zamojskiego, proboszcz parafii Szczepieszyn, ks. Aleksander Górski informuje biskupa chełmskiego, że nowa cerkiew została poświęcona w obecności wicedziekana dekanatu zamojskiego ks. Michała Romualda Mosiewicza (proboszcza parafii Świdniki), ks. Mikołaja Malczyńskiego (proboszcza parafii Grabowiec), ks. Mikołaja Nazarewicza (proboszcza parafii Wojsławice)¹⁷⁷.

Cerkiew służyła miejscowym unitom do czasu likwidacji unii. Następnie świątynię przejęli prawosławni, czyli dawniejsi unicy, którzy siłą – drogą urzędową – zostali zmuszeni do przejścia na prawosławie. Dalsze losy świątyni są opisane w monografii rzymskokatolickiej parafii św. Mikołaja w Grabowcu.

Zdjęcie 1 – Rok 1938, 18 października. Grabowiec. Budynek cerkwi greckokatolickiej/prawosławnej (współcześnie budynek nie istnieje). Po lewej stronie widoczny jest fragment budynku drewnianego, tzw. Popówki, wówczas to jeden z budynków szkolnych, a późniejsze biuro GS (współcześnie budynek nie istnieje). Fragment zdjęcia ze zbiorów wnuka Metodego Augustyniaka, Jacka.

¹⁷⁶ KP T1, s. 3; AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. Rep.61/IVb/26, k. 4.

¹⁷⁷ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 252, 253.

Zdjęcie 2 – Rok 1938, 18 października. Grabowiec. Uczniowie klasy VII b 7 klasowej Publicznej Szkoły Powszechnej w Grabowcu. Budynek drewniany, to tzw. Popówka, wówczas to jeden z budynków szkolnych, a późniejsze biuro GS (współcześnie budynek nie istnieje). W tle za uczniami widnieje budynek cerkwi greckokatolickiej/prawosławnej (współcześnie budynek nie istnieje). Zdjęcie ze zbiorów wnuka Metodego Augustyniaka, Jacka.

Według pomiarów z 1959 roku istniały następujące grunty:

- 5,58 ha (działka nr 84) – grunt orny tzw. popowizna,
- 0,88 ha (działka nr 24) – łąka tzw. popowizna,
- 1,88 ha (działka nr 48) – łąka tzw. popowizna.

Powyższe działki były własnością Państwowego Funduszu Ziemi a przekazywane w dzierżawę.

3.2. Kaplica cerkiewna św. Kajetana Wyznawcy w Grabowcu

W związku z tym, że cerkiew parafialna nie nadawała się do użytkowania a budowa nowej przeciągała się wybudowano drewnianą kaplicę¹⁷⁸.

W 1862 roku drewniana kaplica cerkiewna była główną cerkwią w parafii, gdyż cerkiew parafialna była zaplombowana. Kolatorem cerkwi był Roman Tuszowski¹⁷⁹.

Kaplica funkcjonowała w latach: -1862-1863-¹⁸⁰.

3.3. Cerkiew filialna św. Mikołaja Biskupa w Świdnikach

4. Podstawowe informacje

¹⁷⁸ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

¹⁷⁹ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

¹⁸⁰ Spis DGCh 1863, s. 9.

4.1. Księgi metrykalne, akta

14 października 1814 roku część ksiąg metrykalnych uległo spaleni (prawdopodobnie w magistracie miasta Grabowca)¹⁸¹.

Duplikaty ksiąg metrykalnych ksiądz sprawujący obowiązki urzędnika stanu cywilnego przekazywał do Sądu Pokoju w Grabowcu, Sądu Pokoju w Hrubieszowie (-1817-)¹⁸².

Akty były sporządzane w języku łacińskim, polskim i rosyjskim (01.01.1868-).

4.2. Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów

Tabela 4 – Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów (z lat 1811-1825 wg akt cywilnych, pozostałe lata wg akt cywilno-religijnych)¹⁸³

Rok	Liczba			Rok	Liczba		
	urodzeń	ślubów	zgonów		urodzeń	ślubów	zgonów
1810 (część)	9	3	11				
1811	31	11	62	1845	39	2	24
1816	36	8	23	1846	44	8	30
1817	32	3	18	1847	30	7	20
1818	47	6	18	1848	36	12	16
1819	34	4	27	1849	41	14	32
1820	43	4	24	1850	30	12	31
1821	43	8	14	1851	49	5	32
1822	38	10	28	1852	31	5	45
1823	47	5	14	1853	40	7	52
1824	34	8	18	1854	25	4	130
1825	34	4	11	1855	11	6	91
1826	42	6	23	1856	32		
1827	37	12	30	1857	22	5	15
1828	39	12	13	1858	32	5	15
1829	40	8	13	1859	34	14	11
1830	36	5	21	1860	37	9	16
1831	26	6	36	1861	38	8	24

¹⁸¹ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/63, k. 14.

¹⁸² APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/63, k. 17.

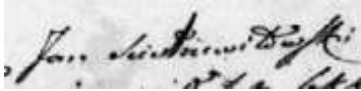
¹⁸³ APL APGG: sygn. 35/1999/0/1/1; sygn. 35/1999/0/1/5; sygn. 35/1999/0/1/6; sygn. 35/1999/0/1/7; sygn. 35/1999/0/1/8; sygn. 35/1999/0/1/9; sygn. 35/1999/0/1/10; sygn. 35/1999/0/1/11; sygn. 35/1999/0/1/12; sygn. 35/1999/0/1/13; sygn. 35/1999/0/2.4/18; sygn. 35/1999/0/2.4/19; sygn. 35/1999/0/2.4/20; sygn. 35/1999/0/2.4/21; sygn. 35/1999/0/2.4/22; sygn. 35/1999/0/2.4/23; sygn. 35/1999/0/2.4/24; sygn. 35/1999/0/2.4/25; sygn. 35/1999/0/2.4/26; sygn. 35/1999/0/2.4/27; sygn. 35/1999/0/2.4/28; sygn. 35/1999/0/2.4/30; sygn. 35/1999/0/2.4/31; sygn. 35/1999/0/2.4/32; sygn. 35/1999/0/2.4/33; sygn. 35/1999/0/2.4/34; sygn. 35/1999/0/2.4/35; sygn. 35/1999/0/2.4/36; sygn. 35/1999/0/2.4/37; sygn. 35/1999/0/2.4/39; sygn. 35/1999/0/2.4/40; sygn. 35/1999/0/2.4/44; sygn. 35/1999/0/2.4/45; sygn. 35/1999/0/2.4/47; sygn. 35/1999/0/2.4/48; sygn. 35/1999/0/2.4/49; sygn. 35/1999/0/2.4/50; sygn. 35/1999/0/2.4/51; sygn. 35/1999/0/2.4/52; sygn. 35/1999/0/2.4/53; sygn. 35/1999/0/2.4/54; sygn. 35/1999/0/1/63; APGG, Księga urodzeń, zapowiedzi, małżeństw i zgonów, 1862, k. 19; APL APPG, sygn. 35/2211/0/1.3/2.

Rok	Liczba			Rok	Liczba		
	urodzeń	ślubów	zgonów		urodzeń	ślubów	zgonów
1832	37	20	18	1862	37	12	22
1833	32	7	11	1863	36	9	17
1834	42	9	14	1864	52	12	15
1835	43	7	9	1865	35	12	16
1836	40	7	16	1866			26
1837	36	15	15	1867			27
1838	49			1869			21
1839	41	15	27	1870			32
1840	40	6	31	1871			19
1841	40	7	36	1872			17
1842	42	12	45	1873			14
1843	41	9	27	1874			33
1844	32	9	22	1875			12 z 42

5. Wykaz proboszczów, administratorów greckokatolickiej parafii w Grabowcu

5.1. Chronologiczny wykaz proboszczów, administratorów

Tabela 5 – Chronologiczny wykaz księży parafii unickiej w Grabowcu

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy w Grabowcu	Miejsce pochówku
Jan Szistrzewikowski 	-28.08.1668-	
Kontarowicz, -1679	-1679	Grabowiec
Konstanty Kizikowski, 1659-	-18.10.1688-1724-	
Jan Łużecki, 1704-	-1738-1766-	
Michał Grabowiecki	-1777-1811-	
Mateusz Bielawski, 1778-1850	-wrzesień 1814-29.05.1815, administrator 30.05.1815-25.03.1850, proboszcz	Grabowiec
Aleksander Groszkowski, 1817-1873	25.03.1850-27.04.1850, administrator	Horyszów Ruski
Jan Liszkiewicz, 1812-1863	27.04.1850-19.02.1851; administrator	Świdniki
Cyryl Aleksy Chróściewicz, 1820-1830	19.02.1851-20.02.1855; administrator	Księżpol
Julian Chróściewicz, 1832-1883	20.02.1855-25.04.1858	Śniatycze

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy w Grabowcu	Miejsce pochówku
Mikołaj Malczyński, 1816-1877	25.04.1858-08.02.1874; administrator 07.08.1862-; proboszcz	
Marcjan Mogilnicki, 1848- (Marceli)	08.02.1874-13.05.1875, ostatni proboszcz	
Kościół zamieniono na prawosławny		

6. Proboszczowie, administratorzy parafii unickiej w Grabowcu

6.1. Bielawski Mateusz, 1778-1850, administrator/proboszcz

Urodził się w 1778 roku we Lwowie, syn Eustachego i Zofii małżonków Bielawskich mieszczan lwowskich. Ukończył świecką szkołę średnią (6 klas) we Lwowie. Następnie uczęszczał do seminarium duchownego we Lwowie i w Chełmie (1812-1813). Wyświęcony w 1813 roku¹⁸⁴.

Administrator greckokatolickiej parafii Grabowiec¹⁸⁵ (-wrzesień 1814-29.05.1815). Proboszcz greckokatolickiej parafii Grabowiec¹⁸⁶ (30.05.1815-25.03.1850; 30.05.1830-decyzja biskupa Ferdynanda Dąbrowy Ciechanowskiego; 18.06.1815-instalacja w cerkwi przez dziekana grabowieckiego ks. Macieja Sierocińskiego).

Dziekan dekanatu dubienieckiego (Dubienka, 1820-1839)¹⁸⁷.

Dziekan grabowiecki (-30.07.1839-25.03.1850)¹⁸⁸.

Administrator parafii Tuczępy¹⁸⁹ (gdzie był wakant, i uważana była za filialną parafii Grabowiec, wg tradycji funkcję tą pełnił administrator parafii Grabowiec, 17.07.1817-25.03.1850), Świdniki¹⁹⁰ (24.02.1842-03.04.1842; wprowadzony - 01.03.1842 - przez wicedziekana grabowieckiego ks. Jana Lipińskiego).

Świadek sporządzenia aktu zgonu Karoliny Dudzińskiej – matki proboszcza parafii r.l. w Grabowcu. Świadek sporządzenia aktu małżeństwa: Jana Kolendowskiego z Ludwiką Rogalską (1834) i Józefa Grudnickiego z Anną z Kłosowskich (1839)¹⁹¹.

Kanonik honorowy chełmski (mian. przed 1824).

Zmarł 25 marca 1850 roku w Grabowcu. Pochowany na cmentarzu w Grabowcu (na przycerkiewnym lub parafialnym na polu, wspólnym z innymi wyznaniami)¹⁹².

¹⁸⁴ Kołbuk DU, s. 119; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54, k. 29/9.

¹⁸⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 8.

¹⁸⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 10; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹⁸⁷ Rocznik 1824, s. 81; APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 10; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/17, 59; APL APRG, sygn. 35/1824/0/2.4/61, k. 137/65; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/28, k. 5/29; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/25, k. 9; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/26, k. 8; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/26, k. 9; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/27, k. 6; APL APRG, sygn. 35/1824/0/2.4/57, k. 299/30.

¹⁸⁸ Kołbuk DU, s. 119; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 49; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/30, k. 21; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/12, k. 49.

¹⁸⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 10.

¹⁹⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 49.

¹⁹¹ APL APRG, sygn. 35/1824/0/2.4/61, k. 463/85; APL APRG, sygn. 35/1824/0/2.4/57, k. 276/40, 299/30.

¹⁹² APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542, k. 19-20; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54, k. 29/9.

Żona: Anna ze Śmigielskich¹⁹³.

Dzieci:

- Jan, 1815-. Ochrzczony i bierzmowany, 11 sierpnia 1815 roku – w cerkwi greckokatolickiej w Grabowcu, przez ks. Symeona Szokalskiego (kooperatora kościoła r.g. w Świdnikach). Kumami byli: proboszcz parafii r.l. w Grabowcu ks. Kazimierz Malicki oraz burmistrzowa miasta Grabowca Maria Magdalena Magnowska¹⁹⁴.
- Mikołaj, 1818-. Ochrzczony i bierzmowany, 19 maja 1818 roku – w cerkwi greckokatolickiej w Grabowcu, przez ks. Symeona Szokalskiego. Kumami byli: dziedzic Grabowca Feliks Radziejowski oraz burmistrzowa miasta Grabowca Marianna Magnowska¹⁹⁵.
- Zofia, 1820-. Ochrzczona i bierzmowana, 17 lipca 1820 roku – w cerkwi greckokatolickiej w Grabowcu, przez ks. Mikołaja Laurysiewicza (proboszcza parafii r.g. Peresołowice). Kumami byli: ks. Kazimierz Malicki (proboszcz parafii r.l. Grabowiec), Teofila Skomorowska (właścicielka połowy dóbr Skomorochy Wielkie)¹⁹⁶.
- Antonina, 1823-. Ochrzczona i bierzmowana, 7 sierpnia 1823 roku – w cerkwi greckokatolickiej w Grabowcu, przez ks. Symeona Szokalskiego (kooperatora kościoła r.g. w Świdnikach). Kumami byli: ks. Jan Fliski (proboszcz parafii r.l. Skierbieszów) oraz burmistrzowa miasta Grabowca Marianna Magnowska¹⁹⁷.
- Józefa Antonina, 1829-. Urodziła się 21 lutego 1829 roku w Grabowcu. Ochrzczona i bierzmowana 22 lutego 1829 roku w cerkwi greckokatolickiej w Grabowcu, przez ojca. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Wincenty Dudziński (proboszcz parafii r.l. Grabowiec) i Teofila Skomorowska¹⁹⁸.

6.2. Chróściewicz Cyryl Aleksy, Хрусцебичь Кирыл, 1830-1895

Urodził się 30 marca 1830 roku w Śniatyczach, syn Stanisława (proboszcza parafii r.g. w Śniatyczach) i Rozalii z Dyakowskich małżonków Dyakowskich. Rodzicami chrzestnymi byli: Jozafat Łaski (rządca dóbr Śniatycze) i Anna Szokalska, ks. Szymon Szokalski i Katarzyna Wierzbowska, Augustyn Wierzbowski i Katarzyna Dyakowska oraz Jan Huskowski i Marianna Zborowska¹⁹⁹.

Uczęszczał do Szkoły Powiatowej w Hrubieszowie (od 1840, do ukończenia czterech klas). Na koniec roku szkolnego 1842/43 jako uczeń klasy III otrzymał nagrodę książkową. W 1847 roku ukończył Gimnazjum w Szczebrzeszynie (uczęszczał w latach 1846-1847). W październiku 1847 roku został przyjęty do Seminarium Duchownego w Chełmie, które ukończył w 1850 roku. Po otrzymaniu niższych święceń kapłańskich, w 1850 roku, oczekiwał na święcenia wyższe w Śniatyczach. Święcenia kapłańskie otrzymał 26.11./8.12.1850²⁰⁰.

Administrator parafii Grabowiec²⁰¹ (19.02.1851-25.02.1855) i jednocześnie, zgodnie z tradycją, administrator parafii Tuczępy²⁰² (04.1851-25.02.1855; przy czym informacja o

¹⁹³ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 2.

¹⁹⁴ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 2.

¹⁹⁵ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 10/3.

¹⁹⁶ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 14/14.

¹⁹⁷ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 20/8.

¹⁹⁸ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/20, k. 8/6.

¹⁹⁹ APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/12, k. 2/5; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 16, 19; APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/20, k. 130/54.

²⁰⁰ APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 19, 24; „Akt uroczysty zakończenia rocznego biegu nauk w Szkole Powiatowej Hrubieszowskiej odbędzie się dnia 16-28 czerwca 1843 roku na który władze rządowe tudzież rodziców i opiekunów uczącej się młodzieży inspektor tejże szkoły imieniem instytutu zaprasza”, Lublin, 1843, s. 5; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 2, 16 19; APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1186;

²⁰¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 5, 12, 16, 19; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/44.

²⁰² APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 100; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 4, 19.

przejęciu administracji wystawiona 31.03.1851).

Administrator greckokatolickiej parafii Księżpol²⁰³ (25.02.1855-1863-), proboszcz greckokatolickiej parafii Księżpol²⁰⁴ (-1863-1875).

Wicedziekan i instruktor greckokatolickiego dekanatu tarnogrodzkiego (-1863-)²⁰⁵. Dziekan greckokatolickiego dekanatu biłgorajskiego (-1872-1875)²⁰⁶.

W 1875 roku przeszedł na prawosławie. Proboszcz prawosławnej parafii Księżpol (Крестовоздвиженской церкви)²⁰⁷ (1875-14.08.1895). Będąc protojerejem w Księżpolu, 7 kwietnia 1884 roku, został odznaczony orderem św. Włodzimierza 4 stopnia²⁰⁸.

Dziekan prawosławnego dekanatu biłgorajskiego (-1878-). Kanonik²⁰⁹.

*Proboszcz parafii Grabowiec, Biszcza*²¹⁰.

Zmarł 14 sierpnia 1895 roku w Księżpolu. Pochowany na cmentarzu w Księżpolu²¹¹.

Nagrobek 1 – Rok 2016, 7 maja. Grób rodziny Chróściewiczów w Księżpolu (foto Henryk Kulik).

Nagrobek 2 – Rok 2016, 7 maja. Tablica nagrobna na grobowcu rodziny Chróściewiczów w

²⁰³ APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 12, 19, 30.

²⁰⁴ APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 30.

²⁰⁵ Spis DGCh 1863, s. 18.

²⁰⁶ APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 30.

²⁰⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 30; APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/19.

²⁰⁸ CWEW 1884, Nr 10, s. 161.

²⁰⁹ Przyjaciół 1878, Nr 31, s. 3.

²¹⁰ Trojanowska, s. 315.

²¹¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 37; APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/11, k. 103/45; APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/20, k. 130/54; Tablica nagrobna na cmentarzu w Księżpolu.

Księżpółu (foto Henryk Kulik).

Brat: Julian, patrz hasło: Chróściewicz Julian.

Żona: Leokadia z Teraszkiewiczów, córka Wawrzyńca i Ewy z Łazurchiewiczów. Zmarła, w wieku 54 lat, 22 kwietnia 1886 roku w Księżpółu. Pochowana w grobowcu rodzinnym (na nagrobku widnieje rok 1885, cyfra 5 jest delikatnie poprawiona na 6; akt zgonu został sporządzony w 1886 roku)²¹².

Dzieci:

- Michał Wacław, 1852-1852. Urodził się 17 lutego 1852 roku w Grabowcu. Rodzicami chrzestnymi byli: Józef Sebowicz (burmistrz miasta Grabowca), Katarzyna Górską (prawdopodobnie żona ks. Aleksandra Górskiego), ks. Piotr Bychawski (proboszcz parafii r.l. w Grabowcu), Filipina Świdzińska. Zmarł 8 września 1852 roku w Grabowcu²¹³.
- Aleksandra Rozalia, 1853-. Urodziła się 11 grudnia 1853 roku w Grabowcu. Rodzicami chrzestnymi byli Karol Tuszyński, Józefa Chmielińska, Kazimierz Chmieliński, Zofia Troszczyńska²¹⁴.
- Stefania Ewa, 1856-. Urodziła się w 1856 roku (około). Mąż: Antoni Draczyński, syn Sylwestra i Apoloni z Krasowskich (patrz „Ogólny wykaz księży ...”). Ślub odbył się, 10 września 1876 roku, w cerkwi prawosławnej w Księżpółu²¹⁵.
- Julian, 1862-. Patrz hasło: Chróściewicz Julian, „Ogólny wykaz księży ...”.

6.3. Chróściewicz Julian, 1832-1883

Urodził się 12 marca 1832 roku w Śniatyczach, syn ks. Stanisława (proboszcza parafii r.g. Śniatycze) i Rozalii z Dyakowskich małżonków Chróściewiczów. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Jan Śmigielski (proboszcz parafii Sitno, wicedziekan zamojski) i Katarzyna Dyakowska (żona proboszcza Wakijów), ks. Antoni Teraszkiewicz (proboszcz parafii Księżpół, wicedziekan tarnogrodzki) i panna Franciszka Ciepelska, ks. Paweł Groszkowski (proboszcz parafii Lipsko) i Marianna Zborowska (żona proboszcza z Nieledwi) oraz Józef Ostrowski (zastępca wójta gminy Śniatycze) i Paulina Garwolińska²¹⁶.

Do 1843 roku pobierał naukę w domu. Ukończył pierwszą klasę szkoły w Hrubieszowie i następne trzy klasy w Szkole Publicznej w Szczebrzeszynie. Następnie został przyjęty do Seminarium Duchownego w Chełmie²¹⁷.

W 1854 roku, przed przyjęciem wyższych święceń zamieszkał w Śniatyczach (jako alumn), przy ojcu – administratorze/proboszczu parafii Śniatycze (-1827-1854-)²¹⁸. 22 października 1854 roku zostaje wyświęcony na kapłana²¹⁹.

Administrator parafii Grabowiec²²⁰ (25.02.1855-25.04.1858, jednocześnie był administratorem parafii Tuczępy).

Administrator a następnie proboszcz parafii Śniatycze²²¹ (01.01.1859-1875; proboszcz od

²¹² APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/45, k. 2/3; Tablica nagrobna na cmentarzu w Księżpółu.

²¹³ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/45, k. 2/3, 70/35.

²¹⁴ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/47, k. 5/13.

²¹⁵ APZ APPKsiężpół, sygn. 88/682/0/-/1, k. 37/13.

²¹⁶ APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/14, k. 2/5; APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/72, k. 54; Rocznik 1830, s. 112; Rocznik 1826/27, s. 176; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/42, k. 45/5.

²¹⁷ APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 54.

²¹⁸ APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/72, k. 4.

²¹⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 4, 54.

²²⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 170.

²²¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 51; APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 50; Spis DGCh 1863, s. 25; APL APRŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/41.

19.03.1859; prawdopodobnie wprowadzenie: 05.08.1859).

Administrator parafii Komarów-Wieś (01.01.1874-ok. 11.01.1874)²²².

W 1875 roku przyjął prawosławie. Proboszcz parafii prawosławnej Śniatycze²²³ (1875-).

Brat: Cyryl Aleksy, patrz hasło: Chróściewicz Cyryl Aleksy.

Nagrobek 3 – Rok 2010, 10 października. Tablica nagrobna na dawnym cmentarzu przycerkiewnym w Śniatyczach (foto Henryk Kulik).

Zmarł 25 maja 1883 roku, w wieku 51 lat (na pomniku widnieje 52). Pochowany wraz z żoną na cmentarzu przy dawnej - drewnianej - cerkwi w Śniatyczach (z 1833), aktualnie kościele filialnym parafii rzymskokatolickiej Dub²²⁴.

Żona: Joanna z Pociejów. Urodziła się w 1833 roku (około) w Teratynie, córka ks. Jana (rektora seminarium w Chełmie, prałata kapituły katedry chełmskiej) i Marianny z Chilewiczów małżonków Pociejów. Ślub odbył się, 28 września 1854 roku, w kościele r.g. w Czerniczynie²²⁵.

Dzieci:

- Jan Kajetan, 1857-. Urodził się 1 lipca 1857 roku w Grabowcu. Rodzicami chrzestnymi byli ks. Cyryl Chróściewicz (proboszcz parafii r.g. Księżpol), Maria Nümark, ks. Mikołaj Sebowicz (proboszcz parafii r.g. Czemierniki), Maria Nowicka²²⁶.
- Elżbieta Rozalia, 1860-. Urodziła się 26 czerwca 1860 roku w Śniatyczach. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Cyryl Chróściewicz i Katarzyna Górską. Mąż: Filaret Ulanicki, urodził się 1849 roku (około), syn ks. Jana (patrz hasło: Ulanicki Jan, „Ogólny wykaz księży ...”) i Wiktorii z Żarskich małżonków Ulanickich. Ślub odbył się, 6 lipca 1878 roku, w cerkwi prawosławnej w Śniatyczach²²⁷.
- Eugenia Eustachia, 1865-1867. Urodziła się 5 marca 1865 roku w Śniatyczach. Rodzicami chrzestnymi byli: Nikodem Korytyński (dziedzic dóbr) i Izabela Sebowicz oraz ks. Mikołaj Sebowicz (proboszcz parafii Czerniczyn) i Domicella J(...). Zmarła 4 kwietnia 1867 roku w Śniatyczach²²⁸.

6.4. Grabowiecki Michał, proboszcz

²²² APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/49.

²²³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724.

²²⁴ Tablica na nagrobku; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 69.

²²⁵ APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/42, k. 45/5.

²²⁶ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/57, k. 7/17.

²²⁷ APL APRŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/42, k. 5/10; APZ APPŚniatycze, sygn. 88/729/0/-/3, k. 19/6.

²²⁸ APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/47, k. 4/8; APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/49, k. 27/4.

Proboszcz parafii Grabowiec²²⁹ (-1777-1811-). Surogat (-1786-1796-)²³⁰. W 1786 roku sprzedał folwark²³¹.

Dziekan dekanatu grabowieckiego (-20.08.1777-1803-)²³².

Chrzcił dzieci w kościele rzymskokatolickim (grudzień 1799)²³³.

Wynajął dom w Grabowcu (nr 31) dla łowczego krasnostawskiego Ignacego Liniewskiego (-1811-)²³⁴.

6.5. Groszkowski Aleksander, 1817-1873

Urodził się 10 września 1817 roku w Horyszowie Ruskim, syn ks. Jana (proboszcza parafii r.g. Horyszów Ruski) i Heleny z Horynowiczów małżonków Groszkowskich. W latach 1824-1834 pobierał naukę w „Szkołe im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie”, skąd w trakcie nauki w klasie piątej wstąpił do Seminarium Duchownego w Chełmie. Seminarium skończył w 1838 roku. Do czasu ukończenia odpowiedniego wieku do święceń kapłańskich pracował jako klery w parafii Horyszów Ruski. W 1841 roku otrzymał święcenia kapłańskie²³⁵.

Administrator greckokatolickiej parafii Horyszów Ruski²³⁶ (1841-28.10.1849) i Koniuchy²³⁷ (-1830-) a następnie proboszcz parafii Horyszów Ruski (łącznie z cerkwią filialną w Koniuchach)²³⁸ (28.10.1849-1871-; 28.10.1849-dzień przysięgi na proboszcza) i jednocześnie administrator parafii Bereść²³⁹ (-1856-1862). Administrator parafii Grabowiec (25.03.1850-27.04.1850; po śmierci ks. Mateusza Bielawskiego).

Administrator i proboszcz parafii Zamch, Lipsko²⁴⁰. W 1861 roku został wybrany z okręgu wyborczego hrubieszowskiego na zastępcę członka rady powiatu hrubieszowskiego²⁴¹.

Wicedziekan i instruktor dekanatu grabowieckiego (30.01.1854-1863-)²⁴².

Ojciec chrzestny Marianny Antoniny Dyakowskiej (1849)²⁴³.

Zmarł, jako wdowiec, 5 listopada 1873 roku w Horyszowie Ruskim²⁴⁴.

²²⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 9, 41; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/541, k. 4; APRG, Księga urodzeń, 1786-1844, Majdan Tuczępski, k. 36; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/1.

²³⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 41; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 286; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 54, 111; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24.

²³¹ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 54, 111.

²³² APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 41; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 286; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24; APZ APGHoryszówR, sygn. 88/573/1/-/2.

²³³ APRG, Księga urodzeń, 1786-1844, Majdan Tuczępski, k. 36.

²³⁴ APL APRG, sygn. 35/1824/0/1/2, k. 15/23.

²³⁵ APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 4; APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/1/7, k. 24/71; Spis DGCh 1863, s. 8.

²³⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 26; Kopie dokumentów z 1856, 1859 ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 93; APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 21; APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 4, 7, 11; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/9, k. 101.

²³⁷ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/9, k. 101.

²³⁸ APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 7, 57; APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/51.

²³⁹ Kopie dokumentów z 1856 ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka; APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 93.

²⁴⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 26.

²⁴¹ KW 1861, Nr 239, s. 1217; GW 1861, Nr 240, s. 1.

²⁴² APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 170; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 16; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 22; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 61; Spis DGCh 1863, s. 8.

²⁴³ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/23, k. 5/12.

²⁴⁴ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/71, k. 47/25.

Żona: Teodozja z Zatkalików. Urodziła się w 1823 roku (około)²⁴⁵.

Dzieci:

- Jan, 1842-. Urodził się 8 sierpnia 1842 roku w Horyszowie Ruskim²⁴⁶.
- Marianna Helena. Urodziła się 3 kwietnia 1844 roku w Horyszowie Ruskim²⁴⁷.
- Józefa Anna. Urodziła się 24 lutego 1846 roku w Horyszowie Ruskim²⁴⁸.
- Marcjanna, 1848-. Patrz hasło: Wróbel Bazyli.
- Ludwika, 1850-. Urodziła się 23 sierpnia 1850 roku w Horyszowie Ruskim²⁴⁹.
- Jakub, 1852-. Urodził się 21 października 1852 roku w Horyszowie Ruskim²⁵⁰.
- Jan, 1855-. Urodził się 8 października 1855 roku w Horyszowie Ruskim²⁵¹.
- Aleksander, 1857-. Urodził się 25 maja 1857 roku w Horyszowie Ruskim²⁵².
- Emiliana, 1859-. Urodziła się 1 stycznia 1859 roku w Horyszowie Ruskim²⁵³.

6.6. Kizikowski Konstanty, 1656-, proboszcz/paroch parafii Grabowiec

Urodził się w 1656 roku (około). Zakonnik²⁵⁴.

Proboszcz parafii Grabowiec (-18.10.1688/introdukcja-1724-)²⁵⁵.

Do cerkwi w Grabowcu został wprowadzony, 18 października 1688 roku, przez biskupa chełmskiego i bełskiego Augustyna Aleksandra Łodziaty w towarzystwie mieszczan. Zajmował to stanowisko przed tym wydarzeniem, gdyż zdążył naprawić niektóre zabudowania ekonomiczne²⁵⁶

Oficjał i protoprezbiter (dziekan) katedralny chełmski (-18.07.1715-11.03.1718-)²⁵⁷.

Wizytator episkopski (-18.07.1715-11.03.1718-)²⁵⁸.

6.7. Kontarowicz, -1679

Prezbiter grabowiecki (-1679)²⁵⁹.

Protoprezbiter tyszowiecki (-1679)²⁶⁰.

Zmarł w 1679 roku.

6.8. Liszkiewicz Jan, 1812-1863

Urodził się w 1812 roku w Kmiczynie (współcześnie gmina Łaszczów, pow. tomaszowski, woj. lubelskie), syn ks. Bazylego Liszkiewicza i Katarzyny z Żarskich małżonków Liszkiewiczów. Uczęszczał do świeckiej szkoły w Szczebrzeszynie (4 klasy).

---

²⁴⁵ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/37, k. 3/23.

²⁴⁶ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/47, k. 11/32.

²⁴⁷ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/37, k. 3/23.

²⁴⁸ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/39, k. 2/4.

²⁴⁹ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/45, k. 8/30.

²⁵⁰ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/47, k. 13/31; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²⁵¹ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/49, k. 5/14; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²⁵² APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/51, k. 9/19; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²⁵³ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/53, k. 1/1.

²⁵⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12.

²⁵⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/100, k.1-5; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 235; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/5, k. 289.

²⁵⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 235.

²⁵⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/100, k.1-5; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12.

²⁵⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/100, k.1-5.

²⁵⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 234, 235.

²⁶⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 234, 235.

Alumn Seminarium Duchownego w Chełmie (-1841-)²⁶¹. **Wyświęcony w 1836 roku**²⁶².

Administrator parafii Świdniki²⁶³ (03.04.1842-09.09.1863; wprowadzony 21.04.1842 przez wicedziekana grabowieckiego ks. Jana Lipińskiego), Grabowiec²⁶⁴ (27.04.1850-19.02.1851).

Zmarł 9 września 1863 roku w Świdnikach²⁶⁵.

Żona: Apolonia z Godzów. Urodziła się w 1824 roku (około) w Bełzie (cyrkuł żółkiewski, Galicja Austriacka), córka Tomasza i Marianny z Żółkiewskich małżonków Godz. Mieszkała w Podhajcach (-1841-)²⁶⁶.

Dzieci:

- Wiktoria Anastazja, 1843-1844. Urodziła się 24 lutego 1843 roku w Świdnikach (parafia r.g. Świdniki). Ochrzczona i bierzmowana w kościele r.g. w Świdnikach przez ks. Bazylego Liskiewiczza, proboszcza parafii r.g. Czartowiec Wielki. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Jan Lipiński (proboszcz parafii Miączyn) i Katarzyna Liskiewicz oraz Wiktor Szabrański (dziedzic dóbr Skomorochy) i Rozalia Mill. Zmarła 15 sierpnia 1844 roku w Świdnikach²⁶⁷.
- Władysław, 1845-1847. Urodził się 3 października 1845 roku w Świdnikach (parafia r.g. Świdniki). Ochrzczony i bierzmowany w kościele r.g. w Świdnikach przez ks. Józefa Sajkiewiczza, proboszcza parafii r.g. Kłatwy. Rodzicami chrzestnymi byli: Jan Janiszewski i Wiktoria Gorzkowska oraz Jan Gorzkowski i Julianna Szabrańska. Zmarł 13 lipca 1847 roku w Świdnikach²⁶⁸.
- Józef Narcyz, 1847-. Urodził się 31 marca 1847 roku w Świdnikach (parafia r.g. Świdniki). Ochrzczony i bierzmowany w kościele r.g. w Świdnikach przez ks. Wincentego Dudzińskiego, proboszcza parafii r.l. Grabowiec. Rodzicami chrzestnymi byli: Wincenty Kotowicz (rządca) i Leonora Liskiewicz oraz Adam Garwoliński (pisarz prowontowy) i Natalia Liskiewicz²⁶⁹.
- Michał, 1848-1850. Zmarł, w wieku dwóch lat, 3 września 1850 roku w Świdnikach (parafia r.l. Świdniki)²⁷⁰.
- Marianna, 1850-1852. Zmarła, w wieku dwóch lat, 26 maja 1852 roku w Świdnikach (parafia r.l. Świdniki)²⁷¹.
- Antonina, 1852-. Urodziła się 29 marca 1852 roku w Świdnikach (parafia r.g. Świdniki). Ochrzczona i bierzmowana w kościele r.g. w Świdnikach przez ks. Bartłomieja Żukowskiego, proboszcza parafii r.g. Miączyn. Rodzicami chrzestnymi byli: January Gorzkowski i Antonina Lesiecka²⁷².
- Emilia, 1854-. Urodziła się 30 grudnia 1854 roku w Świdnikach (parafia r.g. Świdniki). Ochrzczona i bierzmowana w kościele r.g. w Świdnikach przez ks. Porfirogo Podkowicza, proboszcza parafii r.g. Perespa. Rodzicami chrzestnymi byli: Wiktor

²⁶¹ APL APGOszczów, sygn. 35/1891/0/2.4/43, k. 35/14.

²⁶² Kołbuk DU, s. 145.

²⁶³ APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 22; APL ChKG, Akta gruntowe dotyczące się cerkwi parafialnych. Dekanat grabowiecki. Parafia Świdniki, sygn. 35/95/0/10/518, k. 50; APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, akt dodatkowy; APZ APPŚwidniki, sygn. 88/730/0/-/16.

²⁶⁴ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/44; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54.

²⁶⁵ Kołbuk DU, s. 145; Spis DGCh 1863, s. 30; APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/55, k. 63/28.

²⁶⁶ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52; APL APGOszczów, sygn. 35/1891/0/2.4/43, k. 35/14.

²⁶⁷ APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/35, k. 2/6; APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/36, k. 33/21.

²⁶⁸ APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/37, k. 8/20; APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/39, k. 32/36.

²⁶⁹ APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/39, k. 3/8; APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²⁷⁰ APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/42, k. 27/11.

²⁷¹ APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/44, k. 46/20.

²⁷² APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/44, k. 5/9.

Szabrański i Anna Sajkiewicz. Świadkiem sporządzenia aktu urodzenia był ks. Jan Żukowski, wzmiankowany, jako proboszcz (?) parafii Miączyn²⁷³.

6.9. Łużecki Jan, 1704-, proboszcz grabowiecki, dziekan

Herbu Lubicz. Urodził się w 1704 roku (około)²⁷⁴.

Proboszcz parafii Grabowiec²⁷⁵ (-1738-1766-).

Dziekan dekanatu hrubieszowskiego i szczebrzeszyńskiego (-11.10.1743-29.11.1744-)²⁷⁶.

Dziekan dekanatu chełmskiego (-1738-1764-)²⁷⁷.

Surogat, oficjał chełmski (-1763-29.12.1778-)²⁷⁸.

W 1766 roku kupuje, grunt przy ulicy Rynek, od Hety z Aronów Judkiewicz²⁷⁹.

6.10. Malczyński Mikołaj, 1816-1877, proboszcz grabowiecki

Urodził się 20 maja 1816 roku w Hrubieszowie, syn Jana (proboszcza parafii Hrubieszów, zm. 1843) i Tekli z Boniewskich. Ukończył Szkołę Elementarną w Sławęcinie (współcześnie dzielnica Hrubieszowa), cztery klasy Szkoły Obwodowej w Hrubieszowie. 1 grudnia 1834 roku napisał podanie o przyjęcie do Seminarium Duchownego w Chełmie. Godnym przyjęcia do seminarium uznali go następujący księża: ks. kan. Jan Teraszkiewicz (rektor seminarium), ks. kan. Jan Pocij (profesor seminarium), ks. Stefan Szokalski (profesor seminarium), ks. Onufry Kozłowski (profesor seminarium). Ukończył Seminarium Duchowne w Chełmie (1839). Wyświęcony na kapłana 11 lipca 1840 roku²⁸⁰.

Wikariusz kooperator (współpracownik proboszcza) parafii Hrubieszów²⁸¹ (-1842-25.04.1848). Będąc wikariuszem parafii Hrubieszów został tymczasowo administratorem tej parafii (po śmierci ojca)²⁸². Od około marca 1847 roku nie chciał się przenieść do Ślipcza. Wikariusz (kooperator) parafii Ślipcze²⁸³ (30.05.1848 podpisał umowę z proboszczem na trzy lata kooperatywy w Ślipczu, do 1850). Nie przyjął probostwa w Szlatynie i Chodywańcach (pozostając wikariuszem w Ślipczu)²⁸⁴. Administrator parafii Terebiń²⁸⁵ (1850-1858).

Administrator parafii Grabowiec (25.04.1858-07.08.1862) a następnie proboszcz parafii Grabowiec i utrzymujący akta stanu cywilnego (07.08.1862-08.02.1874)²⁸⁶. 25 kwietnia 1858

²⁷³ APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/46, k. 14/27.

²⁷⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 232-234.

²⁷⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/112, k. 5; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/7, k. 204; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/9, k. 49; Boniecki, T. 16, s. 163.

²⁷⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 232-234, 266.

²⁷⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/558, k. 20; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/636, k. 48; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/7, k. 204; Boniecki, T. 16, s. 163.

²⁷⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/112, k. 5; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/7, k. 204; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 324-327.

²⁷⁹ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/9, k. 50, 51.

²⁸⁰ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 5, 6, 22, 71, 210, 216, 528; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/27, k. 94/56; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/1/7, k. 21/42; Kołbuk DU, s. 149; APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 16.

²⁸¹ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 7, 9, 30, 63, 133; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/33.

²⁸² APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 30.

²⁸³ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 63, 75, 120-122, 142.

²⁸⁴ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 134.

²⁸⁵ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 142, 222; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/40; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/42.

²⁸⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542; Informacje Andrzeja Karczmarczuka; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 170, 250; APRG, Księga urodzeń, 1862-1871, k. 54/92; APGG, Księga urodzeń, zapowiedzi, małżeństw i zgonów, 1862, k. 12; APL APPG, Księga zgonów, 1862-1884, sygn.

roku został zainstalowany na administratora parafii Grabowiec przez dziekana grabowieckiego ks. Teodozego Dyakowskiego²⁸⁷. Instalacja na probostwo w Grabowcu odbyła się 7 sierpnia 1862 roku (kolator cerkwi Roman Tuszowski wystawił prezentę, Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, 22.05.1862 roku, wydała zgodę na zainstalowania przez biskupa księdza na beneficjenta parafii grabowieckiej)²⁸⁸. Dochód roczny proboszcza został ustalony w wysokości 152 rs 92 kop²⁸⁹.

Administrator parafii Tuczępy (traktowanej jako filialnej parafii Grabowiec, 25.04.1858-20.04.1870-)²⁹⁰.

W 1862 roku ksiądz brał udział w manifestacji postawienia krzyża rewolucyjnego. Działo się to w okresie narastania nastrojów patriotycznych i katolickich w kościele unickim, wobec zmuszania przez rząd carski m.in. do prowadzenia mszy w języku rosyjskim. Gubernator lubelski stawiał zarzuty księdzu administratorowi parafii grecko-unickiej Grabowiec za postawienie tegoż krzyża rewolucyjnego²⁹¹.

Został pozbawiony probostwa w Grabowcu ze względu na niestosowanie się do carskiej ustawy o czystości obrządku. Po utracie probostwa przebywał w Chełmie, skąd starał się o nową posadę (-1874-)²⁹².

23 maja 1874 roku został, przez naczelnika guberni lubelskiej, wysiedlony do Chodła (gubernia lubelska) i objęty nadzorem policyjnym²⁹³.

W okresie likwidacji Kościoła grekokatolickiego był jednym z księży wzywanych do biskupa²⁹⁴.

Został zesłany do innej guberni, za przeciwstawianie się likwidacji kościoła unickiego, przez biskupa Marcelego Popiela jak i gubernatora guberni lubelskiej²⁹⁵.

Prawdopodobnie od 1874 roku przebywał w Galicji. Nauczyciel w szkole ludowej w Rzepinowie koło Milatyna a następnie w Kozłowie. Z Rzepinowa chodził pieszo do Milatyna (około ½ mili), gdzie odprawiał msze.

Zmarł w 28 sierpnia 1877 roku w Kozłowie, gdzie był otoczony opieką przez rodzinę Kielanowskich²⁹⁶.

Brat: Michał (ksiądz)²⁹⁷.

6.11. Mogielnicki Marcján (Marceli), 1848-

35/2211/0/1.3/2.

²⁸⁷ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 168, 170.

²⁸⁸ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 64; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 198, 199.

²⁸⁹ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 198.

²⁹⁰ APL ChKG, Akta gruntowe dotyczące się cerkwi parafialnych. Dekanat grabowiecki [powiat hrubieszowski]. Parafia Tuczępy, sygn. 35/95/0/10/542; APL ChKG, [Akta parafii Tuczępy] [O zajęciu ziemi cerkiewnej parafii Tuczępy w dekanacie zamojskim], sygn. 35/95/0/10/543, k. 15; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/50; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/51; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/52; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/53; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/58; APZ APGTuczępy, sygn. 88/766/0/-/2.

²⁹¹ Kossowski Aleksander (1886-1965), Z dziejów unii kościelnej na terenie b. diecezji chełmskiej w latach 1851-1866, Wydawnictwo Związku Polskiej Inteligencji Katolickiej, Lublin, 1938, s.13; Kubicki 3/2, s. 339 (pod zmienionym nazwiskiem Mączyński).

²⁹² APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 226, 227, 234, 235.

²⁹³ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 226, 227.

²⁹⁴ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

²⁹⁵ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169-3170.

²⁹⁶ Kolbuk DU, s. 140; Czasy Nerona w XIX wieku pod rządem moskiewskim czyli ostatnie chwile Unii w diecezji chełmskiej: fakta zebrane przez kapłanów unickich i naocznych świadków, Lwów, 1878, s. 248.

²⁹⁷ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 24.

Urodził się w 1848 roku w Komarowie (Galicja Austriacka), syn ks. Antoniego i Anny z Sobolewskich małżonków Mogielnickich. Absolwent Seminarium Duchownego w Chełmie. Wyświęcony w 1873 roku (obrzęd greckokatolicki).

Administrator i proboszcz greckokatolickiej parafii Świdniki²⁹⁸ (-31.12.1873-13.05.1875).

Proboszcz greckokatolickiej parafii Grabowiec²⁹⁹ (08.02.1874-13.05.1875).

W 1875 roku przyjął prawosławie³⁰⁰.

Administrator prawosławnej parafii Świdniki³⁰¹ (14.05.1875-ok. 12.03.1876).

Proboszcz prawosławnej parafii Grabowiec³⁰² (14.05.1875-sierpień 1905), Teratyn³⁰³ (-31.03.1906), Ubrodowice³⁰⁴ (01.04.1906-).

Dziekan prawosławnego dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (-1884-31.03.1906)³⁰⁵.

Żona: Olga z Jasińskich. Urodziła się w 1857 roku w mieście *Magiera* (Galicja Austriacka), córka ks. Bazylego i Józefy z Poliańskich małżonków Jasińskich. Ślub odbył się, 16 lipca 1873 roku, w kościele r.g. w Biszczy³⁰⁶.

Dzieci:

- Anna, 1874-. Patrz hasło, w GSB: Pawłow Anna z Mogielnickich.
- Bazyli. Patrz hasło, w GSB: Mogielnicki Bazyli.
- Nadzieja, 1878-. Patrz GSB, Dragomirecka Nadzieja z Mogielnickich.
- *Dionizy*. Patrz hasło, w GSB: *Mogielnicki Dionizy*.
- Włodzimierz, 1888-1888. Urodził się 7 lipca 1888 roku w Grabowcu. Ochrzczony i bierzmowany, w prawosławnej cerkwi w Grabowcu, przez ks. Jana Turiańskiego (proboszcza prawosławnej parafii Świdniki). Rodzicami chrzestnymi byli: Włodzimierz Lityński (sędzia) i Teodora Turiańska (żona ks. Jana Turiańskiego, proboszcza prawosławnej parafii Świdniki). Zmarł 10 sierpnia 1888 roku w Grabowcu³⁰⁷.
- Nina, 1891-1891. Urodziła się 18 stycznia 1891 roku w Grabowcu. Ochrzczona i bierzmowana, w prawosławnej cerkwi w Grabowcu, przez ks. Jana Turiańskiego (proboszcza prawosławnej parafii Świdniki). Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Julian Popiel (proboszcz prawosławnej parafii Horyszów Ruski) i Teodora Turiańska (żona ks. Jana Turiańskiego, proboszcza prawosławnej parafii Świdniki). Zmarła 7 lutego 1891 roku w Grabowcu³⁰⁸.
Patrz „Część II”.

6.12. Szistrzewikowski Jan, proboszcz

Proboszcz parafii Grabowiec³⁰⁹ (-28.08.1668-).

Kanonik chełmski.

---

²⁹⁸ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 236, 237.

²⁹⁹ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 236, 237.

³⁰⁰ Kołbuk DU, s. 151.

³⁰¹ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54; APZ APPŚwidniki, sygn. 88/730/0/-0.

³⁰² APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/13, sygn. 88/666/0/-/14, sygn. 88/666/0/-/21; sygn. 88/666/0/-/22; sygn. 88/666/0/-/23; sygn. 88/666/0/-/31.

³⁰³ CCZ 1906, Nr 9, s. 271.

³⁰⁴ CCZ 1906, Nr 9, s. 271.

³⁰⁵ PKLG 1885, s. 91; PKLG 1887, s. 79; PKLG 1906, s. 178; CCZ 1906, Nr 9, s. 271; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/10, k. 4/7 (źródło wskazał Mateusz Skórzewski); APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/25, k. 51/51.

³⁰⁶ APL APPBiszcza, sygn. 35/1624/0/2.4/3, k. 56/7.

³⁰⁷ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/14, k. 24/46, 70/25.

³⁰⁸ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/17, k. 5/9, 96/2.

³⁰⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/11.3/610, k. 2, 3.

7. Kooperatorzy, wikariusze parafii Grabowiec

7.1. Szokalski Szymon (Symeon) (RG), 1765-1843

Urodził się w 1765 roku w Królestwie Polskim, syn Damiana (patrz hasło: Szokalski Damian, „Ogólny wykaz księży ...”) i Katarzyny z Sawków małżonków Szokalskich. Uczęszczał do świeckiej szkoły we Włodzimierzu. W latach 1792-1794 uczęszczał do Seminarium Duchownego w Chełmie. Wypromowany na stopień prezbitera w 1794 roku przez biskupa chełmskiego Porfirego Skarbka Ważyńskiego³¹⁰.

Kooperator cerkwi Świdniki³¹¹ – filialnej parafii Grabowiec (1796-1818, decyzja konsystorza przemyskiego na instalację, wprowadzony do cerkwi przez dziekana dekanatu grabowieckiego Mikołaja Grabowieckiego).

Proboszcz parafii Świdniki (-wrzesień 1817-ok. 10.05.1840)³¹².

Przy sporządzaniu metryk określał się, jako paroch cerkwi świdnickiej (-1811-).

Ochrzczył i bierzmował Jana (1815), Mikołaja (1818), Antoninę (1823) Bielawskich, dzieci ks. Mateusza Bielawskiego – proboszcza parafii r.g. w Grabowcu³¹³.

Zmarł, jako emeryt i wdowiec, 12 stycznia 1843 roku w Ubrodowicach, w wieku 80 lat (wg aktu zgonu)³¹⁴.

Żona: Marianna z Suplikiewiczów.

Dzieci:

- Stefan, 1797-. Patrz hasło: Szokalski Stefan, „Ogólny wykaz księży ...”.
- Mikołaj, 1800-. Patrz hasło: Szokalski Mikołaj, „Ogólny wykaz księży ...”.
- Katarzyna, 1801-. Patrz hasło: Sanocki Stefan, „Ogólny wykaz księży ...”.

8. Dziekani dekanatu grabowieckiego

Tabela 6 – Chronologiczny wykaz dziekanów (w tym i administratorów) dekanatu grabowieckiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Michał Grabowiecki	-20.08.1777-1803-
Maciej Sierociński, 1777-1838	1813-04.04.1838-
Mateusz Bielawski	-30.07.1839-25.03.1850
Teodozy Dyakowski	25.03.1850-1866

Tabela 7 – Chronologiczny wykaz wicedziekanów dekanatu grabowieckiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Maciej Sierociński, 1777-1838	-1810-24.10.1813-

³¹⁰ Kołbuk DU, s. 165; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 41; APL APGUbrodowice, sygn. 35/2165/0/2.3/15, k. 39/2.

³¹¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/517, k. 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 47; APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/1/2.

³¹² APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 21, 36; APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/1/7, k. 24/71; Kołbuk DU, s. 165; Akt urodzenia Seweryna Białkowskiego wystawiony przez ks. Szymona Szokalskiego (informacje od Jacka Piotra Białkowskiego); Rocznik 1824, s. 77; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/32, k. 8/22.

³¹³ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 2, 10/3.

³¹⁴ APL APGUbrodowice, sygn. 35/2165/0/2.3/15, k. 39/2.

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Klemens Szokalski, 1790-1847	-1829-
Jan Lipiński	-30.11.1836-1845-
Teodozy Dyakowski	ok. wrzesień 1846-25.03.1850
Aleksander Groszkowski	30.01.1854-1863-

8.1. Bielawski Mateusz, 1778-1850, dziekan grabowiecki

Patrz biogram w rozdziale „Proboszczowie, ...”.

8.2. Dyakowski Teodozy, 1811-1870, wicedziekan, dziekan grabowiecki

Urodził się 2 maja 1811 roku Srebrzyszcach (wówczas obwód krasnostawski), syn ks. Jana (proboszcza parafii Wakijów; patrz „Ogólny wykaz księży ...”) i Katarzyny z Michałowskich małżonków Dyakowskich. Uczęszczał do Szkoły Wojewódzkiej w Szczebrzeszynie (trzy klasy) i w Hrubieszowie (4 klasa). W czasie „rewolucji w kraju”, gdy szkoły były zamknięte, przebywał u rodziców. Ukończył Seminarium Duchowne w Chełmie. Wyświęcony w 1836 roku³¹⁵.

Kooperator parafii Wakijów (-1836-03.03.1838)³¹⁶.

Administrator parafii Wakijów (03.03.1838-ok. luty 1839), proboszcz parafii Wakijów³¹⁷ (dekanat grabowiecki, ok. luty 1839-05.08.1870). W 1858 roku otrzymywał wynagrodzenie z tytułu probostwa w wysokości 52 rs 77 kop a z tytułu dziekanstwa 25 rs³¹⁸.

Wicedziekan grabowiecki i instruktor dekanatu grabowieckiego (ok. wrzesień 1846-25.03.1850; w grudniu 1850 mianował się jeszcze wicedziekanem i zastępującym dziekana), dziekan grabowiecki (25.03.1850-maj 1866-, przy czym na początku był administratorem dekanatu, zastępującym dziekana Bielawskiego, który zmarł; 26.10.1852 zgoda Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych)³¹⁹.

W latach 1857-1859 sprawdzał księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej w Grabowcu, gdyż proboszcz rzymskokatolickiej parafii Grabowiec był zarazem dziekanem dekanatu hrubieszowskiego (do którego należała parafia Grabowiec)³²⁰.

Zmarł 5 sierpnia 1870 roku w Wakijowie³²¹.

Żona: Tekla z Kicowskich. Urodziła się w 1820 roku (około)³²².

Dzieci:

- Julianna, 1838-. Urodziła się 20 lutego 1837 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Ludwik Popławski (rejent) i Marianna Jakubowska oraz Antoni Mierzejewski (dzierzawca dóbr Czermno) i Helena Popławska³²³.
- Waleria Barbara, 1839-. Patrz hasło: Charłampowicz Leonard Mikołaj Józef, „Ogólny wykaz księży ...”.

³¹⁵ APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 3; Kołbuk DU, s. 125; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/10, k. 9/18.

³¹⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 2; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/12.

³¹⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 55; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 4, 25.

³¹⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 24; Spis DGCh 1863, s. 9.

³¹⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 190; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 55; Kołbuk DU, s. 125; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 6, 10, 19; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/26, k. 31.

³²⁰ APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, k. 93; APRG, Księga zgonów, 1847-1862, k. 545, 565, 601.

³²¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 55; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 25.

³²² APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

³²³ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/11, k. 5/12.

- Jan Tytus, 1840-. Urodził się 6 września 1840 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Antoni Mierzejewski (dzierzawca dóbr Czermno) i Marianna Jakubowska. Świadkiem sporządzenia aktu chrztu i bierzmowania był także Józef Dobrzelewski (dzierzawca dóbr Wronowice). W 1858 uczył się na jednym z uniwersytetów cesarsko-rosyjskich³²⁴.
- Leon Tytus Karol, 1842-. Urodził się 2 marca 1842 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Karol Bukowski (dziedzic dóbr Wronowice) i Julianna Teraszkiewicz (panna). W 1862 pracował w fabryce cukrowniczej³²⁵.
- Tekla, 1842-. Urodziła się 22 września 1844 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Jan Bratkiewicz (proboszcz parafii r.g. Dub) i Marianna Podkowicz³²⁶.
- Józef Tytus, 1847-1849. Urodził się 13 kwietnia 1847 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Kazimierz Ronikier (dziedzic dóbr Czermno) i Waleria Dobrzelewska oraz Józef Dobrzelewski (dzierzawca dóbr Tyszowce) i Kamila Ronikier. Zmarł 4 maja 1849 roku w Wakijowie³²⁷.
- Marianna Antonina, 1849-. Urodziła się 5 lutego 1849 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Wojciech Gałczyński (proboszcz parafii r.g. Dub) i Teodozja Dyakowska oraz ks. Aleksander Groszkowski (proboszcz parafii r.g. Horyszów Ruski) i Marianna Panasińska³²⁸.
- Franciszka Kamila, 1851-. Urodziła się 28 stycznia 1851 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Wojciech Gałczyński (proboszcz parafii r.g. Dub) i Teodozja z Dyakowskich Liszkiewicz oraz ks. Stanisław Chróściewicz (proboszcz parafii r.g. Śniatycze) i Julianna Kicowska³²⁹.
- Marcela Emilia, 1852-. Urodziła się 8 kwietnia 1852 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Ludwik Zawadzki (ekonom dóbr Honiatycze) i Salomea Kornaszewska³³⁰.
- Adolf Antoni, 1857-. Urodził się 26 kwietnia 1857 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Antoni Lebedyński (proboszcz parafii r.g. Podhorce) i Antonina Sajkiewicz oraz Wojciech Zajązek (gorzelniany, Nabród). W 1862 roku przebywał za granicą³³¹.
- Florentyna, 1859-. Urodziła się 29 sierpnia 1859 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Wiktor Sajkiewicz (administrator parafii r.g. Kłatwy) i Eleonora Lebedyńska oraz Franciszek Popper i Anna Szymanowska³³².

8.3. Grabowiecki Michał, dziekan grabowiecki

8.4. Groszkowski Aleksander, 1817-1873, wicedziekan grabowiecki

Patrz biogram w rozdziale „Proboszczowie, ...”.

³²⁴ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/14, k. 14/32; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 24.

³²⁵ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/16, k. 8/15; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 24.

³²⁶ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/18, k. 19/37.

³²⁷ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/21, k. 4/5; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/23, k. 47/21.

³²⁸ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/23, k. 5/12.

³²⁹ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/25, k. 4/8.

³³⁰ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/26, k. 8/7.

³³¹ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/34, k. 4/7; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 24.

³³² APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/35, k. 13/33.

8.5. Lipiński Jan, 1805-1846, wicedziekan grabowiecki

Urodził się w 1805 roku (około). Wujeczny szwagier ks. Jana Lisowskiego.

Administrator parafii Dub³³³ (ok. 01.07.1830-ok. 19.01.1833; 14.12.1838-ok. 10.02.1839).

Administrator a następnie proboszcz parafii Perespa³³⁴ (-1834-ok. 05.07.1842), Miączyn³³⁵ (14.05.1841-18.03.1846).

Wicedziekan dekanatu grabowieckiego (-30.11.1836-1845-). Egzaminator dekanatu grabowieckiego (-1842-1844-)³³⁶.

Zmarł, w wieku 41 lat-wg aktu zgonu, 18 marca 1846 roku w Miączynie (podawana, mylnie, jest także data 19)³³⁷.

Żona: Joanna z Szokalskich. Urodziła się w 1821 roku (około).

Dzieci:

- Alfons Klemens, 1831-. Urodził się 1 grudnia 1831 roku w Dubie (parafia r.g. Dub). Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Ignacy Czarnołuski (proboszcz parafii r.l. Dub) i Julianna Kicowska, ks. Stanisław Chróściewicz i Ewa Lipińska oraz Józef Głogowski (wójt gminy Dub) i Eleonora *Buden*. Akt urodzenia sporządził ks. Jan Kicowski (proboszcz parafii r.g. Tyszowce)³³⁸.
- Jan Aleksander, 1842-. Urodził się 29 sierpnia 1842 roku w Miączynie (parafia r.g. Miączyn). Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Mateusz Bielawski (dziekan r.g. grabowiecki) i Anna Szokalska oraz ks. Antoni Starkiewicz (proboszcz parafii r.g. Modryń) i Marianna Lisowska³³⁹.
- Emilia Paulina, 1844-. Urodziła się 30 czerwca 1844 roku w Miączynie (parafia r.g. Miączyn). Rodzicami chrzestnymi byli: Antoni Mijakowski (dzierżawca dóbr Chodywańce) i Rozalia Żygałowska oraz Bazyli Żygałowski (były oficjalista ordynacji zamojskiej) i Apolonia Liszkiewicz³⁴⁰.

8.6. Sierociński Maciej, 1777-1838, dziekan grabowiecki, kanonik

Urodził się w 1777 roku w Galicji, w rodzinie duchownego. Ukończył świecką szkołę w Przemyślu. Uczęszczał do Generalnego Seminarium Duchownego we Lwowie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1804 roku³⁴¹.

Administrator parafii Horodło³⁴² (ok.13.11.1828-ok. 15.01.1829).

Proboszcz parafii Uchanie³⁴³ (1806-04.04.1838, łącznie z filią w Jarosławcu, -1816-

³³³ APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/5; APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/8; APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/13; APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/14.

³³⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/742, k. 2; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 49, 50; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/25, k. 12/36; APL APGPerespa, sygn. 35/2094/0/2.4/17.

³³⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 24; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 88; APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 264; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 50; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/21; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/23; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/20.

³³⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 2; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 24; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 88; APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 264; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/21, k. 8/30; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/23, k. 5/23; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/10, k. 39; APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/12, k. 51.

³³⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363; APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 264; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/25, k. 26/6.

³³⁸ APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/7, k. 1/1.

³³⁹ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/21, k. 8/30.

³⁴⁰ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/23, k. 5/23.

³⁴¹ Kołbuk DU, s. 161; Ślaza d, s. 148; Trojanowska, s. 396; Rocznik 1824, s. 77; Rocznik 1826/27, s. 168.

³⁴² APL APGHorodło, sygn. 35/2006/0/2.4/12, k. 45/47; APL APGHorodło, sygn. 35/2006/0/2.4/13, k. 2.

³⁴³ APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/1/5; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/24; Kołbuk DU, s. 161; Ślaza

1827-).

Dozorca Szkoły Elementarnej w Jarosławcu (-1824-)³⁴⁴.

Wicedziekan dekanatu grabowieckiego (-1810-24.10.1813-), dziekan dekanatu grabowieckiego (1813-04.04.1838)³⁴⁵.

Kanonik honorowy Kapituły Katedry Chełmskiej (mian. przed 1828)³⁴⁶.

6 czerwca 1811 roku pożycza 900 rs Antoniemu Balińskiemu (sędziemu, dziedzicowi Uchań) a następnie 30 września 1826 roku dokonuje cesji (sprzedaży) tej kwoty wraz z kosztami sądowymi (zasądzonej z masy spadkowej po Antonim Balińskim) na rzecz Jana Popławskiego z Kraśniczyna³⁴⁷.

Ojciec chrzestny Michała Piaseckiego (1811; Uchanie)³⁴⁸.

Zmarł 4 kwietnia 1838 roku³⁴⁹.

8.7. Szokalski Klemens (RG), 1790-1847, wicedziekan grabowiecki, dziekan międzyrzecki

Urodził się 1790 roku (około), syn ks. Jana (patrz hasło: Szokalski Jan, „Ogólny wykaz księży ...”) i Marianny ze Stankiewiczów małżonków Szokalskich. Kleryk Seminarium Duchownego w Chełmie (-1811-)³⁵⁰.

Administrator a następnie proboszcz parafii Dub z filią w Zubowicach (-1813-31.01.1830; proboszczem był co najmniej od 5 lutego 1815 roku), Międzyrzec Podlaski Stare Miasto (-1839-), Drelów (-1842-14.08.1847). Prezbiter.

Wicedziekan grabowiecki (-29.05.1829-). Egzaminator dekanatu grabowieckiego (-29.05.1829-). Dziekan międzyrzecki (-1839-1840-).

Kanonik.

Zmarł 14 sierpnia 1847 roku.

Żona: Anna z Zygalskich. Urodziła się w 1793 roku (około), córka ks. Michała i Julianny ze Zborowickich małżonków Zygalskich. Ślub odbył się, 24 listopada 1811 roku, w cerkwi r.g. w Modryniu.

Dzieci:

- Antoni, 1813-1814. Urodził się 5 listopada 1813 roku w Dubie. Świadcami sporządzenia aktu urodzenia byli: ks. Jan Szokalski (pleban parafii r.g. Łaziska, Skierbieszów), ks. Jacek Kuźmiński (wikariusz parafii r.g. Honiatycze). Zmarł 31 grudnia 1814 roku w Dubie³⁵¹.
- Irena Joanna, 1815-. Urodziła się 16 maja 1815 roku w Dubie.
- Aleksander [Ludwik Aleksander], 1817-. Patrz hasło, „Ogólny wykaz księży ...”:

---

d, s. 148; Rocznik 1824, s. 77; Rocznik 1826/27, s. 168; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/558, k. 5, 6; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 47; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 8

³⁴⁴ APL TRH, sygn. 35/639/0/2/65.

³⁴⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 8.

³⁴⁶ APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/21, k. 11; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/17; Kołbuk DU, s. 161; Ślaza d, s. 148; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/287, k. 7, 34; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 288; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/558, k. 6; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/28, k. 88.

³⁴⁷ APL Koczurzyński Jan, sygn. 36/121/0/-/3, k. 1217 (akt 171).

³⁴⁸ APL APRUchanie, sygn. 35/106/49/-/4, k. 60.

³⁴⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 8; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 286.

³⁵⁰ APL APGModryń, sygn. 35/2074/0/1/5, k. 29/15; APL APRDub, sygn. 35/1812/0/1/1, k. 626/29, 632/41; APL APRDub, sygn. 35/1812/0/1/4, k. 385/52, 442/39; APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/1; APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/5; APL APRDub, sygn. 35/1815/0/2.4/89, k. 21/12; APZ APGŚwidniki, sygn. 88/573/5/-/2, k. 29/1; APSiedlce APGMszanna, sygn. 60/198/0/1/14, k. 10/41; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/4, k. 14/23; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 324-327, 344, 355.

³⁵¹ APL APRDub, sygn. 35/1812/0/1/1, k. 434/66, 580/1.

Szokalski Aleksander.

- Justyna, 1819-1819. Urodziła się 3 września 1819 roku w Dubie. Zmarła 7 października 1819 roku w Dubie.
- Leon Maciej, 1822-. Urodził się 13 lutego 1822 roku w Dubie. Świadcami sporządzenia aktu urodzenia byli: ks. Jakub Tyski (dziekan zamojski, proboszcz parafii r.g. Komarów, rektor Seminarium Duchownego w Chełmie), ks. r.g. Jan Teraszkiewicz (profesor Wydziału Teologicznego Seminarium Duchownego w Chełmie), kleryk r.g. Szczepan Szokalski (kleryk Seminarium Duchownego w Chełmie)³⁵².
- Teofila, 1826-1828. Urodziła się 26 grudnia 1826 roku w Dubie (parafia r.g. Dub). Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Jan Dyakowski (proboszcz parafii r.g. Wakijów) i Agnieszka Truszczyńska/Troszczyńska i Wojciech Truszczyński/Troszczyński (ekonom dóbr Dub) i Rozalia Chróściewicz. Akt urodzenia sporządził ks. Stanisław Chróściewicz (administrator parafii r.g. Śniatycze). Zmarła 11 czerwca 1828 roku w Dubie³⁵³.
- Pelagia, 1829-. Urodziła się 15 maja 1829 roku w Dubie (parafia r.g. Dub). Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Antoni Starkiewicz (proboszcz parafii r.g. Modryń) i Franciszka Sierocińska, ks. Jan Groszkowski (proboszcz parafii r.g. Horyszów Ruski) i Julianna Kicowska, Bazyl Zygałowski i Józefa (...) oraz ks. Jan Kicowski i Ewa Lipińska. Akt urodzenia sporządził ks. Stanisław Chróściewicz (proboszcz parafii r.g. Śniatycze)³⁵⁴.
- Marianna Tekla, 1831-. Urodziła się 10 października 1839 roku w Międzyrzeczu Podlaskim. Rodzicami chrzestnymi byli: Mikołaj Szczepanowski (kapitan wojsk polskich), Petronela Michałowska³⁵⁵.

9. Dziekani dekanatu chełmskiego

Tabela 8 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu chełmskiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Jan Łużecki	-1738-1762-
Jan Gruszecki	-17.03.1776-1777-
Piotr Ciszewski	-1803-1809-
Paweł Zatkalik	-1842-
Leon Ulanicki	-28.09.1856; administrator

9.1. Ciszewski Piotr, dziekan chełmski

Paroch parafii Chełm (-1803-1809-)³⁵⁶.
Dziekan dekanatu chełmskiego (-1803-1809-).

9.2. Gruszecki Jan, dziekan chełmski

Pleban parafii Kraśniczyn (-1746-kwiecień 1748-)³⁵⁷.
Dziekan chełmski (-17.03.1776-1777-)³⁵⁸.

³⁵² APL APRDub, sygn. 35/1812/0/1/4, k. 732/14.

³⁵³ APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/2, k. 1/1; APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/3, k. 26/29.

³⁵⁴ APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/4, k. 3/11.

³⁵⁵ APL APLMiędzyrzecP_StareM, sygn. 35/2071/0/2.4/21, k. 10/84.

³⁵⁶ Schematismus 1803 n, s. 209; Schematismus 1806, s. 396-397; Schematismus 1808, s. 434, 435; Schematismus 1809, s. 465.

³⁵⁷ APL APGSulmice, sygn. 35/107/26/-/6, k. 24/146, 26/168.

³⁵⁸ APL ChKG, Dawne dokumenty dotyczące uposażenia cerkwi tuczepskiej (Tuczepy), sygn. 35/95/0/10/541, k.

9.3. Łużecki Jan, dziekan chełmski

Patrz rozdział „Proboszczowie ...”.

9.4. Skalski Pamfil (RG), dziekan chełmski

Paroch parafii *Uspenów* i Sielec (-1679-)³⁵⁹.
Dziekan dekanatu chełmskiego (-1679-)³⁶⁰.

9.5. Ulanicki Leon (RG), 1813-1856, dziekan chełmski

Urodził się w 1813 roku (około) w Buśnie (parafia r.g. Buśno), syn ks. Łukasza i Anny z Sajkiewiczów małżonków Ulanickich. Alumn Seminarium Duchownego w Chełmie (-1837-)³⁶¹.

Administrator parafii Uhrusk (-1845-28.09.1856).

Administrator dekanatu chełmskiego (-28.09.1856).

Zmarł 28 września 1856 roku.

Żona: Marianna Joanna z Kościakiewiczów. Urodziła się w 1816 roku (około) w miejscowości Mszana, córka Leona i Cecylii z Karpowiczów małżonków Kościakiewiczów.

Dzieci:

- Longin, 1839-1908. Patrz, w GSB, hasło: Ulanicki Longin.

9.6. Zatkalik Paweł, 1782-, dziekan chełmski

Urodził się w 1782 roku (około)³⁶².

Administrator parafii Husynne (ok.01.03.1825-). Proboszcz parafii Chełm (-1842-).

Dziekan dekanatu chełmskiego (-1842-).

10. Dziekani dekanatu hrubieszowskiego

Tabela 9 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu hrubieszowskiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Jan Łużecki, 1704-	-11.10.1743-29.11.1744-
Grzegorz Bazylewicz	przed 1776
Szymon Boniewski	-1795-
Michał Chilewski, 1770-	-1810-1843-
Antoni Lebedyński, 1797-1850	-1845-06.01.1850; administrator
Grzegorz Liszkiewicz, 1797-	ok. 16.01.1850-1851-; administrator
Mikołaj Sebowicz. 1815-	- 15.02.1852-1866-
Seweryn Śmigielski, 1825-1872	-1869-29.01.1872

5; APL ChKG, [Dawne dokumenty dotyczące uposażenia cerkwi uchańskiej ...], sygn. 35/95/0/10/558, k. 20.

³⁵⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 234, 235.

³⁶⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 234, 235.

³⁶¹ APL APROszczów, sygn. 35/1891/0/2.4/39, k. 22/4; APL APGBuśno, sygn. 35/1629/0/2/37, k. 57/21; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 12.

³⁶² APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/47, k. 11/32; APL APGHusynne, sygn. 35/2012/0/1/46.

Tabela 10 – Chronologiczny wykaz wicedziekanów dekanatu hrubieszowskiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Bazyli Lebedyński, 1822-	-30.09.1868-

10.1. Bazylewicz Grzegorz, dziekan hrubieszowski

Proboszcz cerkwi parafialnej w Hrubieszowie.
Dziekan dekanatu hrubieszowskiego. Złożył rezygnację ze stanowiska prawdopodobnie w 1776 roku³⁶³.

10.2. Boniewski Szymon, dziekan hrubieszowski

Dziekan hrubieszowski (-1795-)³⁶⁴.

10.3. Chilewski Michał, 1770-, dziekan hrubieszowski

Urodził się w 1770 roku (około).
Proboszcz parafii Czerniczyn³⁶⁵ (-1810-1843-).
Administrator (zastępca urzędnika USC) parafii Ślipcze³⁶⁶ (ok. 02.02.1817-).
Dziekan dekanatu hrubieszowskiego (-1810-1843-)³⁶⁷.
Kanonik chełmski (mian. przed 1827)³⁶⁸.
Żona: Katarzyna ze Słabniewiczów³⁶⁹.

Dzieci:

- Marianna. Patrz hasło: Pocię Jan, „Ogólny wykaz księży ....

10.4. Lebedyński Antoni, 1797-1850, syn Jana, administrator dekanatu hrubieszowskiego

Urodził się w 1797 roku, syn Jana i Katarzyny z Macieszyńskich małżonków Lebedyńskich³⁷⁰.

Administrator parafii Nieledeu³⁷¹ (ok. 30.04.1833-).
Proboszcz parafii Podhorce (nad Huczwą)³⁷² (-01.01.1825-06.01.1850).

---

³⁶³ Wróbel, s. 152.

³⁶⁴ Wiatrowski Antoni, „Greko-uniści hrubieszowscy”, Przegląd Lubelsko-Kresowy, Nr 6, Lublin, 1925, s. 6, 7 (dokończenie Nr 7, s. 4-6).

³⁶⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 46; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/21, k. 36; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Jan, sygn. 35/95/0/12.3/926, k. 3, 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 19, 20; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/1/18, k. 46/92; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/27, k. 94/56; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/20.

³⁶⁶ APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/1/13.

³⁶⁷ APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/21, k. 36; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/926, k. 3, 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 19, 20; APL APGNieledeu, sygn. 35/2082/0/2.4/23, k. 10,14; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/27, k. 94/56.

³⁶⁸ APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/18, k. 35; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/19, k. 36; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/21, k. 36.

³⁶⁹ APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/1/12, k. 60/12.

³⁷⁰ APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24, k. 35/1.

³⁷¹ APL APGNieledeu, sygn. 35/2082/0/2.4/23, k. 3; Spis DGCh 1863, s. 11.

³⁷² APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 18, 63, 206, 220; APL APGMołodiatyczne, sygn. 35/2076/0/2.4/39, k. 15; APL APGMołodiatyczne, sygn. 35/2076/0/2.4/21, k. 16/4; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/15; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/1; APL APGPodhorce, sygn.

Administrator dekanatu hrubieszowskiego (-1845-06.01.1850).

Zmarł, jako wdowiec, w wieku 53 lat, 6 stycznia 1850 roku w Podhorcach.

Brat: Pantaleon. Patrz hasło: Lebedyński Pantaleon, „Ogólny wykaz księży ...”.

Żona: Marianna z Ciborowskich, córka Juliana. Patrz hasło: Ciborowski Julian, „Ogólny wykaz księży ...”.

Dzieci:

- Bazyli, 1822-. Patrz hasło: Lebedyński Bazyli.
- Jozafat, 1834-. Patrz hasło: Lebedyński Jozafat, „Ogólny wykaz księży ...”.

10.5. Lebedyński Bazyli (RG), 1822-, 2, syn Antoniego, wicedziekan hrubieszowski

Urodził się w 1822 roku w Szychowicach, syn ks. Antoniego i Marianny z Ciborowskich małżonków Lebedyńskich. Wyświęcony w 1844 roku. Alumn Duchownego Seminarium Chełmskiego (-1844-)³⁷³.

Proboszcz parafii Szychowice (ok. 15.01.1850-1863-).

Wicedziekan hrubieszowski (-30.09.1868-)³⁷⁴.

Żona: Zofia Adolfina Eugenia z Morawskich. Urodziła się w 1824 roku (około), córka Wincentego (zastępcy wójta gminy Horodyszczce) i Adeli Dutremble.

10.6. Liszkiewicz Grzegorz, 1797-, dziekan dekanatu hrubieszowskiego

Urodził się w 1797 roku, syn księdza Teodora i Marianny z Wołkowiczów małżonków Liszkiewiczów. Wyświęcony w 1822 roku³⁷⁵.

Nauczyciel języka polskiego i łaciny w Szkole Obwodowej w Hrubieszowie (-1837-1847-)³⁷⁶. Szkoły Powiatowej w Hrubieszowie (-1850-)³⁷⁷.

Administrator a następnie proboszcz parafii Ślipcze (ok. 06.12.1824-30.10.1869; proboszcz; -01.01.1826-1863-30.10.1869)³⁷⁸.

Administrator dekanatu hrubieszowskiego (ok. 19.01.1850-grudzień 1851-)³⁷⁹.

Zmarł 30 października 1869 roku w Ślipczu³⁸⁰.

Żona: Karolina z Rainhard.

Dzieci:

- Józefa, 1811-. Urodziła się w 1811 roku (około). Mąż: Franciszek Kurkiewicz. Urodził się w 1814 roku (około), syn Antoniego i Kseni z Bratkiewiczów małżonków Kurkiewiczów z Tomaszowa Lubelskiego. Mieszkał w *Solcu* (-1839-). Ślub odbył się, 5 września 1839 roku, w kościele r.l. w Ślipczu³⁸¹.
- Antonina, 1827-. Patrz hasło, w GSB: Wiernicka Antonia z Liszkiewiczów.

35/2100/0/2.4/24, k. 35/1; APL APRKryłów, sygn. 35/1851/0/2.4/27, k. 31/2; APGNieledew, sygn. 35/2082/0/2.4/23, k. 3.

³⁷³ APL APRKryłów, sygn. 35/1851/0/2.4/27, k. 31/2; Spis DGCh 1863, s. 11; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24.

³⁷⁴ APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/2.4/66 k. 83.

³⁷⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 57, 58; APL APGNieledew, sygn. 35/2082/0/2.4/42, k. 56; Spis DGCh 1863, s. 11; APL APGOszczów, sygn. 35/2105/0/1/2, k. 50/11.

³⁷⁶ Kalendarzyk polityczny na rok 1837, s. 149; „Akt uroczysty zakończenia rocznego biegu nauk w Szkole Powiatowej Hrubieszowskiej odbędzie się dnia 16-28 czerwca 1843 roku na który władze rządowe tudzież rodziców i opiekunów uczącej się młodzieży inspektor tejże szkoły imieniem instytutu zaprasza”, Lublin, 1843, s. 4; APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/2.4/41, k. 41/5.

³⁷⁷ APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24, k. 35/1.

³⁷⁸ APL APGPoturzyn, sygn. 35/2105/0/2.4/4, k. 59/69; APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/1/23; APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/2.4/25.

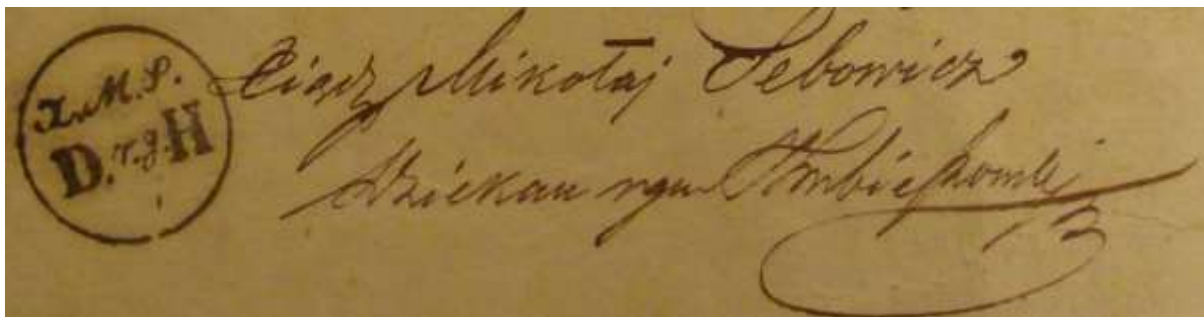
³⁷⁹ APL APGNieledew, sygn. 35/2082/0/2.4/42, k. 56; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24, k. 35/1.

³⁸⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 19.

³⁸¹ APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/2.4/38, k. 45/4.

10.7. Łużecki Jan, dziekan hrubieszowski

Patrz rozdział „Proboszczowie ...”.

10.8. Sebowicz Mikołaj, 1815-, dziekan dekanatu hrubieszowskiego

Odcisk 1 – Rok 1856, 20 grudnia. Pieczęć i podpis dziekana hrubieszowskiego rytu greckiego (D.r.g.H.) ks. Mikołaja Sebowicza (X.M.S.) (źródło: APRG, Księga urodzeń, 1857-1862).

Urodził się 30 listopada 1815 roku w Hrubieszowie, syn Bazylego (majster kunsztu kuśmierskiego) i Marianny z Pietrusiewiczów małżonków Sebowiczów. Ochrzczony przez ks. Jana Malczyńskiego (proboszcza greckokatolickiej parafii Hrubieszów). Wyświęcony w 1842 roku³⁸².

Administrator a następnie proboszcz unickiej parafii w Czerniczynie (pow. hrubieszowski, -1848-29.11.1866-), dziekan hrubieszowski (-15.02.1852-29.11.1866-)³⁸³.

Sprawdzał księgi metrykalne parafii łacińskiej w Grabowcu, ze względu na pełnienie funkcji dziekana przez proboszcza tej parafii (-1855-1857-)³⁸⁴.

W 1860 roku, jako przełożony parafii Czerniczyn, został nagrodzony przez cara „krzyżem na piersiach”. W tym samym czasie został nagrodzony wicerektor „Chełmskiego Seminarium Greko-Unickiego” Michał Harasowski³⁸⁵.

W 1861 roku został wybrany z okręgu wyborczego hrubieszowskiego na zastępcę członka rady powiatu hrubieszowskiego³⁸⁶.

18 maja 1855 roku w kościele r.g. w Chyżowicach odprawił nabożeństwo żałobne, po śmierci cara Mikołaja I Pawłowicza³⁸⁷.

Na początku 1874 roku, nie chcąc przyjąć prawosławia, uciekł (został wygnany) do Galicji³⁸⁸. Proboszcz parafii Medyka (diecezja przemyska, od 1874?)³⁸⁹.

Rodzeństwo, patrz hasło, w GSB: Sebowicz Józef.

10.9. Śmigielski Seweryn [Jan Seweryn], 1825-1872, dziekan hrubieszowski

³⁸² APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/1/6, k. 34/72; Spis DGCh 1863, s. 10.

³⁸³ Rzemieniuk USP, s. 245, 249; GW 1860, Nr 125, s. 1; Kopia dokumentu z 12.03.1855 ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 116, 202, 214; APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, k. 556; APL APGMołodiatycze, sygn. 35/2076/0/2.4/44, k. 53, 60 APL APRHrubieszów, sygn. 35/1829/0/2.2/58, k. 51/23; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/40.

³⁸⁴ APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, k. 556; APRG, Księga zgonów, 1847-1862, k. 504.

³⁸⁵ GW 1860, Nr 125, s. 1.

³⁸⁶ GW 1861, Nr 240, s. 1; KW 1861, Nr 239, s. 1217.

³⁸⁷ APL ChKG, Nabożeństwa żałobne z okazji zgonu cara Mikołaja I, sygn. 35/95/0/16/1214, k. 5.

³⁸⁸ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w diecezji chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169; Schyzma i jej apostołowie z okoliczności ostatnich prześladowań Unitów w Dyecezji Chełmskiej, Kraków, 1875, s. 51-52; Wiarus 1874, Nr 31, s. 3.

³⁸⁹ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w diecezji chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 304, s. 3137.

Urodził się 21 września 1825 roku w Sitnie, syn Jana i Agnieszki z Kuryłowiczów małżonków Śmigielskich. Świadcami sporządzenia aktu urodzenia byli: proboszcz parafii r.g. Miączyn ks. Jan Łaskiewicz, alumn Seminarium Diecezjalnego Chełmskiego ks. Antoni Bieganowski. Wyświęcony w 1847 roku³⁹⁰.

Kooperator/wikariusz parafii Hrubieszów³⁹¹ (-1848-1855-).

Administrator parafii Hrubieszów³⁹² (-1855-1856-) a następnie proboszcz parafii Hrubieszów³⁹³ (-1862-29.01.1872).

Administrator parafii Gródek Nadbużny³⁹⁴ (25.06.1855-ok. 09.11.1856).

Dziekan dekanatu hrubieszowskiego (-1869-29.01.1872)³⁹⁵.

1 sierpnia 1856 roku mianowany nauczycielem religii w Szkole Powiatowej w Hrubieszowie, w której uczył, co najmniej do 1863 roku. Nauczyciel religii w Progimnazjum w Hrubieszowie³⁹⁶. Profesor Seminarium Duchownego w Chełmie (-1863-)³⁹⁷.

W 1861 roku został wybrany z okręgu wyborczego hrubieszowskiego na zastępcę członka rady powiatu hrubieszowskiego³⁹⁸.

Kawaler Orderu św. Anny (kl. 3).

Zmarł 29 stycznia 1872 roku w Hrubieszowie. Pochowany na cmentarzu w Hrubieszowie. Pozostawił żonę.

Żona: Karolina Maria z Kozłowskich.

Dzieci³⁹⁹:

- Wiktoria, 1848-1849. Zmarła 5 października 1849 roku w Hrubieszowie.
- Jan Chryzostom, 1850-. Urodził się 8 lutego 1850 roku w Hrubieszowie.
- Mikołaj, 1851-1853. Urodził się 18 grudnia 1851 roku w Hrubieszowie. Zmarł 22 marca 1853 roku w Hrubieszowie.
- Emilian, 1853-1855. Urodził się 20 sierpnia 1853 roku w Hrubieszowie. Zmarł 29 marca 1855 roku w Hrubieszowie.

11. Dziekani dekanatu zamojskiego

Tabela 11 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu zamojskiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Maciej Łaskiewicz, -1759	-27.11.1738-1759
Jakub Romanowski	-1787-06.03.1814-

³⁹⁰ APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/16, k. 14/36; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/61, k. 31/7; Spis DGCh 1863, s. 10.

³⁹¹ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 122; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/38, k. 10/37; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/43, k. 95/25; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/45, k. 97/63.

³⁹² GW 1856, Nr 226, s. 1; APL APGGródekNadbużański, sygn. 35/2001/0/2.4/35, k. 30/32.

³⁹³ APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 15, 16.

³⁹⁴ APL APGGródekNadbużański, sygn. 35/2001/0/2.4/35, k. 30/32; APL APGGródekNadbużański, sygn. 35/2001/0/2.4/36.

³⁹⁵ APL ChKG, [Akta ks. Juliana Malczyńskiego, administratora i proboszcza parafii Wiszniów], sygn. 35/95/0/12.3/928, k. 15, 16; APL APRHrubieszów, sygn. 35/1829/0/2.4/60, k. 72, 146.

³⁹⁶ GW 1856, Nr 226, s. 1; APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 15, 16.

³⁹⁷ Spis DGCh 1863, s. 4.

³⁹⁸ KW 1861, Nr 239, s. 1217.

³⁹⁹ APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/39, k. 72/69; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/40, k. 27/12; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/40, k. 31/84; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/43, k. 95/25, 14/56; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/45, k. 97/63.

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Jakub Tyski, 1773-1831	-1814-25.02.1822-
Antoni Radkiewicz, 1781-	-15.12.1825-lipiec 1838-
Jan Śmigielski, 1786-1851	- 27.11.1838-15.01.1851
Aleksander Górski, 1820-	-28.06.1851-1872-
Klementyn Lewicki	-1874-

Tabela 12 – Chronologiczny wykaz wicedziekanów dekanatu zamojskiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Jan Śmigielski, 1786-	-1828-1832-
Jan Horoszewicz, 1796-1835	-17.12.1835
Michał Krypiakiewicz, 1828-	-30.12.1867-1872-
Romuald Michał Mosiewicz, 1842-1907	-1872-

11.1. Lewicki Klementyn, dziekan zamojski

11.2. Górski Aleksander, 1820-, dziekan zamojski

Urodził się w 1820 roku we wsi Kodeń (gub. podlaska), syn ks. Jakuba i Marianny z Dębkowskich małżonków Górskich. Mieszkał w Kodniu (-1842-). Alumn Seminarium Chełmskiego (-1842). Wyświęcony w 1842 roku⁴⁰⁰.

Administrator parafii Horyszów Polski⁴⁰¹ (01.04.1843-31.10.1852), Szczepieszyn⁴⁰² (01.04.1852-1878-).

Administrator dekanatu zamojskiego (-28.06.1851-25.10.1853-) a następnie dziekan dekanatu zamojskiego (-1853-1872-)⁴⁰³.

Żona: Katarzyna Marianna z Chróściewiczów, 1826-. Urodziła się 1 stycznia 1826 roku w Śniatyczach, córka ks. Stanisława i Rozalii z Dyakowskich małżonków Chróściewicz. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Klemens Szokalski (proboszcz parafii r.g. Dub) i Katarzyna Wierzbowska, Augustyn Wierzbowski (zastępca wójta gminy Czermno) i Katarzyna Krajewska oraz Marcin Krajewski i Marianna Wysoczańska. Ślub odbył się, 4 września 1842 roku w cerkwi r.g. w Śniatyczach⁴⁰⁴.

Dzieci:

- Jakub Tytus, 1850-. Urodził się 4 listopada 1850 roku w Horyszowie Polskim. Ojcem chrzestnym był ks. Stanisław Chróściewicz⁴⁰⁵.
- Filipina Józefa, 1852-. Urodziła się 23 października 1852 roku w Horyszowie Polskim.

⁴⁰⁰ APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/24, k. 19/4.

⁴⁰¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 145; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/45, k. 2/3; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/25, k. 4/12; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/33; APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/34; APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/35; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/40; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/42.

⁴⁰² APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 250, 251; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/543, k. 68; APL ChKG, , sygn. 35/95/0/10/363, k. 132, 146; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/36, k. 13/9; APZ APPŚniatycze, sygn. 88/729/0/-/3, k. 19/6; APL APGSzczepieszyn, sygn. 35/2140/0/2.4/52.

⁴⁰³ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 250, 251; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/543, k. 68, 133; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 127, 144, 147; Spis DGCh 1863, s. 25.

⁴⁰⁴ APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/24, k. 19/4; APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/8, k. 3/2.

⁴⁰⁵ APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/40, k. 9/29.

Ojcem chrzestnym był ks. Cyryl Chróściewicz⁴⁰⁶.

11.3. Horoszewicz Jan, 1796-1835, wicedziekan zamojski

Urodził się w 1796 w Kodniu (obwód bialski, woj. podlaskie), syn Gabriela i Marianny małżonków Horoszewiczów. Uczęszczał do szkół publicznych w Białej (1805-1816). Nauczyciel prywatny w domu Trębickiego – prezesa sądów granicznych (w dobrach Linowo, powiat prużański, gub. grodzieńska). Uczęszczał do Seminarium Duchownego w Chełmie. Otrzymał tytuł magistra teologii (św. teologii) na Królewsko-Warszawskim Uniwersytecie (1823). Święcenia kapłańskie otrzymał w 1826 roku⁴⁰⁷.

Profesor Szkoły Wojewódzkiej im. Zamojskich w Szczebrzeszynie (1823-1829). Profesor „szkół publicznych” w Hrubieszowie (1829-04.07.1830, rezygnacja).

Administrator parafii Siedliska⁴⁰⁸ (1827-1829, rezygnacja), Miączyn⁴⁰⁹ (1829-26.05.1832). Proboszcz parafii Miączyn z filią Zawalów (26.05.1832-20.12.1835)⁴¹⁰.

Wicedziekan zamojski (-17.12.1835)⁴¹¹.

Zmarł, w wieku 40 lat, 17 grudnia 1835 roku w Miączynie. Świadcami sporządzenia aktu zgonu byli: ks. Bazyli Horoszewicz (administrator parafii r.g. Szewnia) i ks. Ignacy Horoszewicz (kooperator parafii r.g. Babice)⁴¹².

Żona: Tekla z Teraszkiewiczów. Urodziła się 1803 roku (około), córka ks. Jana i Anny z Paślawskich małżonków Teraszkiewiczów. Zmarła, w wieku 27 lat, 6 czerwca 1830 roku w Miączynie⁴¹³.

Nagrobek 4 – Rok 2012, 11 sierpnia. Nagrobek Tekli z Teraszkiewiczów Horoszewicz (foto Henryk Kulik).

Dzieci:

- Tekla, 1830-1832. Zmarła, mając półtora roku życia, 1 stycznia 1832 roku w Miączynie⁴¹⁴.

⁴⁰⁶ APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/42, k. 16/44.

⁴⁰⁷ APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 1, 2, 4, 5; Rocznik 1830, s. 112; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/14, k. 36/27.

⁴⁰⁸ APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 5.

⁴⁰⁹ APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 4, 5.

⁴¹⁰ APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 4.

⁴¹¹ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/14, k. 36/27.

⁴¹² APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 6; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/14, k. 36/27.

⁴¹³ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/9, k. 62/46.

⁴¹⁴ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/11, k. 31/1.

- Emilia, 1825-1831. Zmarła, w wieku 6 lat, 12 listopada 1831 roku w Miączynie⁴¹⁵.

11.4. Krypiakiewicz Michał, 1828-, wicedziekan zamojski

Urodził się w 1828 roku. Wyświęcony w 1852 roku.

Administrator parafii Horyszów Polski (01.11.1852-14.07.1858), proboszcz parafii Horyszów Polski (15.07.1858-31.12.1873)⁴¹⁶. Administrator parafii Świdniki⁴¹⁷ (-09.10.1864-31.12.1867).

Wicedziekan dekanatu zamojskiego (-30.12.1867-grudzień 1872-)⁴¹⁸.

W okresie likwidacji Kościoła greckokatolickiego był jednym z księży wzywanych do biskupa⁴¹⁹.

Żona: Anna z Malczyńskich. Urodziła się 1830 roku (około)⁴²⁰.

Dzieci:

- Agnieszka, 1856-. Urodziła się 27 grudnia 1856 roku w Horyszowie Polskim.
- Michał Julian, 1861-. Urodził się 5 lutego 1861 roku w Horyszowie Polskim.
- Julian, 1863-. Urodził się 17 listopada 1863 roku w Horyszowie Polskim.

11.5. Łaskiewicz Maciej, dziekan zamojski

Proboszcz parafii Sulmice (-20.12.1732-1759)⁴²¹.

Dziekan dekanatu zamojskiego (-27.11.1738-1759)⁴²².

Zmarł w 1759 roku, przed 11 listopada 1759 roku⁴²³.

Żona: Marianna.

Dzieci:

- Paraskiewa, 1735-. Urodziła się w kwietniu 1735 roku w Sulmicach⁴²⁴.
- Jan, 1738-. Patrz hasło: Łaskiewicz Jan, „Ogólny wykaz księży ...”.
- Bazyli, 1740-. Urodził się w marcu 1740 roku w Sulmicach. Ochrzczył i bierzmował ks. Stefan Paszkiewicz (pleban parafii r.g. Skierbieszów)⁴²⁵.
- Paweł, 1741-. Patrz hasło: Łaskiewicz Paweł, „Monografia rzymskokatolickiej parafii św. Anny NMP w Tuczępach, greckokatolickiej parafii św. Anny Tuczępach oraz prawosławnej w Tuczępach”.
- Anastazy, 1746-. Urodził się w 1746 roku w Sulmicach⁴²⁶.
- Stefan, 1748-1817. Patrz hasło: Łaskiewicz Stefan, „Ogólny wykaz księży ...”.
- Mikołaj, 1749-. Urodził się 7 lipca 1749 roku w Sulmicach. Ochrzczył i bierzmował ks. Stefan Paszkiewicz (pleban parafii r.g. Skierbieszów). Kumami byli: Eustachy Szykaruk

⁴¹⁵ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/10, k. 69/83.

⁴¹⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 28; APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, akt dodatkowy; Spis DGCh 1863, s. 25; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/42; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/43; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/44; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/45; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/49; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/62.

⁴¹⁷ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54.

⁴¹⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 26; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/69, k. 25; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/45, k. 33.

⁴¹⁹ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

⁴²⁰ APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/45, k. 13/27; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/50, k. 3/9; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/52, k. 18/52.

⁴²¹ APL APGSulmice, sygn. 35/107/26/-/6; APL APGSniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/24, k. 19/4.

⁴²² APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/636, k. 30.

⁴²³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/636, k. 30.

⁴²⁴ APL APGSulmice, sygn. 35/107/26/-/6, k. 10/25.

⁴²⁵ APL APGSulmice, sygn. 35/107/26/-/6, k. 14/62.

⁴²⁶ APL APGSulmice, sygn. 35/107/26/-/6, k. 24/146.

i Katarzyna Gruszecka (żona plebana parafii r.g. Kraśniczyn)⁴²⁷.

11.6. Radkiewicz Antoni, 1781-, dziekan zamojski

Urodził się w 1781 roku (około)⁴²⁸.

Pobłogosławił ślub alumna Aleksandra Górskiego z Katarzyna Chróściewicz (1842)⁴²⁹.

Proboszcz parafii Sulmice⁴³⁰ (10.12.1817-1842-). Mieszkał na stałe w Monastyrku (-1831-; gmina Skierbieszów)⁴³¹.

Administrator parafii Skierbieszów (ok. 08.04.1835-ok. 20.09.1835)⁴³².

Dziekan dekanatu zamojskiego (-15.12.1825-lipiec 1838-)⁴³³.

11.7. Romanowski Jakub, dziekan zamojski

Proboszcz parafii Perespa (-1812-).

Dziekan dekanatu zamojskiego (-1787-06.03.1814-)⁴³⁴.

11.8. Śmigielski Jan, 1786-1851, dziekan/wicedziekan zamojski

Herbu Łódzia. Urodził się w 1786 roku we wsi Kamień, syn ks. Jerzego i Ewy z Jaskowskich małżonków Śmigielskich⁴³⁵.

Proboszcz parafii Sitno⁴³⁶ (01.01.1816-15.01.1851).

Administrator parafii Skierbieszów⁴³⁷ (01.06.1829-ok. 09.08.1830; ok. 16.11.1835-ok. 03.11.1836).

Administrator parafii Horyszów Polski⁴³⁸ (08.05.1826-ok. 21.12.1826; 01.05.1838-18.03.1838).

Wicedziekan greckokatolickiego dekanatu zamojskiego (-grudzień 1828-1832-)⁴³⁹.
Dziekan dekanatu zamojskiego (-27.11.1838-15.01.1851)⁴⁴⁰.

Egzaminator dekanatu zamojskiego (-1830-)⁴⁴¹.

⁴²⁷ APL APGSulmice, sygn. 35/107/26/-/6, k. 29/192.

⁴²⁸ APL APRSkierbieszów, sygn. 35/1921/0/2.2/6, k. 88/18.

⁴²⁹ APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/24, k. 19/4.

⁴³⁰ APL APGSulmice, sygn. 35/2136/0/1/25, k. 4/11; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 14, 40, 43; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/1, k. 1, 44; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/26, k. 9; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/27, k. 6.

⁴³¹ APL APRSkierbieszów, sygn. 35/1921/0/2.2/6, k. 88/18.

⁴³² APL APRSkierbieszów, sygn. 35/1921/0/2.2/6, k. 88/18.

⁴³³ APL APGSkierbieszów, sygn. 35/2127/0/2.4/15.

⁴³⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 5; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 14, 40, 43, 60; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/1, k. 1, 44.

⁴³⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 14, 40; APZ APGHoryszówR, sygn. 88/573/1/-/1, k. 9, 10, 86, 89; APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/3, k. 11/39; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 305-307.

⁴³⁶ APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/8, k. 19/44; APL APGSitno, sygn. 25/2126/0/2.4/41, k. 29/1.

⁴³⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 6-10, 14, 99, 116; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/4, k. 18; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/30, k. 21; APL APRSitaniec, sygn. 35/1920/0/2.4/112, k. 43/12; APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/7; APL APGSitno, sygn. 25/2126/0/2.4/41, k. 29/1.

⁴³⁸ Rocznik 1830, s. 112; APL APGSkierbieszów, sygn. 35/2127/0/2.4/8-9; APL APGSkierbieszów, sygn. 35/2127/0/2.4/15-16; APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/2.4/21, k. 44/21.

⁴³⁹ APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/29.

⁴⁴⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 6-10, 14; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/4, k. 18.

⁴⁴¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 94, 96, 97, 115, 116; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/30, k. 21, 24; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/53, k. 16; APL APGSzczebrzeszyn, sygn. 35/2140/0/2.4/51; APL APGSitno, sygn. 25/2126/0/2.4/41, k. 29/1.

⁴⁴¹ APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/2.4/21, k. 44/21.

Zmarł 15 stycznia 1851 roku w Sitnie⁴⁴².

Żona: Agnieszka z Kuryłowiczów. Urodziła się w 1794 roku (około).

Dzieci:

- Sabina Aleksandra, 1816-. Urodziła się 30 marca 1816 roku w Sitnie (parafia r.g. Sitno). Świadcami sporządzenia aktu urodzenia byli: Paweł Dzieciółowski (zastępca wójta gminy Sitno) i Walenty Frankowski (ekonom folwarku Sitno). Akt sporządził ks. Bazyli Dębicki proboszcz parafii r.g. Horyszów Polski⁴⁴³.
- Onufry Attali, 1817-. Patrz hasło: Śmigieński Onufry Attali, „Ogólny wykaz księży ...”.
- Karolina Róża, 1819-1830. Urodziła się 18 lipca 1819 roku w Sitnie (parafia r.g. Sitno). Świadcami sporządzenia aktu urodzenia byli: Jan Krasnodębski (ekonom dóbr Łaziska), ks. Jan Niedźwiedzki (proboszcz parafii r.g. Siedliska). Akt sporządził ks. Bazyli Dębicki proboszcz parafii r.g. Horyszów Polski. Zmarła 19 marca 1830 roku w Sitnie⁴⁴⁴.
- Jan Seweryn, 1825-. Urodził się 21 września 1825 roku w Sitnie (parafia r.g. Sitno). Świadcami sporządzenia aktu urodzenia byli: ks. Jan Łaskiewicz (proboszcz parafii r.g. Miączyn) i Antoni Bieganowski (alumn Seminarium Diecezjalnego Chełmskiego). Akt sporządził ks. Bazyli Dębicki proboszcz parafii r.g. Horyszów Polski⁴⁴⁵
- Zuzanna.

11.9. Tyski Jakub (RG), 1773-1831, dziekan zamojski, kanonik

Urodził się w 1773 roku (około). Wyświęcony na kapłana 26 kwietnia 1804 roku⁴⁴⁶.

Proboszcz greckokatolickiej parafii Komarów⁴⁴⁷ (27.10.1804-20.08.1831; wprowadzony do parafii, 12 listopada 1804 roku, przez dziekana dekanatu zamojskiego Jakuba Romanowskiego). Urzędnik stanu cywilnego (także dla kościoła rzymskokatolickiego) w gminie Komarów (ok. 21.11.1810-1812-; -1825-)⁴⁴⁸.

Rektor (regens) oraz profesor śpiewu i ceremonii Seminarium Diecezjalnego w Chełmie (-1822-1827-), obrońca duchowy przy sądach cywilnych do spraw rozwodowych (-1826-1827-)⁴⁴⁹.

Asesor konsystorza (-1820-)⁴⁵⁰. Dziekan dekanatu zamojskiego (-1814-1822-)⁴⁵¹.

Kanonik gremialny Kapituły Katedry Chełmskiej (mian. przed 1828).

Zmarł, w wieku 58 lat, 20 sierpnia 1831 roku w Komarowie-Wsi. Pozostawił żonę⁴⁵².

Żona: Marianna z Zawadzkich. Urodziła się w 1781 roku (około)⁴⁵³.

Dzieci:

⁴⁴² APL APGSitno, sygn. 25/2126/0/2.4/41, k. 29/1.

⁴⁴³ APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/7, k. 6/9.

⁴⁴⁴ APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/10, k. 6/17; APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/2.4/21, k. 44/21.

⁴⁴⁵ APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/16, k. 14/36.

⁴⁴⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363; Rocznik 1824, s. 75, 80; Rocznik 1826/27, s. 164, 176, 718; Rocznik 1830, s. 112; APL APRŁ, sygn. 35/1863/0/1/4, k. 43; APL AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/8, k. 41/14; APZ APGŚwidniki, sygn. 88/573/5/-/2, k. 29/13.

⁴⁴⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 10, 11; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363; Rocznik 1824, s. 75, 80; Rocznik 1826/27, s. 164, 176, 718; Rocznik 1830, s. 112; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/1.

⁴⁴⁸ APL APRŁ, sygn. 35/1863/0/1/5; AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/8, k. 85; AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/24.

⁴⁴⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363; Rocznik 1824, s. 75, 80; Rocznik 1826/27, s. 164, 176, 718; Rocznik 1830, s. 112.

⁴⁵⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13.

⁴⁵¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 10, 11; APL APRDub, sygn. 35/1812/0/1/4, k. 732/14.

⁴⁵² APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 80; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/6, k. 60/88.

⁴⁵³ APL AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/8, k. 41/14.

- Julianna Anna, 1811-. Urodziła się 4 lutego 1811 roku w Komarowie-Wsi⁴⁵⁴.

11.10. Mosiewicz Romuald Michał, 1842-1907, wicedziekan zamojski

Urodził się w 1842 roku w Królestwie Polskim w rodzinie duchownego. Uczęszczał do świeckiej szkoły w Hrubieszowie (4 klasy) a następnie do Seminarium Duchownego w Chełmie⁴⁵⁵. Wyświęcony w 1867 roku.

Proboszcz parafii Świdniki⁴⁵⁶ (01.01.1868-1873-). Prawdopodobnie od 1874 roku przeniósł się do Galicji. Nauczyciel w Warężu, proboszcz w Szmitkowie (koło Krsytonopola)⁴⁵⁷. W okresie likwidacji Kościoła greckokatolickiego był jednym z księży wzywanych do biskupa⁴⁵⁸.

Wicedziekan dekanatu zamojskiego (-1872-)⁴⁵⁹.

Zmarł w 1907 roku⁴⁶⁰.

12. Duchowni pochodzący z greckokatolickiej parafii w Grabowcu

12.1. Wróbel Bazyli, 1847-

Urodził się 20 lutego 1847 roku w Grabowcu, syn Andrzeja (unity) i Tekli z Bartników (łaciniczki) małżonków Wróbel mieszczan grabowieckich. Uczęszczał do świeckiej szkoły w Lublinie (6 klas), do Seminarium Duchownego w Chełmie. Wyświęcony w 1870 roku⁴⁶¹.

Proboszcz parafii Tuczępy⁴⁶² (-30.12.1870-08.03.1872-).

Administrator parafii Branew. W 1875 roku przyjął prawosławie⁴⁶³.

Zmarł po 1885 roku⁴⁶⁴.

Żona: Marcjanna z Groszkowskich. Urodziła się w (...), córka ks. Aleksandra i Teodozji z Zatkalików małżonków Groszkowskich. Ślub odbył się, 11 września 1870 roku, w cerkwi r.g. Horyszów Ruski. Ślub pobłogosławił ks. Seweryn Śmigielski – proboszcz parafii Hrubieszów. Świadcami byli: ks. Bartłomiej Żukowski (proboszcz parafii Miączyn) i ks. Jan Maciejewicz (proboszcz parafii Lipsko)⁴⁶⁵.

13. Diacy przy cerkwi grabowieckiej

13.1. Wykaz diaków

Tabela 13 – Chronologiczny wykaz diaków przy cerkwi grabowieckiej

⁴⁵⁴ APL AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/8, k. 41/14.

⁴⁵⁵ Kołbuk DU, s. 152.

⁴⁵⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 250; APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, akt dodatkowy; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54.

⁴⁵⁷ Kołbuk DU, s. 152.

⁴⁵⁸ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

⁴⁵⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 250, 251.

⁴⁶⁰ Kołbuk DU, s. 152.

⁴⁶¹ Kołbuk DU, s. 38, 175; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/39, k. 1/2.

⁴⁶² APL APGTuczępy, sygn. 88/739/0/-/6; APL ChKG, [Akta parafii Tuczępy] [O zajęciu ziemi cerkiewnej parafii Tuczępy w dekanacie zamojskim], sygn. 35/95/0/10/543, k. 66; APZ APGTuczępy, sygn. 88/766/0/-/2.

⁴⁶³ Kołbuk DU, s. 38, 175.

⁴⁶⁴ Kołbuk DU, s. 38, 175.

⁴⁶⁵ APZ APGHoryszówR, sygn. 88/573/1/-/2, k. 35; APZ APGHoryszówR, sygn. 88/573/1/-/2, k. 36/6; APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/43, k. 3/9.

Imię/imiona i nazwisko	Okresy pracy/funkcja (biogramy w GSB)
Jan Sajkiewicz	-1811-1818-
Franciszek Korolczuk, 1806-	-1833-1834-
Józef Mikołajewicz, 1782-	-1836-1838-
Aleksander Parafiovski (Parafijowski), 1820-	-1841-1844-
Antoni Wyrzykowicz, 1828-	-1854-1857
Jan Zaremba (Zaręba), -1858	1857-09.12.1858

14. Ciekawostki z życia

14.1. Życie rodziny

W rodzinach, gdzie rodzice byli różnych obrządków, panowała zasada, że synowie przyjmowali obrządek ojca a córki obrządek matki⁴⁶⁶.

Cytat z prasy z 1872 roku: „W tymże dzienniku [„Prawit. Wiestniku”] znajdujemy, że zniesiono istniejący w Warszawie klasztor unicki OO. Bazylianów, kościół ich zamieniony został na kościół parafialny unicki, a mnichów tego klasztoru postanowiono przenieść do gmachu poklasztornego w Radeczniczy w guberni lubelskiej. Klasztor Radeczniczki zabrany został przed kilku laty OO. Bernardynom, pod pretekstem, że kiedyś należał do unitów, co jest fałszem największym. Osadzeni tam przez Moskwę unicy noszą już brodę od dawna, i niczem innem nie są jak skrytymi mnichami prawosławnymi. Księża parafialni nawet jak się dowiadujemy, w znacznej części już zapuścili brody. Lud zawsze jednakowy; zawsze twardo stoi przy swoim i takim księżom nie pozwala ani chrzczyć ani grzebać, chyba pod przymusem policyjnym.”⁴⁶⁷.

15. Biskupi diecezji chełmskiej, przemyskiej

Głową diecezji był biskup ordynariusz o tytule biskup chełmski i bełski.

Urząd biskupa diecezji chełmskiej w okresie 1569-1620 pełnili tylko unicy. W okresie od 1621 do 13 marca 1635 urząd biskupa był osadzany podwójnie, tj. przez unitów i prawosławnych. Następnie w okresie od 14 marca 1635 do 11 stycznia 1650 ponownie urząd biskupa pełnili tylko unicy, później ponownie zdarzały się okresy podwójnej obsady tego urzędu⁴⁶⁸.

W okresach kiedy nie było unickiego biskupa diecezji chełmskiej unickie parafie były zarządzane przez unickich biskupów innych diecezji⁴⁶⁹.

Na stanowisku biskupa był vacat także w 1806, 1808, 1809⁴⁷⁰.

Tabela 14 – Chronologiczny wykaz biskupów/administratorów unickiej diecezji chełmskiej

Lp.	Nazwisko i imię/imiona	Okres sprawowania godności
1	Zbirujski Dionizy, -1603	1596-1603
2	Andrzejowski Arseniusz	1605-1619

⁴⁶⁶ Kołbuk DU, s. 38.

⁴⁶⁷ Zwiastun Górnoszlązki, 1872, Niemieckie Piekary, Nr 10, s. 78.

⁴⁶⁸ Gil chełmskie, s. 35-36.

⁴⁶⁹ Gil chełmskie, s. 36.

⁴⁷⁰ Schematismus 1806, s. 396; Schematismus 1808, s. 428; Schematismus 1809, s. 464.

Lp.	Nazwisko i imię/imiona	Okres sprawowania godności
3	Pakosta Atanazy	07.08.1619-sierpień 1625
4	Mieleszko Teodozy	1626
5	Terlecki Metody	-1633-
6	Susza Jakub Jan, 1610-1687	09.11.1649-1652; administrator 1652-04.03.1687; biskup
7	Łodziaty Augustyn Aleksander, 1655-1691	31.07.1685-04.09.1687, koadiutor 04.09.1687-czerwiec 1691, biskup
8	Lewicki Józef, -1730	1711-15.06.1730
9	Wołodkowicz Felicjan Filip, 1697-1778	-18.06.1731-12.01.1756
10	Ryło Maksymilian	1756-1784
11	Ważyński Porfiry Skarbek	04.01.1790-09.03.1804
12	Angelłowicz Antoni	1804-1810
13	Ciechanowski Ferdynand Dąbrowa	18.07.1810-07.04.1828
14	Siedlecki Wincenty, -1840	08.04.1828-09.12.1828; administrator
15	Szumborski Filip Felicjan	10.12.1828-15.05.1830 (nominat), 16.05.1830-19.01.1851
16	Teraszkiewicz Jan, 1793-1863	1851-01.03.1863; administrator
17	Kaliński Jan Mikołaj	1863-1866
18	Wóycicki Józef	1866-1868
19	Kuziemski Michał	1868-1871
20	Popiel Marcelli	1871-1875

Tabela 15 – Alfabetyczny wykaz biskupów/administratorów i sufraganów unickiej diecezji chełmskiej

Nazwisko i imię/imiona	Okres sprawowania godności
Andrzejowski Areseniusz	1605-1619
Angelłowicz Antoni	1804-1810
Ciechanowski Ferdynand Dąbrowa	18.07.1810-07.04.1828
Kaliński Jan Mikołaj	1863-1866
Kuziemski Michał	1868-1871
Lewicki Józef	1711-1730
Łodziaty Augustyn Aleksander, 1655-1691	31.07.1685-04.09.1687, koadiutor 04.09.1687-czerwiec 1691, biskup
Mieleszko Teodozy	1626
Pakosta Atanazy	07.08.1619-sierpień 1625
Popiel Marcelli	1871-1875
Ryło Maksymilian	1756-1784
Siedlecki Wincenty, -1840	1819-06.08.1840
Susza Jakub Jan, 1610-1687	09.11.1649-1652; administrator 1652-04.03.1687; biskup

Nazwisko i imię/imiona	Okres sprawowania godności
Szumborski Filip Felicjan	10.12.1828-15.05.1830 (nominat), 16.05.1830-19.01.1851
Teraszkiewicz Jan, 1793-1863	1851-1863
Terlecki Metody	-1633-
Ważyński Porfiry Skarbek	04.01.1790-09.03.1804
Wołodkiewicz Felicjan Filip	1731-1756
Woyna-Orański Gedeon	-1694-
Wóycicki Józef	1866-1868
Zbirujski Dionizy	1596-1603

Sufraganie diecezji chełmskiej nosili tytuł biskupa bełskiego.

15.1. Andrzejowski Arseniusz, biskup chełmski

Herbu Nałęcz.

Biskup greckokatolickiej diecezji chełmskiej (1605-1619)⁴⁷¹.

15.2. Angellowicz Antoni, administrator diecezji chełmskiej, biskup przemyski, metropolita lwowski

Administrator diecezji chełmskiej (1804-1810)⁴⁷².

Biskup diecezji przemyskiej. Metropolita lwowski.

15.3. Ciechanowski Ferdynand Dąbrowa, 1759-1828, biskup chełmski

Herbu Dąbrowa. Urodził się 18 października 1759 roku w Ciechanowcu na Podlasiu. Absolwent kolegium pijarskiego w Siemiatyczach. Wstąpił do zakonu bazylianów. Następnie został wychowawcą dzieci Węgleńskich na Chełmszczyźnie. Profesor filozofii w szkołach bazyliańskich żyrowieckiego klasztoru na Białorusi. Przełożony generalny chełmskiego zakonu księży bazylianów. Superior klasztoru chełmskich bazylianów (14 lat). Egzaminator diecezjalny w eparchii chełmskiej⁴⁷³.

27 lutego 1810 roku został wybrany przez kapitułę bazylianów – pięciu superiorów – Księstwa Warszawskiego prowincjałem zakonu na terenie księstwa⁴⁷⁴.

Biskup chełmski (18.07.1810-07.04.1828)⁴⁷⁵. Nominację na biskupa otrzymał, 18 lipca 1810 roku, od Fryderyka Augusta I Wettyna (księcia warszawskiego, króla Saksonii)⁴⁷⁶.

25 października 1810 roku odbyła się instalacja biskupa w katedrze chełmskiej⁴⁷⁷.

Senator Księstwa Warszawskiego. Senator Królestwa Polskiego (-07.04.1828)⁴⁷⁸.

⁴⁷¹ Uruski, T. 1, s. 37.

⁴⁷² Schematismus 1808, s. 428; Schematismus 1809, s. 464; APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 1.

⁴⁷³ Ślaza d, s. 141; APL Górski, sygn. 35/322/0/-/1, akt nr 91 (kopia przywileju).

⁴⁷⁴ Gil CMZ, s. 97. Ślaza d, s. 142.

⁴⁷⁵ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 4; Rocznik 1824, s. 75; Rocznik 1826/27, s. 164; Cieszkowski, s. 14.

⁴⁷⁶ APL Górski, sygn. 35/322/0/-/1, akt nr 91 (kopia przywileju).

⁴⁷⁷ Estreicher T4, s. 361.

⁴⁷⁸ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 4; Rocznik 1824, s. 75; Rocznik 1826/27, s. 164; Cieszkowski, s. 14.

Świadek sporządzenia aktu urodzenia Stanisława Antoniego Męcińskiego (1816)⁴⁷⁹.
Zmarł 7 kwietnia 1828 roku, o godzinie wpół do ósmej w Chełmie⁴⁸⁰.

15.4. Kaliński Jan Mikołaj, 1799-1866, biskup chełmski nominat

Urodził się w 1799 roku w Królestwie Polskim w rodzinie duchownego. Uczęszczał do świeckich szkół w Białej i Łukowie (7 klas). Uczęszczał do Seminarium Duchownego w Chełmie (1819-1822). Wyświęcony w 1822 roku⁴⁸¹.

Administrator parafii Dobratycze i Choroszczyńska (parafia zespólona, -1824-),
proboszcz parafii Konstantynów. Dziekan łosicki⁴⁸².

Sufragan unickiej diecezji chełmskiej (1819-1838-?). Następnie biskup nominat tej diecezji (1863-1866)⁴⁸³.

23 września 1866 roku usunięto go ze stanowiska biskupa nominata diecezji chełmskiej i wywieziono do Wiatki (w głąb Rosji), gdyż sprzeciwiał się „oczyszczeniu obrządku z naleciałości łacińskich”. Ta sama sprawa była powodem braku konsekracji na biskupa⁴⁸⁴.

Zmarł, na zesłaniu, w 1866 roku w Wiatce⁴⁸⁵.

15.5. Kuziemski Michał, 1809-1879, biskup chełmski

Urodził się w 1809 roku w Galicji. Uczęszczał do świeckiej szkoły w Brzeżanach, następnie uczęszczał do Generalnego Seminarium duchownego we Lwowie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1833 roku. Członek konsystorza i kapituły we Lwowie⁴⁸⁶.

Biskup diecezji chełmskiej (sierpień 1868-1871). W 1871 roku wyjechał do Galicji. Zmarł w 1879 roku w swoim majątku Laszki Górne koło Chodorowa.

15.6. Lewicki Józef, -1730, biskup chełmski i belski

Herbu Rogala.

Biskup chełmski, belski (1711-15.06.1730)⁴⁸⁷.

Archimandryta żydyczyński (-1715-15.06.1730; Żydyczyn; współcześnie Ukraina)⁴⁸⁸.

Administrator diecezji łucko-ostrogskiej (-1712-)⁴⁸⁹.

Zmarł 15 czerwca 1730 roku.

15.7. Łodziaty Augustyn Aleksander, 1655-1691, biskup chełmski i belski

Urodził się w 1655 roku.

Koadiutor biskupa Jakuba Suszy (31.07.1685-04.09.1687)

Biskup chełmski (04.09.1687-czerwiec 1691)⁴⁹⁰.

⁴⁷⁹ APL APRSawin, sygn. 35/1917/0/1/11, k. 13/23.

⁴⁸⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 4.

⁴⁸¹ Spis DGCh 1863, s. 1.

⁴⁸² Kołbuk DU, s. 136; Rocznik 1824, s. 77.

⁴⁸³ Rzemieniuk USP, s. 28-29.

⁴⁸⁴ Schyzma i jej apostołowie z okoliczności ostatnich prześladowań Unitów w Dyecezyi Chełmskiej, Kraków, 1875, s. 21; Chotkowski Władysław, Listy unitów wygnanych do Orenburskiej gubernii. Część 1-3, Kraków, 1893, cz. 1 s. 4.

⁴⁸⁵ Kołbuk DU, s. 136.

⁴⁸⁶ Kołbuk DU, s. 119.

⁴⁸⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/100; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/103, k. 167, 168;

⁴⁸⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/100; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/103, k. 161, 162.

⁴⁸⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/103, k. 172, 173.

⁴⁹⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/100, k. 100; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 235.

Administrator diecezji łucko-ostrogskiej (-18.10.1688-)⁴⁹¹.

Archimadryta żydyczynski (-18.10.1688-)⁴⁹².

Zmarł w 1681 roku.

15.8. Mieszko Teodozy, -1626, biskup chełmski

Zmarł w dniu konsekracji w 1626 roku.

15.9. Pakosta Atanazy, -1625, biskup chełmski i bełski

Urodził się w Wilnie w rodzinie mieszczańskiej. Bazylianin, pełnił funkcję ihumena monasteru w Mińsku⁴⁹³.

Biskup chełmski (07.08.1619-1625)⁴⁹⁴. Zmarł na początku sierpnia 1625 roku⁴⁹⁵.

15.10. Popiel Marceli (RG/PR), administrator

Nauczyciel Unickiego Gimnazjum Męskiego w Chełmie⁴⁹⁶.

Administrator diecezji chełmskiej (1871-1875)⁴⁹⁷. Na to stanowisko został powołany przez rząd.

Przyjął prawosławie 18 lutego 1875 roku⁴⁹⁸.

15.11. Ryłło Maksymilian, ok. 1715-, biskup chełmski i bełski, biskup przemyski

Biskup chełmski (1756-1784). Założył Seminarium Duchowne w Chełmie⁴⁹⁹.

15.12. Siedlecki Wincenty, -1840, sufragan chełmski (biskup bełski)

Sufragan diecezji chełmskiej (1819-06.08.1840)⁵⁰⁰.

W 1828 roku został wybrany większością głosów kapituły na biskupa chełmskiego ale złożył rezygnację z tego wyboru⁵⁰¹.

Administrator diecezji chełmskiej (08.04.1828-09.12.1828)⁵⁰².

Prałat archidiakon, prezbiter Kapituły Katedry Chełmskiej (-06.08.1840)⁵⁰³.

Zmarł 6 sierpnia 1840 roku⁵⁰⁴.

15.13. Susza Jakub Jan, 1610-1687, biskup chełmski

Urodził się w 1610 roku (około).

⁴⁹¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 235.

⁴⁹² APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 235.

⁴⁹³ Gil CMZ, s. 76-77.

⁴⁹⁴ Gil CMZ, s. 76-77, Gil testament, s. 76.

⁴⁹⁵ Gil CMZ, s. 77.

⁴⁹⁶ Trojanowska, s. 388.

⁴⁹⁷ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁴⁹⁸ Rzemieniuk USP, s. 28-29.

⁴⁹⁹ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Gil CMZ, s. 90-92; Gil chełmskie, s. 236; Schematismus 1780, s. 36.

⁵⁰⁰ Rzemieniuk USP, s. 28; Rocznik 1824, s. 75; Rocznik 1826/27, s. 164; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 9.

⁵⁰¹ APL ChKG, [Dawne dokumenty dotyczące uposażenia cerkwi uchańskiej ...], sygn. 35/95/0/10/558, k. 8.

⁵⁰² APL ChKG, [Dawne dokumenty dotyczące uposażenia cerkwi uchańskiej ...], sygn. 35/95/0/10/558, k. 8.

⁵⁰³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 9.

⁵⁰⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 9.

9 listopada 1649 roku decyzją króla Jana Kazimierza został nominatorem chełmskim⁵⁰⁵.
Na biskupa został wyświęcony dopiero w 1652 roku⁵⁰⁶.
Administrator diecezji chełmskiej (09.11.1649-1652).
Biskup chełmski (1652-04.03.1687).
Zmarł 4 marca 1687 roku w Chełmie.

15.14. Szumborski Filip Felicjan, 1771-1851, biskup

Urodził się 15 października (względnie 3 października)⁵⁰⁷ 1771 roku w Ostrogu na Wołyniu. Uczęszczał tam m.in. do kolegium bazylińskiego. W 1789 roku wstąpił do nowicjatu zakonu bazylianów w Poczajowie. W latach 1793-1797 studiował w Alumnacie Papieskim w Braunsbergu (Braniewo, Warmia)⁵⁰⁸.

Około roku 1798 przyjął święcenia kapłańskie. Prywatny nauczyciel. Profesor Seminarium Duchownego w Chełmie (1802-1804). Sekretarz biskupa Ferdynanda Dąbrowy Ciechanowskiego (1814-). Prowincjał bazylianów (1813-). Archidiakon (zarządca) greckokatolickiej diecezji chełmskiej (1824-). W związku z przejściem do kapituły chełmskiej w 1824 roku zostaje zwolniony z zakonu bazylianów⁵⁰⁹. Wizytator bazylianów. *W 1825 roku został mianowany na generalnego oficjale*⁵¹⁰.

Oficjał generalny greckokatolickiej diecezji chełmskiej (1827-maj 1830).

Po śmierci biskupa Ferdynanda Dąbrowy Ciechanowskiego zostaje prekonizowany na biskupa diecezji chełmskiej 10 grudnia 1828 roku (zostaje zatem biskupem nominatorem; nominację otrzymuje od cara Mikołaja I). Konsekrowany na biskupa dopiero (gdyż car dążył do zniesienia zwierzchności nad diecezją chełmską metropolii lwowsko-halickiej) 16 maja 1830 roku w Chełmie. Święcenia biskupie przyjął w kościele katedralnym w Chełmie. Konsekratorem był biskup bełski sufragan diecezji chełmskiej Wincenty Siedlecki. Współkonsekratorami byli: biskup tytularny Arcadiopolis sufragan rzymskokatolickiej diecezji lubelskiej Mateusz Wojakowski, biskup tytularny Eleutheropolis sufragan rzymskokatolickiej diecezji podlaskiej Franciszek Lewiński⁵¹¹.

Następnie instalował się w Warszawie jako senator i otrzymał infułę, pastorał, albę i stułę. Po powrocie z Warszawy gorliwie pracował dla diecezji. Podjął pracę pasterską i wizytował diecezję. Miał głównego doradcę w osobie profesora Akademii Warszawskiej ks. Pawła Szymańskiego. Wydał dwa listy liturgiczne 12.08.1841 i 01.03.1842⁵¹².

Kawaler Orderu św. Anny (2 st.)⁵¹³.

Zmarł 19 stycznia 1851 roku. Pochowany w katedrze w Chełmie⁵¹⁴.

Wiele źródeł podaje okres 1830-1851, tj. po konsekracji, pełnienia funkcji biskupiej przez Szumborskiego⁵¹⁵.

15.15. Teraszkiewicz Jan, 1793-1863, biskup

⁵⁰⁵ Gil chełmskie, s. 35.

⁵⁰⁶ Ślaza d, s. 141.

⁵⁰⁷ Według: Ślaza d, s. 144.

⁵⁰⁸ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73; Ślaza d, s. 144.

⁵⁰⁹ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73; Ślaza d, s. 144; Rzemieniuk USP, s. 28-29.

⁵¹⁰ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73.

⁵¹¹ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73; Ślaza d, s. 144; GW 1830, Nr 146, s. 4007.

⁵¹² Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73; Ślaza d, s. 144.

⁵¹³ Cieszkowski, s. 65.

⁵¹⁴ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73.

⁵¹⁵ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

Urodził się 5 maja 1793 roku w Księżpolu, syn ks. Jana (patrz „Ogólny wykaz księży ...”) i Anny z Paślawskich małżonków Teraszkiewiczów. Uczęszczał do Szkoły im. Zamojskich w Szczepreszynie, świeckiej szkoły w Przemyślu i we Lwowie (ukończył 6 klas), Generalnego Seminarium Duchownego we Lwowie. Wyświęcony w 1825 roku⁵¹⁶.

Zastępca rektora (-1830-1832) a następnie rektor Seminarium Duchownego w Chełmie (1832-1851). Członek konsystorza chełmskiego, asesor konsystorza chełmskiego (-1837-).

Kanonik gremialny Kapituły Katedry Chełmskiej. Prałat Kapituły Katedry Chełmskiej (przed 1840), kustosz Kapituły Katedry Chełmskiej (-1840-)⁵¹⁷.

Członek Rady Szczegółowej Opiekuńczej Szpitala w Chełmie (-1840-)⁵¹⁸.

Sufragan unickiej diecezji chełmskiej (1842-1851), administrator unickiej diecezji chełmskiej (1851-01.03.1863)⁵¹⁹.

Ciekawostką jest fakt, że w 1868 roku w kościele rzymskokatolickim w Grabowcu znajdował się jeden kielich poświęcony przez biskupa Jana Teraszkiewicza w 1858 roku.

Kawaler Orderu św. Stanisława (st. 1), Orderu św. Włodzimierza (st. 3) i Orderu św. Anny (st. 2)⁵²⁰.

Zmarł 1 marca 1863 roku w Chełmie⁵²¹.

15.16. Terlecki Metody, biskup chełmski

Grekokatolicki biskup chełmski (-1633-)⁵²².

15.17. Ważyński Porfiry Skarbek (względnie Porfiriusz⁵²³), 1730-1804, biskup chełmski i bełski

Biskup chełmski i bełski (04.01.1790-09.03.1804)⁵²⁴.

Urodził się w 1730 roku w „starożytnej” rodzinie o herbie Abdank. Uczył się w kraju i w Rzymie, gdzie studiował teologię i język włoski. Po powrocie do kraju wstąpił do zakonu bazylianów w prowincji litewskiej. Przez pewien czas był prefektem szkół w Buczaczu, następnie rektorem kolegium we Włodzimierzu. W 1772 roku został wybranym protoarchimandrytą, czyli generałem zakonu, którym był do 1780 roku. Na prośbę starszyny zakonu papież Pius VI zezwolił nosić Ważyńskiemu – po złożeniu urzędu – strój biskupi do śmierci. W 1782 roku został opatem i prowincjałem żydyczyńskim (monaster w Żydyczynie pod Łuckiem). W 1787 roku został ponownie wybranym generałem zakonu⁵²⁵.

Będąc generałem zakonu 4 stycznia 1790 roku otrzymał godność biskupa diecezji chełmskiej. W czasie zaborów austriackich skutecznie walczył z pomysłem podzielenia parafii diecezji między diecezję lwowską i przemyską. Był także bardzo zaangażowany w działaniach

⁵¹⁶ Kołbuk DU, s. 168; APL APGChełm, sygn. 35/1969/0/2.4/27, k. 94/5; Klukowski DSIZ, s. 79 (tu podano imię Marcelein).

⁵¹⁷ Kołbuk DU, s. 168; Rocznik 1830, s. 103; Zdanie 1840, s. 204; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Julian, sygn. 35/95/0/12.3/927, k. 9; APL ChKG, Akta osobiste. Grabowicz Aleksy, sygn. 35/95/0/12.3/774, k. 19; Kołbuk DU, s. 168; Rocznik 1830, s. 103; Zdanie 1840, s. 204; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Julian, sygn. 35/95/0/12.3/927, k. 9; APL ChKG, Akta osobiste. Grabowicz Aleksy, sygn. 35/95/0/12.3/774, k. 19.

⁵¹⁸ Zdanie 1840, s. 204.

⁵¹⁹ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; APL APGChełm, sygn. 35/1969/0/2.4/27, k. 94/5.

⁵²⁰ Rocznik KP 1859, s. 175; APL APGChełm, sygn. 35/1969/0/2.4/27, k. 94/5; Spis DGCh 1863, s. 30.

⁵²¹ APL APGChełm, sygn. 35/1969/0/2.4/27, k. 94/5.

⁵²² Gil chełmskie, s. 32.

⁵²³ Ślaza d, s. 142.

⁵²⁴ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

⁵²⁵ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

o utworzenie nowej metropolii⁵²⁶.

Zmarł 9 marca 1804 roku. 19 marca 1804 roku został pochowany przez biskupa lubelskiego Skarszewskiego w Chełmie⁵²⁷.

15.18. Wołodkowicz Felicjan Filip, 1697-1778, biskup chełmski i bełski

Herbu Radwan⁵²⁸. *Urodził się 6 czerwca 1697 roku.*

Biskup chełmski i bełski (-18.06.1731-12.01.1756)⁵²⁹.

Opat (przełożony klasztorów) dubieński (-18.06.1731-29.11.1744-; Dubno; współcześnie rejon dubieński, obwód rówieński, Ukraina), dermański (-18.06.1731-29.11.1744-; Dermań; współcześnie rejon zdołbunowski, obwód rówieński, Ukraina), świętokrzyski (-18.06.1731-29.11.1744-; Święty Krzyż/Łysa Góra; współcześnie gmina Nowa Słupia)⁵³⁰.

Biskup włodzimiersko-brzeski, arcybiskup kijowsko-halicki.

Zmarł 2 lutego 1778 roku w Humanu.

15.19. Woyna-Orański Gedeon, -1709, biskup sufragan chełmski

Biskup sufragan bełski (-1694-)⁵³¹.

Archimadryta żydyczyński (-1694-; Żydyczyn; współcześnie Ukraina)⁵³².

Zmarł 29 września 1709 roku.

15.20. Wójcicki Józef (Wóycicki, Wojcicki), 1813-1889, administrator diecezji chełmskiej

Nagrobek 5 – Rok 2012, 8 października. Nagrobek ks. Józefa Wojcickiego na cmentarzu w Chełmie (foto Henryk Kulik).

Urodził się 22 stycznia 1813 roku, syn Szymona. Wyświęcony w 1842 roku. Kandydat św. teologii⁵³³.

Oficjał greckokatolickiej diecezji chełmskiej (1855-).

⁵²⁶ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

⁵²⁷ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

⁵²⁸ Wiatrowski Antoni, „Greko-uniści hrubieszowscy” w-Przegląd Lubelsko-Kresowy: ilustrowany dwutygodnik poświęcony życiu społecznemu, kulturalnemu i gospodarczemu na terenie województw: lubelskiego, wołyńskiego i poleskiego R. 1, nr 6, Lublin, 1925, s. 6.

⁵²⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/100, k. 51-177; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 232-234.

⁵³⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/100, k. 51-177; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 232-234.

⁵³¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/103, k. 160.

⁵³² APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/103, k. 160.

⁵³³ Spis DGCh 1863, s. 4.

Rezydent w Chełmie (-1863-).

Administrator diecezji chełmskiej (1866-1868), powołany przez cara⁵³⁴.

Kanonik Kapituły Katedry Chełmskiej⁵³⁵.

Zmarł 13 sierpnia 1889 roku. Pochowany na cmentarzu unickim w Chełmie⁵³⁶.

15.21. Zbirujski Dionizy, -1603, biskup chełmski

Biskup chełmski (1596-1603)⁵³⁷.

16. Seminarium Duchowne w Chełmie

16.1. Ogólne informacje

Założone w 1757 roku przez biskupa Maksymiliana Ryłło. Zlikwidowane w okresie zaboru austriackiego, dekretem cesarza austriackiego z dnia 28 sierpnia 1804 roku. Ponownie otwarte w okresie Księstwa Warszawskiego od dnia 10 października 1810 roku. Istniało do 1875 roku⁵³⁸.

Do wyświęcenia studentów Seminarium Grecko-Unickiego w Chełmie na diakonów i księży został wysłany w 1872 roku 92-letni arcybiskup Józef Sokólski⁵³⁹.

16.2. Przedmioty nauczania

W 1872 roku absolwenci seminarium uzyskiwali certyfikat (dyplom), w którym były określone przedmioty nauczania i stopień ich opanowania przez absolwenta. Wówczas studenci seminarium uczyli się następujących przedmiotów: teologii dogmatycznej, teologii moralnej, teologii pasterskiej, wprowadzenie do czytania starego pisma świętego, wprowadzenie do czytania nowego pisma świętego, hermeneutyka (sztuka interpretacji tekstów), prawo kanoniczne, historia kościoła (cerkwi), wyjaśnienie kościelnych (cerkiewnych) obrzędów, psychologię, logikę, pedagogikę, historię Biblii, historię powszechną, historię Rusi, historię filozofii, historię rosyjskiej literatury, języka słowiańskiego, języka rosyjskiego, języka łacińskiego, języka greckiego, języka żydowskiego, podstawowych zasad lekarskich, rozumowanie w języku rosyjskim (pisma?), kościelny (cerkiewny) śpiew i regulamin, kościelna interpretacja (?) starego pisma świętego, kościelna interpretacja (?) nowego pisma świętego⁵⁴⁰.

17. Generalne Seminarium Duchowne we Lwowie

Po zniesieniu w 1804 roku Seminarium Duchownego w Chełmie zostało utworzone (przeniesione) seminarium we Lwowie.

18. Szkoła Śpiewaków przy Katedrze w Chełmie (zwana także - Instytut Szkoły Śpiewaków w Chełmie)

Akt otwarcia Szkoły Śpiewaków inaczej Szkoły Diaków przy Katedrze obrządku

---

⁵³⁴ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁵³⁵ Rocznik KP 1859, s. 177.

⁵³⁶ Tablica nagrobna na cmentarzu parafialnym w Chełmie (połączonym z cmentarzem unickim – późniejszym prawosławnym).

⁵³⁷ Trojanowska, s. 15.

⁵³⁸ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Pyszko Stanisław, „Zarys dziejów oświaty na ziemi chełmskiej od w. XV do 1815 r.”, Rocznik Chełmski, T. 5, Chełm, 1999, s. 69.

⁵³⁹ Zwiastun Górnoszlązki, 1872, Niemieckie Piekary, Nr 10, s. 78.

⁵⁴⁰ APL ChKG, [Akta ks. Józefa Lipińskiego ...], sygn. 35/95/0/12.3/893, k. 33.

greckounickiego w Chełmie został podpisany 6/18 grudnia 1840 roku. Szkoła mieściła się w gmachu Seminarium Diecezjalnego w Chełmie. W pierwszym roku nauki, tj. od 6/18 grudnia 1940 roku, przyjęto 22 uczniów będących na funduszu szkoły oraz 7 uczniów dochodzących na lekcje⁵⁴¹.

---

⁵⁴¹ APL ChKG, O diakach, śpiewakach i bractwach, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 117.

Część II

Monografia parafii prawosławnej Zaśnięcia Bogurodzicy/ Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu

-08.10.1596; 13.05.1875-12.04.1919 (1940)

1. Wstęp

1.1. Krótko w jednym zdaniu

Na terenie współczesnej gminy Grabowiec funkcjonowały trzy parafie prawosławne w Grabowcu, Bereściu i Tuczępach.

1.2. Liczba wyznawców prawosławia w gminie Grabowiec

Tabela 16 – Liczba wyznawców prawosławia

Rok	Liczba
1890	1886 ⁵⁴² prawosławnych na 7843 wszystkich mieszkańców gminy
1905	2642 ⁵⁴³ prawosławnych na 9723 wszystkich mieszkańców gminy
01.01.1909	2716 ⁵⁴⁴ prawosławnych na 10627 wszystkich mieszkańców gminy

2. Parafia prawosławna w Grabowcu na przestrzeni dziejów

2.1. Opis dziejów parafii (?), X wiek

Od 981 roku Grabowiec znajduje się w granicach Rusi Kijowskiej. W 988 roku Włodzimierz I Wielki przyjął chrzest z Bizancjum.

2.2. Opis dziejów parafii (?), XIII wiek

Biskupstwo zostało przeniesione z Uhruska do Chełma. Diecezja chełmsko-bełska należała do metropolii kijowskiej związanej z patriarchatem Konstantynopola⁵⁴⁵.

2.3. Opis dziejów parafii, XIV wiek

Cerkwie i popi w XV i XVI wieku byli opodatkowani a kościoły i księża katolicy nie⁵⁴⁶.

2.4. Opis dziejów parafii, XVI wiek

W XVI wieku eparchie (diecezje) dzieliły się na dekanaty i parochie. Ziemia bełska wraz z ziemią chełmską wchodziły w skład eparchii chełmskiej⁵⁴⁷.

Po podpisaniu unii formalnie istniała tylko jedna chełmska diecezja prawosławna, to jest unicka. Prawosławni, nie unicy, dalej funkcjonowali i dążyli do formalnego ustanowienia parafii⁵⁴⁸.

2.5. Opis dziejów parafii, XVII wiek

---

⁵⁴² Słownik GKP T14, cz. 1, s. 591.

⁵⁴³ Grabski Władysław (1874-1938), oprac., Rocznik statystyczny Królestwa Polskiego. 1913, R.1, wyd. Gebethner i Wolff, Warszawa, 1914, dział I, s. 43.

⁵⁴⁴ Grabski Władysław (1874-1938), oprac., Rocznik statystyczny Królestwa Polskiego. 1914, R.2, wyd. Gebethner i Wolff, Warszawa, 1915, dział I, s. 19.

⁵⁴⁵ Pelica DU, s. 198.

⁵⁴⁶ Gil – z tradycji, s. 73

⁵⁴⁷ Ziemie ruskie. Ruś Czerwona. Cz. 2; Gebethner i Wolff; Warszawa; 1903, s. 51.

⁵⁴⁸ Gil – z tradycji, s. 74.

Zawarcie unii podzieliło wiernych i duchowieństwo prawosławne na tych co byli za Cerkwią Prawosławną i na tych co byli za Cerkwią Unicką. Cerkiew prawosławna została pozbawiona praw. Dopiero konstytucje sejmów z 1607 i 1609 roku uznały prawnie Cerkiew Prawosławną⁵⁴⁹.

W latach **1620-1621** patriarcha jerozolimski Teofanes wyświęcił Hioba Boreckiego na metropolitę kijowskiego i wielu biskupów, w tym biskupa chełmskiego⁵⁵⁰. Na początku 1621 roku patriarcha wyświęcił – w Żywtowie na Ukrainie – na prawosławnego władzę chełmskiego Paisjusza Hipolitowicza Czerkawskiego (byłego ihumena mieleckiego, Mielec na Wołyniu). Patriarcha wydał dokument informujący o tym, że przywrócił metropolię kijowską i siedem biskupstw oraz wydał klątwę unitom⁵⁵¹.

Król Władysław IV przywilejem z 14 marca 1635 roku oddał diecezję unitom, a prawosławnym pozostawił prawo do niektórych cerkwi i monasterów⁵⁵².

Następnie na mocy ugody zborowskiej (po bitwie pod Zborowem) między królem Janem Kazimierzem a hetmanem kozackim Bohdanem Chmielnickim zawartej w **1649** roku oddano biskupstwo chełmskie prawosławnym (**1650-1652**). 12 stycznia 1650 roku król wydał uniwersał przywracający Cerkwi Prawosławnej szereg praw, w tym i prawo do biskupstwa diecezji chełmskiej. Władzą chełmskim został Dionizy Bałaban (późniejszy metropolita). Z drugiej strony 9 listopada 1649 roku decyzją króla nominatem chełmskim został unita Jakub Suszy⁵⁵³.

Pod koniec XVII wieku prawosławie w diecezji chełmskiej przestało istnieć⁵⁵⁴. W 1702 roku ostatnie biskupstwo - łuckie - przystąpiło do unii⁵⁵⁵.

2.6. Opis dziejów parafii, XIX wiek, od 1875 roku

Parafia prawosławna w Grabowcu w dekanacie 2. okręgu hrubieszowskiego diecezji chełmsko-warszawskiej, 1875-1905

W **1875** roku powstała diecezja chełmsko-warszawska z połączenia prawosławnej diecezji warszawskiej i dotychczasowej greckokatolickiej diecezji chełmskiej.

Parafia prawosławna w Grabowcu należała do dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (**1875-1905**) diecezji chełmsko-warszawskiej. Dziekanem był ksiądz z Grabowca⁵⁵⁶.

W **1884** roku do tego dekanatu należały także parafie Buśno, Bereście, Chyżowice, Dubienka, Werbkowice, Horyszów Ruski, Hostynne, Mołodiatycze, Niele dew, Miączyn, Peresołowice, Sahryń, Świdniki, Terebiń, Tuczępy, Uchanie, Strzelce. Dekanat liczył 19 parafii⁵⁵⁷.

Natomiast wykaz parafii dekanatu w **1886** roku powiększył się o parafię w Zawalowie. Dekanat liczył 20 parafii⁵⁵⁸.

⁵⁴⁹ Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 23, 35.

⁵⁵⁰ Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 39; Gil – z tradycji, s. 74.

⁵⁵¹ Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 39; Gil – z tradycji, s. 74; Gil chełmskie, s. 35.

⁵⁵² Gil – z tradycji, s. 74; Gil chełmskie, s. 35.

⁵⁵³ Gil – z tradycji, s. 74; Gil chełmskie, s. 35.

⁵⁵⁴ Gil – z tradycji, s. 74.

⁵⁵⁵ Gil chełmskie, s. 38.

⁵⁵⁶ PKLG 1885, s. 76; PKLG 1887, s. 79.

⁵⁵⁷ PKLG 1885, s. 76.

⁵⁵⁸ PKLG 1887, s. 79.

2.7. Opis dziejów parafii, XX wiek

2 lipca **1902** roku parafianie prawosławnej parafii w Grabowcu wysłali do Turkowic (gmina Werbkowice) na święto ikony Matki Boskiej Turkowickiej (przypadające wówczas na 2 lipca) „herbacianą opiekę” nad pielgrzymami (podobnie postąpili parafianie z cerkwi w Hrubieszowie)⁵⁵⁹.

Po ukazaniu się carskiego ukazu tolerancyjnego z 17/30 kwietnia **1905** roku podważona została dotychczasowa uprzywilejowana pozycja prawosławia w Królestwie Polskim. Ukaz tolerancyjny umożliwił dawnym unitom i ich potomkom przechodzenie z prawosławia na katolicyzm, skorzystało z tego około 90 tysięcy osób z guberni lubelskiej i siedleckiej⁵⁶⁰. Ukaz nie przewidywał powrotu byłych unitów do religii przodków⁵⁶¹.

W tamtym czasie było dużo artykułów w prasie dotyczących przechodzenia byłych unitów na katolicyzm, szczególnie w diecezji chełmskiej. 5 czerwca 1905 roku pewien korespondent czasopisma „Czas”, tak napisał: „Miejscowości, gdzie mówią po polsku, przepadły dla prawosławia, przeszły na katolicyzm najdawniejsze ogniska tutejszej Rusi: Zamość, Szczebrzeszyn, Grabowiec, ...”. Podawano wiele przyczyn tego stanu, m.in. to, że duchowni prawosławni nie mówili kazań po polsku dla tych co mówili tak w domu⁵⁶². Przechodzenie na katolicyzm traktowano jak wyrzeczenie się narodowości rosyjskiej, gdyż nie do pomyslenia było połączenie prawosławny – Polak, czy też katolik – Rosjanin.

Parafia prawosławna w Grabowcu w dekanacie 2. okręgu hrubieszowskiego diecezji chełmsko-lubelskiej, 31.07.1905-12.04.1919 (1940)

31 lipca 1905 roku została ponownie utworzona, poprzez podzielenie diecezji chełmsko-warszawskiej na dwie (warszawską i chełmską), prawosławna diecezja chełmska a właściwie chełmsko-lubelska przez petersburski Święty Synod. Diecezja funkcjonowała do ewakuacji Rosjan z Królestwa Polskiego w 1915 roku⁵⁶³.

Rozporządzenie wykonawcze, z 18 sierpnia 1905 roku Ministra Spraw Wewnętrznych, do ukazu tolerancyjnego wprowadziło kilka utrudnień dla pragnących zmienić wyznanie, m.in. wprowadzono miesięczny okres na wydanie stanowiska prawosławnego proboszcza, tj. rozporządzenie zabraniało prawosławnym przechodzenie na katolicyzm przed wysłuchaniem trzydziestu upomnień swego prawosławnego proboszcza o wyższości prawosławia nad katolicyzmem⁵⁶⁴.

7 maja **1906** roku o godz. 19⁰⁰, od strony cerkwi w **Tuczepach**, przybył do cerkwi w **Grabowcu** biskup prawosławnej diecezji chełmsko-lubelskiej Eulogiusz. Wierni kościoła prawosławnego witali biskupa hasłem na transparencie: „Православная Русь Грабовца приветствует своего Архипастыря”. ..... Biskup wyjechał z Grabowca 8 maja o godz. 15⁰⁰ .....⁵⁶⁵.

W 1906 roku parafia prawosławna w Grabowcu należały do dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (w guberni lubelskiej) a w **1914** roku do dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (w guberni chełmskiej). Do dekanatu należało 13 parafii, w szczególności Bereść, Bušno, Chyżowice, **Grabowiec**, Horyszów Ruski, Jarosławiec, Mołodiatycze,

⁵⁵⁹ CWEW 1902, Nr 33, s. 398.

⁵⁶⁰ Lewalski Krzysztof, „Kościoły chrześcijańskie w Królestwie Polskim wobec Żydów w latach 1855-1915”, Fundacja Na Rzecz Nauki Polskiej, Wrocław 2002, s. 31.

⁵⁶¹ Gil – z tradycji, s. 74.

⁵⁶² Czas 1905, Nr 127 (5VI), s. 1.

⁵⁶³ Gil – z tradycji, s. 77.

⁵⁶⁴ Kubicki 3/2, s. 152.

⁵⁶⁵ CCZ 1906, Nr 22, s. 448-451.

Miączyn, Nieledew, Świdniki, Teratyn, **Tuczany**, Uchanie, Zawalów⁵⁶⁶

Na początku **1913** roku, na upamiętnienie faktu wydzielenia Chełmszczyzny z granic Królestwa Polskiego, zebrano wśród włościan powiatu hrubieszowskiego 2000 rubli na ufundowanie dla szpitala św. Aleksandra Newskiego w Hrubieszowie łóżka imieniem archiepiskopa Eulogiusza⁵⁶⁷.

Przed pierwszą wojną światową, w 1914 roku, na terenie powiatu hrubieszowskiego było 69 cerkwi prawosławnych⁵⁶⁸.

Przed rokiem **1915** na terenie eparchii chełmskiej było 287 świątyń⁵⁶⁹.

Na przełomie czerwca i lipca 1915 roku nastąpiła całkowita ewakuacja organów władzy Rosji z terenów guberni chełmskiej Królestwa Polskiego. Chełmski biskup prawosławny Anastasij nadał ewakuacji uroczystą oprawę wiernych. Wymarsz z Chełma był poprzedzony procesją z chorągwiami i ikonami pod przewodnictwem biskupa. Duchowieństwo prawosławne namawiało wiernych do ewakuacji. Około 90% wiernych tego wyznania opuściło miejsce zamieszkania. Przestały praktycznie funkcjonować struktury kościelne⁵⁷⁰.

Był to okres bieżenia, czyli ewakuacji ludności prawosławnej a także osób nie koniecznie wyznania prawosławnego a związanych z funkcjonowaniem Królestwa Polskiego w ramach Imperium Rosyjskiego. W tym czasie świątynie pozostawały bez opieki.

Ludność wracała z terenów Rosji w latach **1918-1921**, w trzech falach reemigracji: 1918, 1919, 1920/21⁵⁷¹.

W 1918 roku na terenach dawnej eparchii chełmskiej prawosławni prowadzili tylko 49 świątyń, pozostałe (z 287 przed rokiem 1915) użytkował Kościół rzymskokatolicki względnie były zamknięte przez władze administracyjne⁵⁷².

Po pierwszej wojnie światowej prawosławni z Grabowca (około 250) zostali przyłączeni do parafii w Bereściu, wówczas Bereść leżał w gminie Mołodiatycze powiatu hrubieszowskiego⁵⁷³.

Przejmowanie przez władze administracyjne, w tym wypadku przez Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych, ruchomych i nieruchomości majątków pocerkiewnych oraz stanowiących uposażenie duchowieństwa prawosławnego umożliwił Dekret Naczelnika Państwa w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego z 16 grudnia 1918 roku, który wszedł w życie z dniem 28 grudnia 1918 roku i obowiązywał aż do 25 lutego 1958 roku⁵⁷⁴.

Na początku **1919** roku Departament Wyznań Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przeprowadził w większych miastach województwa lubelskiego konferencje dotyczące byłych cerkwi prawosławnych. W mniejszych miejscowościach (przykładowo Cześniki, Grabowiec, Horyszów Polski) takie konferencje prowadzili starostowie lub kierownicy wydziałów ds. wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie. Następnie w siedzibach starostw odbywały się konferencje przedstawicieli władz centralnych i lokalnych z przedstawicielami ludności katolickiej i prawosławnej w sprawie ustalenia projektowanej sieci parafii prawosławnych. Na konferencji w Hrubieszowie ustalono listę cerkwi do utworzenia w powiecie hrubieszowskim (Bereść, Gdeszyn, Grabowiec, Horyszów Ruski). W sierpniu MWRiOP utworzyło tymczasowe parafie (wraz z filiami) prawosławne we

⁵⁶⁶ PKLG 1906, s. 178; Chełmska, s. 218.

⁵⁶⁷ ZLub 1913, Nr 59, s. 4.

⁵⁶⁸ Pelica KPL, s. 256.

⁵⁶⁹ Pelica KPL, s. 205.

⁵⁷⁰ Wrzyszczy Andrzej, „Administracja guberni chełmskiej wobec wojny i ewakuacji w latach 1914-1915” w Rocznik Chełmski, T 2, Chełm, 1996, s. 180-181.

⁵⁷¹ Pelica KPL, s. 204.

⁵⁷² Pelica KPL, s. 205.

⁵⁷³ AAL AKGDL, Fundusze, inwentarze, budowę kościoła parafialnego w Grabowcu 1815-1939, sygn. 60/IVb/57, k. 183.

⁵⁷⁴ Dz.U. z 1918 Nr 21, poz. 67.

wschodnich powiatach województwa lubelskiego⁵⁷⁵.

12 kwietnia 1919 roku MWRiOP w Warszawie „chcąc zadość uczynić religijnym potrzebom ludności prawosławnej z Grabowca i Gdeszyna”, „po porozumieniu się z miejscowym komisarzem rządowym postanowiło oddać jej do użytku tymczasowo aż do ostatecznej decyzji w tych sprawach Ciał prawodawczych” cerkiew w Bereściu oraz poprosił „Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych o wydanie odpowiedniego zarządzenia miejscowym organom co do wydania kluczy od tej cerkwi upoważnionym przedstawicielom ludności prawosławnej”⁵⁷⁶.

Na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych „w przedmiocie ustanowienia zarządu państwowego nad majątkami i osadami pocerkiewnymi, znajdującymi się na obszarze byłego Królestwa Kongresowego” z 16 czerwca 1919 roku majątek cerkwi w Grabowcu został objęty zarządem państwowym przez Zarząd Okręgu Dóbr Państwowych w Radomiu⁵⁷⁷.

Pod koniec 1921 roku w powiecie hrubieszowskim było 70 budynków po cerkwi, z których pozostawiono prawosławnym 5, wyświęcono na kościoły 17, spalono 4 i nie rozstrzygnięto losu 41⁵⁷⁸.

W latach 1918-1922 wyświęcono na kościoły wiele cerkwi unickich m.in. w Grabowcu, Tuczępach, Gdeszynie, Świdnikach.

Wg stanu na dzień 7 marca 1922 roku w gminie Grabowiec funkcjonowała jedna parafia prawosławna w Bereściu, mająca do dyspozycji cerkiew pochodzenia unickiego⁵⁷⁹. Do parafii w Bereściu należały m.in. miejscowości: Grabowiec, Zaborce⁵⁸⁰.

W okresie międzywojennym w Grabowcu z braku możliwości korzystania z cerkwi nabożeństwa odprawiano w domu jednego z parafian lub w świetlicy (nie wiadomo bliżej jakiej).

W 1925 roku diecezja warszawsko-chełmska składała się z sześciu dekanatów: bialskiego, biłgorajskiego, chełmskiego, hrubieszowskiego, tomaszowskiego i włodawskiego. W skład dekanatu hrubieszowskiego wchodziły parafie: Hrubieszów, Bereść, Czerniczyń, Dołhobyczów, Dubienka, Hostynne, Koniuchy, Łaziska, Matcze, Miętkie, Moniatycze, Siedliska, Szychowice, Strzyżów, Teratyn⁵⁸¹.

Do 1929 roku na terenie powiatu otwarto 13 cerkwi (z 69 czynnych w 1914 roku) a planowano otworzyć dalszych 18⁵⁸².

W 1931 roku prawosławni mieszkańcy Grabowca zwrócili się do MWRiOP z prośbą o przeniesienie ich z parafii Bereść do Grabowca, motywując to m.in. tym, że cerkiew w Bereściu została uszkodzona pociskami armatnimi i nie nadaje się do użytku⁵⁸³.

W 1933 roku do parafii Bereść należały następujące miejscowości: Bereść (wieś), Bereść (kolonia), Białowody (folwark), Dańczypol (wieś, kolonia), Gdeszyn (wieś, kolonia), Gdeszyn-Pniaki (kolonia, z gminy Mołdiatycze), Gliniska (wieś, z gminy Uchanie), Grabowczyk (wieś, folwark), Grabowiec, Grabowiec Góra (wieś), Hołużne, Ornatowice (wieś, folwark), Szerokie (wieś), Skibice (wieś, kolonia), Skierbieszów (wieś, folwark; z gminy Skierbieszów), Szystowice (wieś, folwark), Świdniki (kolonia, z gminy Miączyn), Świdniki (wieś, folwark; z gminy Miączyn), Żuków (z gminy Miączyn)⁵⁸⁴.

⁵⁷⁵ Pelica KPL, s. 210.

⁵⁷⁶ AAN MWRiOP, sygn. 2/14/0/5/866, k. 312.

⁵⁷⁷ Monitor Polski 1919, Nr 135, s. 1.

⁵⁷⁸ Pelica KPL, s. 210.

⁵⁷⁹ Pelica KPL, s. 233.

⁵⁸⁰ AAL AKDL, Akta Kościoła w Gdeszynie, sygn. 61/IVb/21a, k. 57.

⁵⁸¹ IWL 1925, s. 122-124.

⁵⁸² Pelica KPL, s. 256.

⁵⁸³ AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 6.

⁵⁸⁴ Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej z oznaczeniem terytorialnie im właściwych władz i

Mimo działalności neounijnej prowadzonej, w latach dwudziestych i trzydziestych dwudziestego wieku, przez biskupa łacińskiej diecezji lubelskiej Mariana Fulmana na terenie łacińskiej parafii Grabowiec, w **Grabowcu** stale przebywali prawosławni duchowni (przeważnie mnisi, kierowani przez metropolitę Dionizego), którzy odprawiali nabożeństwa ciesząc się wielką frekwencją prawosławnych⁵⁸⁵.

Zdjęcie 3 – Rok 1939 (około), Grabowiec. Prawosławni zgromadzeni przed budynkiem przy ulicy Koziej (budynek został rozebrany w 2015 roku; w budynku była m.in. szkoła, poczta). Wewnątrz budynku była salka przygotowana do modlitwy prawosławnych, którzy w tym czasie nie mieli dostępu do cerkwi. W drugim rzędzie (za dziećmi) od lewej siedzą: n, n, n, ks. Grzegorz Matwiejczuk, hieromnich (mnich posiadający święcenia kapłańskie) Antoni Laszur, prawdopodobnie ks. Paweł Sz wajko, Katarzyna Stankow, n, n, n, n. W czwartym rzędzie od prawej stoją n, doktor Włodzimierz Stankow (z siwą brodą), ... Zdjęcie ze zbiorów prawnuka Włodzimierza Stankowa - Siergieja Matwiejczuka.

Parafia prawosławna w Grabowcu w diecezji chełmsko-podlaskiej, 1940-1945

W czasie drugiej wojny światowej okupanci pozwolili na rekonstrukcję prawosławnej sieci parafialnej⁵⁸⁶. Reaktywowano diecezję chełmską z arcybiskupem Ilarionem (prof. Iwan Ohijenko)⁵⁸⁷.

---

urzędów oraz urzędzeń komunikacyjnych, 1933?, s. 79, 92, 309, 432, 440, 481-482, 530, 1202, 1546-1547, 1679, 1695, 1706-1707, 2039.

⁵⁸⁵ Pelica KPL, s. 177.

⁵⁸⁶ Gil Andrzej, „Opis unickiej cerkwi p.w. św. Mikołaja w Zamościu z 1828 r. na tle dziejów tamtejszych bazylianów”, Zamojsko - Wołyńskie Zeszyty Muzealne, tom 1, Zamość, 2003, s. 90.

⁵⁸⁷ Gil – z tradycji, s. 77.

Diecezja lubelsko-chełmska

W **1989** roku powstała diecezja lubelsko-chełmska, która funkcjonuje do czasów współczesnych⁵⁸⁸. W czasach współczesnych nie istnieje na terenie gminy Grabowiec parafia prawosławna.

3. Budowle parafii prawosławnej w Grabowcu na przestrzeni zdarzeń

3.1. Cerkiew parafialna Uśpienia/Zaśnięcia Bogurodzicy (Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny) w Grabowcu

Cerkiew, z której korzystali od **1875** roku prawosławni w Grabowcu, została wybudowana w **1864** roku, przez unitów⁵⁸⁹. Wcześniejsze losy świątyni jako „**greckokatolickiej cerkwi parafialnej Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu**” są opisane w I części.

Prawosławni korzystali ze świątyni od 1875 roku do około maja (nie dłużej niż do lipca) 1915 roku, tj. do czasu całkowitej ewakuacji Rosji z terenów królestwa⁵⁹⁰.

Po pierwszej wojnie światowej cerkiew, jako mienie opuszczone, została zamknięta przez władze administracyjne.

Losy cerkwi po I wojnie światowej są opisane „Monografii rzymskokatolickiej parafii św. Mikołaja w Grabowcu”.

19 sierpnia **1935** roku prawosławni (według listu – w sumie 2000 prawosławnych) z Grabowca oraz z części gminy Miączyn – Miączyna, Świdnik, Konstantynówki proszą biskupa rzymskokatolickiej diecezji lubelskiej Mariana Leona Fulmana o zwrócenie cerkwi prawosławnym, gdyż aktualnie utrzymuje się sztucznie unicki kościół, w którym nie ma prawie w ogóle wiernych⁵⁹¹. Cerkiew nie została przekazana prawosławnym po ich ewakuacji z terenu gminy podczas pierwszej wojny, czy też po ich [nie wiadomo, w jakim składzie w porównaniu do stanu ewakuacji] powrocie. Nastąpiło to dopiero podczas drugiej wojny światowej.

W **1943** roku kościół został zamieniony na cerkiew prawosławną i służył nasiedlonym Ukraińcom do **1944** roku⁵⁹².

Dalsze losy świątyni są opisane w „Monografii rzymskokatolickiej parafii św. Mikołaja w Grabowcu”.

3.2. Odpust

Odpust był obchodzony 28 sierpnia (wg kalendarza gregoriańskiego), w święto Zaśnięcia Bogurodzicy.

3.3. Działki, inne budynki

Przy cerkwi były trzy domy (popówka, diakówka, szkoła cerkiewna), budynki gospodarcze, ogród owocowy i warzywny. Całość zajmowała 1½ morga ziemi⁵⁹³.

Po wyświęceniu cerkwi na kościół działka z budynkami najpierw została przekazana szkole w Grabowcu a właściwie miejscowemu (hrubieszowskiemu) inspektorowi

⁵⁸⁸ Gil – z tradycji, s. 77.

⁵⁸⁹ Pelica KPL, s. 278; AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 1-2.

⁵⁹⁰ Latawiec Krzysztof, „Naczelnicy powiatów guberni lubelskiej w latach 1867-1915”, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Lublin, 2003, vol. LVIII, s. 90.

⁵⁹¹ AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 100.

⁵⁹² KP T1, s. 10.

⁵⁹³ AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 16-17, 27.

szkolnemu⁵⁹⁴.

W diakówce były m.in. trzy pokoje, kuchnia⁵⁹⁵.

4. Podstawowe informacje

4.1. Księgi metrykalne

4.2. Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów

Tabela 17 – Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów⁵⁹⁶

Rok	Liczba			Rok	Liczba		
	urodzeń	ślubów	zgonów		urodzeń	ślubów	zgonów
1875			30 z 42	1899			
1876			31	1900			
1877			46	1901			
1878			37	1902			
1879			36	1903			
1880			51	1904			
1881			48	1905			
1882			36	1906			
1883			36	1907			
1884				1908			
1885				1909			
1886	80	23	21	1910			
1887	63	16	44	1911			
1888	79	13	48	1912			
1889	77	13	72	1913			
1890	82	17	50	1914			
1891	67	23	36	1915			
1892				1916			
1893				1917			
1894	55	6	32	1918			
1895	72	16	47	1919			
1896	73	11	39	1920			
1897	66	16	33	1922			
1898	79	16	52	1923			
1899	77	22	49				

⁵⁹⁴

⁵⁹⁵ AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 6.

⁵⁹⁶ APL APPG, sygn. 35/2211/0/1.3/2; APZ APPG, sygn. 88/666/0/-/12; 88/666/0/-/13; sygn. 88/666/0/-/14, 88/666/0/-/16; sygn. 88/666/0/-/16.

Rok	Liczba			Rok	Liczba		
	urodzeń	ślubów	zgonów		urodzeń	ślubów	zgonów

5. Księża parafii prawosławnej w Grabowcu

6. Wykaz proboszczów, administratorów prawosławnej parafii w Grabowcu

6.1. Chronologiczny wykaz proboszczów, administratorów

Tabela 18 – Wykaz proboszczów, administratorów, księży parafii prawosławnej w Grabowcu

L.p.	Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy w Grabowcu
1	Marcjan Mogielnicki (Маркиан), 1848-	14.05.1875-sierpień 1905
2	Włodzimierz Iwanow, 1869-	wrzesień 1905-ok. 28.12.1913
3	Paweł Gontarczuk	ok. 31.12.1913-31.12.1914-
4	Antoni Łaszur	-1935-
5	Piotr Piluś	-1941- oraz po 28.08.1943
6	Paweł Sz wajko, 1893-1943	1943-28.08.1943

7. Proboszczowie, administratorzy parafii prawosławnej w Grabowcu

7.1. Gontarczuk Paweł

Z dniem 1 sierpnia 1906 roku zostaje przeniesiony ze stanowiska księdza w prawosławnym żeńskim klasztorze w Wirowie (koło Sokołowa Podlaskiego) na proboszcza cerkwi w Makarowie (wówczas leżącym w powiecie konstantynowskim)⁵⁹⁷.

Proboszcz parafii prawosławnej Grabowiec (ok. 31.12.1913-31.12.1914-)⁵⁹⁸.

7.2. Iwanow Włodzimierz, 1869-, proboszcz, zakonnik

Urodził się w 1869 roku (około), syn Antoniego. Zakonnik

Proboszcz prawosławnej parafii Grabowiec⁵⁹⁹ (wrzesień 1905-ok. 28.12.1913). Administrator parafii prawosławnej Bereść⁶⁰⁰ (po 01.11.1906-31.12.1906).

Z dniem 22 lipca 1906 roku zostaje mianowanym pomocnikiem dziekana dekanatu 2. hrubieszowskiego okręgu⁶⁰¹.

Nauczyciel religii w Szkole Elementarnej w Grabowcu (-1908-1912-). W roku 1906 ksiądz pracował w prawosławnej parafii Grabowiec, zatem zapewne uczył w szkole, choć w

⁵⁹⁷ CCZ 1906, Nr 16, s. 552.

⁵⁹⁸ Chełmska, s. 219.

⁵⁹⁹ PKLG 1906, s. 178; APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/31; APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/34; APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/37; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/35, k. 20/33.

⁶⁰⁰ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/31, k. 19/9.

⁶⁰¹ CCZ 1906I, Nr 15, s. 514-515.

wykazie nauczycieli nie figuruje⁶⁰².

Ojciec chrzestny Dionizego Rendy (1909), syna ks. Piotra Rendy proboszcza prawosławnej parafii w Tuczępach⁶⁰³.

Żona: Natalia z Żelechowskich. Urodziła się 1875 roku (około), córka ks. Michała (zm. przed 1909) i Anny (c. Jana) małżonków Żelechowskich. Matka chrzestna Wiery Rendy (1910/1911), córki ks. Piotra Rendy proboszcza prawosławnej parafii w Tuczępach⁶⁰⁴.

Dzieci:

- Ksenia, 1909-. Urodziła się 3 stycznia 1909 roku w Grabowcu. Rodzicami chrzestnymi byli Włodzimierz Lityński (sędzia pokoju, patrz GSB) i Anna Żelechowska (wdowa po księdzu Michale). Ochrzczona i bierzmowana przez proboszcza prawosławnej parafii w Tuczępach ks. Piotr Renda⁶⁰⁵.
- Tatiana, 1912-. Urodziła się 5 grudnia 1912 roku w Grabowcu. Rodzicami chrzestnymi byli: Aleksander Gereminowicz (proboszcz prawosławnej parafii w Bereściu) i Eugenia Renda (żona ks. Piotra Rendy). Ochrzczona i bierzmowana przez proboszcza prawosławnej parafii w Tuczępach ks. Piotr Renda⁶⁰⁶.

7.3. Łaszur Antoni (Łaszur)

Zakonnik. Ksiądz prawosławny w Grabowcu (-1935-)⁶⁰⁷.

7.4. Mogielnicki Marcjan (Маркиан), 1848-, proboszcz

Proboszcz prawosławnej parafii Grabowiec⁶⁰⁸ (14.05.1875-sierpień 1905),
Patrz „Część I”.

7.5. Piliś Piotr

Ksiądz parafii prawosławnej w Grabowcu (-1941- i po 28.08.1943)⁶⁰⁹.

Prawdopodobnie urodził się w Tyszowcach. Ksiądz w Grabowcu, Kobylanach, Milejczycach i na Grabarce.

7.6. Sz wajko Paweł, 1893-1943, święty męczennik

Urodził się 4 kwietnia 1893 roku w Zabłotcach (1 kwietnia)⁶¹⁰, w powiecie Brody na Wołyniu, syn Kondrata i Ewy. W czerwcu 1918 roku ukończył Seminarium Duchowne w Jekaterynosławiu (współcześnie Dniepropietrowsk). W 1923 roku zawarł związek małżeński z Joanną Łotocką (urodzoną w 1899 roku) w cerkwi św. Mikołaja we wsi Gaje Lewiatyńskie (Луѓа Левятинские, na Wołyniu)⁶¹¹.

⁶⁰² PKLG 1906, s. 174, 178.

⁶⁰³ APZ APPTuczępy, sygn. 88/739/0-/26, k. 7/12.

⁶⁰⁴ APZ APPTuczępy, sygn. 88/739/0-/33, k. 3/4.

⁶⁰⁵ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0-/34, k. 2/2.

⁶⁰⁶ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0-/37, k. 23/32.

⁶⁰⁷ AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 100.

⁶⁰⁸ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0-/13, sygn. 88/666/0-/14, sygn. 88/666/0-/21; sygn. 88/666/0-/22; sygn. 88/666/0-/23; sygn. 88/666/0-/31.

⁶⁰⁹ Abel (arcybiskup), „W przededniu kanonizacji ks. prot. Pawła Sz wajko”, Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Nr 2 (159), 2003.

⁶¹⁰ Wg Pelica D, s. 415.

⁶¹¹ Abel (arcybiskup), „W przededniu kanonizacji ks. prot. Pawła Sz wajko”, Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Nr 2 (159), 2003.

We wrześniu 1923 roku przyjął święcenia diakońskie z rąk metropolity warszawskiego Dionizego. Następnie 12 września 1924 roku w cerkwi św. Jana Teologa w Chełmie przyjął święcenia kapłańskie także z rąk metropolity warszawskiego Dionizego⁶¹². Odbywał staż kapłański w parafii św. Marii Magdaleny w Warszawie (?-08.10.1924)⁶¹³.

Duchowny cerkwi we wsi Potok Górny (09.10.1924-październik 1927; cerkiew filialna cerkwi w Kulnie, powiat biłgorajski). W październiku 1927 roku został skierowany na Łemkowszczyznę. Pracował m.in. w Świątkowej Wielkiej (powiat jasielski), Desznicy (pow. jasielski, miejscowość leży blisko poprzedniej). Następnie pracował od 1938 roku w Siedliskach, Siedliszczach⁶¹⁴, Obszy i Śniatyczach. W Śniatyczach ksiądz i żona zostali pobici i ograbieni. Ponadto w Śniatyczach ksiądz ochrzcił późniejszego metropolitę Sawę⁶¹⁵.

W 1943 roku skierowano go do pracy duszpasterskiej do Grabowcu⁶¹⁶. 28 sierpnia 1943 roku, w święto Zaśnięcia Bogurodzicy (Uspienije, Święto Zaśnięcia Matki Bożej), roku został zabity przez partyzantkę. Zabito także jego żonę (matuszkę). Wcześniej ksiądz ochrzcił córkę grabowieckiego psalmisty Jana Zbirowskiego (późniejszego księdza mitrata). Dwunastoletni syn księdza był w tym czasie w Chełmie, u arcybiskupa Ilariona. Ksiądz i jego żona zostali pochowani 31 sierpnia 1943 roku na cmentarzu w Grabowcu⁶¹⁷.

Decyzją Świętego Soboru Biskupów Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego z dnia 20 marca 2003 roku ksiądz Paweł i jego matuszka Joanna wraz z pięcioma kapłanami i jednym mnichem zostali zaliczeni do grona Świętych Męczenników Chełmskich i Podlaskich. Uroczystości kanonizacyjne odbyły się w dniach 7-8 czerwca 2003 roku w Chełmie, w której uczestniczył zwierzchnik Metropolita Warszawski i całej Polski Sawa oraz Arcybiskup Lubelsko-Chełmski Abel⁶¹⁸.

8. Księża mieszkający na terenie parafii Grabowiec

8.1. Matwieczuk Grzegorz, 1861-1945, diak, psalmista, ksiądz

Urodził się 7 lutego 1861 roku we wsi Dworzysko (współcześnie część Grabowca), syn Łukasza i Anny z Baładów małżonków Matwieczuków („włościan”, „mieszczan” z Grabowca). Ochrzczony i bierzmowany 8 lutego 1861 roku przez administratora greckokatolickiej parafii Grabowiec ks. Mikołaja Malczyńskiego⁶¹⁹.

Psalmista prawosławnej cerkwi Uchanie⁶²⁰ (-1895-), Pobołowice⁶²¹ (-1902-). Diak przy prawosławnej cerkwi Bereść oraz Kułakowice⁶²² (pow. hrubieszowski, 25.05.1935-).

Mieszkał m.in. w Pobołowicach, Grabowcu.

⁶¹² Abel (arcybiskup), „W przededniu kanonizacji ks. prot. Pawła Sz wajko”, Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Nr 2 (159), 2003; Kuprianowicz Grzegorz (red.), „Kanonizacja Męczenników Chełmskich i Podlaskich. Chełm, 7-8 czerwca 2003 r.”, Chełm, 2003, s. 20-21.

⁶¹³ Pelica D, s. 415.

⁶¹⁴ Siedliska, Siedliszcze - możliwe, że chodzi o jedną z tych miejscowości (dopisek autorów).

⁶¹⁵ Abel (arcybiskup), „W przededniu kanonizacji ks. prot. Pawła Sz wajko”, Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Nr 2 (159), 2003; Radziukiewicz Anna, „Męczennicy Ziemi Chełmskiej”, Przegląd Prawosławny Nr 1 (211), styczeń 2003; Pelica D, s. 415.

⁶¹⁶ Abel (arcybiskup), „W przededniu kanonizacji ks. prot. Pawła Sz wajko”, Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Nr 2 (159), 2003.

⁶¹⁷ Bołtryk Michał, „Zmień Wiarę”, Przegląd Prawosławny Nr 7 (205), lipiec 2002; Pelica D, s. 415.11

⁶¹⁸ Abel (arcybiskup), „W przededniu kanonizacji ks. prot. Pawła Sz wajko”, Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Nr 2 (159), 2003; Kuprianowicz Grzegorz (red.), „Kanonizacja Męczenników Chełmskich i Podlaskich. Chełm, 7-8 czerwca 2003 r.”, Chełm, 2003, s. 15-17.

⁶¹⁹ APZ APPUchanie, sygn. 88/744/0/-/10, k. 53/1, k. 53/1; APL APGG, sygn. 35/1999/0/2.1/49, k. 80/6; Informacja Siergieja Matwieczuka - prawnuka Włodzimierza Stankowa.

⁶²⁰ APZ APPUchanie, sygn. 88/744/0/-/10, k. 53/1, k. 53/1.

⁶²¹ APL APPPobołowice, sygn. 35/2276/0/1.4/27, k. 9/12.

⁶²² Pelica D, s. 408.

Zmarł w 1945 roku. Pochowany na cmentarzu prawosławnym w Jarosławcu⁶²³.

Żona: Wiktoria ze Strąkowskich, 1864-1957. Urodziła się w 1864 roku w *Uchaniach*, córka Jana i Katarzyny z Daszuków małżonków Strąkowskich („mieszczan” z Uchań). Ślub odbył się 20 stycznia 1885 roku w prawosławnej cerkwi w Uchaniach. Zmarła w 1957 roku we Lwowie⁶²⁴.

Dzieci:

- Włodzimierz. Patrz hasło: Matwiejczuk Włodzimierz.
- Teodozjusz. Patrz hasło: Matwiejczuk Teodozjusz.

8.2. Matwiejczuk Teodozjusz (Федосий), 1902-1988, ksiądz

Urodził się 3 maja 1902 roku w Pobołowicach (pow. chełmski), syn Grzegorza i Wiktorii ze Strąkowskich małżonków Matwiejczuków. Ukończył Seminarium Duchowne w Krzemieńcu (1927), Studium Teologii Prawosławnej na Uniwersytecie Warszawskim. Święcenia prezbiteratu otrzymał 1 lipca 1928 roku⁶²⁵.

Duchowny parafii Szlatyn (pow. tomaszowski), wikariusz parafii Kułakowice (pow. hrubieszowski). Obowiązki te wykonywał jako duchowny nieetatowy (1928-1929)⁶²⁶.

Wikariusz parafii Telatyn i jednocześnie wykonywał obowiązki przy cerkwiach zamkniętych w Kułakowicach i Ubrodowicach⁶²⁷.

Proboszcz parafii Szlatyn (16.01.1930-; przeniesiony z Kułakowic), następnie zarządzał parafią Telatyn (27.07.1931-)⁶²⁸.

Pomocnik proboszcza cerkwi św. Mikołaja w Tomaszowie (1941-1944). W marcu 1944 roku rodzina Teodozjusza „przeżyła napad partyzantów polskich” na ich dom w Tomaszowie Lubelskim, przy ulicy Listopadowej. Po tych wydarzeniach, wiosną 1944 roku, rodzina Stankow i Matwiejczuków wyjechała a właściwie uciekła z Grabowca na południe Polski, do wsi Tylawa niedaleko Dukli (wówczas gmina Tylawa, współcześnie gm. Dukla, pow. krośnieński, woj. podkarpackie). W kwietniu 1945 roku rodzina wyjechała do ZSRR. Od 1952 roku rodzina mieszka w mieście Nowoczerkask (obwód rostowski)⁶²⁹. Stale zamieszkiwał w Grabowcu.

Zmarł w 1988 roku.

Żona: Olga ze Stankow, 1904-1968 (patrz GSB).

Dzieci:

- Anna, 1930-1932. Pochowana na cmentarzu prawosławnym w Bereściu.
  - Maria, 1933-1989.
  - Roman, 1934-1998 (ojciec Siergieja; Siergiej udostępnił wiele dokumentów i informacji o swojej rodzinie).
- Brat: Włodzimierz Matwiejczuk. Patrz hasło: Matwiejczuk Włodzimierz.

8.3. Matwiejczuk Włodzimierz, 1889-1976, ksiądz

Urodził się 19 marca 1889 roku w Pobołowicach (pow. chełmski), syn Grzegorza i Wiktorii ze Strąkowskich małżonków Matwiejczuków. Ukończył Seminarium Duchowne w Chełmie (1913). Święcenia prezbiteratu otrzymał w 1913 roku w Chełmie⁶³⁰.

⁶²³ Informacja Siergieja Matwiejczuka - prawnuka Włodzimierza Stankowa.

⁶²⁴ APL APPPobołowice, sygn. 35/2276/0/1.4/27, k. 9/12; APZ APPUchanie, sygn. 88/744/0/-/10, k. 53/1, k. 53/1.

⁶²⁵ Pelica D, s. 408; Informacja Siergieja Matwiejczuka - prawnuka Włodzimierza Stankowa.

⁶²⁶ Pelica D, s. 408.

⁶²⁷ Pelica D, s. 408; Informacja Siergieja Matwiejczuka - prawnuka Włodzimierza Stankowa.

⁶²⁸ Pelica D, s. 408; Informacja Siergieja Matwiejczuka - prawnuka Włodzimierza Stankowa.

⁶²⁹ Informacja Siergieja Matwiejczuka - prawnuka Włodzimierza Stankowa.

⁶³⁰ APL APPPobołowice, sygn. 35/2276/0/1.4/14 (brak karty, nazwisko znajduje się w wykazie urodzonych);

Wikariusz parafii Biszcza (pow. biłgorajski; przed I wojną światową).

Proboszcz parafii Pławanice (pow. chełmski). Na bieżącym w Rosji. Proboszcz parafii Bończa (formalnie 14.10.1922-02.11.1923), Moniatycze (31.10.1923-), Tarnogród (16.01.1930-). Pełnił obowiązki dziekana biłgorajskiego.

Po wojnie wyjechał do Lwowa, gdzie dotychczas żyją jego potomkowie⁶³¹.

Zmarł w 1976 roku we Lwowie⁶³².

Żonaty, dwoje dzieci⁶³³.

Brat: Teodozjusz. Patrz hasło: Matwiejczuk Teodozjusz.

9. Dziekani dekanatu hrubieszowskiego (do rozpisania na okręgi)

Tabela 19 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu 1 okręgu hrubieszowskiego

L.p.	Imię/imiona i nazwisko	Okres sprawowania funkcji
1		

Tabela 20 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu 2 okręgu hrubieszowskiego

L.p.	Imię/imiona i nazwisko	Okres sprawowania funkcji
1		

Tabela 21 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu hrubieszowskiego

L.p.	Imię/imiona i nazwisko	Okres sprawowania funkcji
1	Lewicki	-grudzień 1875-
2	Jan Korytko	-12.10.1879-
3	Marcjan Mogielnicki	-1884-31.03.1906
4	Michał Lewicki	15.05.1906-1914-
5	?	
6	Stefan Gruszka	14.02.1922-1928
7	?	
8	Olimpiusz Denisiewicz, 1891-	01.03.1928-22.10.1934-
9	Stefan Gruszka	1932-marzec 1935 (czy dziekan?)
10	Grzegorz Metiuk, 1898-1985	20.05.1935-1940

9.1. Denisiewicz Olimpiusz, 1891-, dziekan hrubieszowski, chełmski

Urodził się 12 listopada 1891 roku w miejscowości Nowy Żaków (pow. rówieński). Uczęszczał do Seminarium Duchownego w Żytomierzu. Świecenia prezbiteratu otrzymał 31

Pelica D, s. 408.

⁶³¹ Informacja Siergieja Matwiejczuka - prawnuka Włodzimierza Stankowa.

⁶³² Informacja Siergieja Matwiejczuka - prawnuka Włodzimierza Stankowa.

⁶³³ IWL 1925, s. 123; Pelica D, s. 408.

stycznia 1915 roku w Krzemieńcu. Duchowny parafii Wiszniów (pow. krzemieniecki)⁶³⁴.

Wikariusz parafii Chełm (22.03.1924-), proboszcz parafii Chełm (01.10.1924-), dziekan chełmski (12.03.1926/mianowanie-) oraz proboszcz parafii Hrubieszów i dziekan hrubieszowski (-01.03.1928-22.10.1934-)⁶³⁵.

Członek wydziału wykonawczego Powiatowego Komitetu Pożyczki Narodowej w Hrubieszowie (1933), członek założyciel i honorowy Powiatowego Komitetu Uroczystości Narodowych w Hrubieszowie (1933)⁶³⁶.

Protojerej (mian. 1933).

Żona: (...). Czwooro dzieci⁶³⁷.

9.2. Gruszka Stefan, dziekan hrubieszowski, chełmski

Urodził się w 1873 roku (około), syn Franciszka i Marii z Rasimuków małżonków Gruszka. Ukończył Seminarium Diecezjalne Chełmskie (1896, lub przed) /zapewne o tego Gruszkę chodzi/⁶³⁸.

W 1906 roku, jako proboszcz cerkwi Koroszczyń w powiecie bielskim guberni lubelskiej), nagrodzony błogosławieństwem biskupa diecezji chełmsko-lubelskiej⁶³⁹.

Proboszcz parafii Zaśnięcia NMP w Hrubieszowie (14.02.1922-1928; 1932-marzec 1935)⁶⁴⁰.

Dziekan dekanatu hrubieszowskiego (14.02.1922-1928; 1932-marzec 1935).

Proboszcz i dziekan w Chełmie⁶⁴¹ (1928-1932). W marcu 1935 roku został delegowany do Łucka. Prawdopodobnie powrócił do Hrubieszowa⁶⁴².

Protojerej.

Żona: Olga z Gawłowskich. Urodziła się w 1880 roku (około), córka ks. Stefana i Zofii z Leszczyńskich małżonków Gawłowskich. Ślub odbył się, 26 stycznia 1896 roku, w cerkwi w Białej Podlaskiej⁶⁴³.

9.3. Korytko Jan, dziekan hrubieszowski

Dziekan dekanatu hrubieszowskiego (-12.10.1879-; okręgu 1 lub 2?)⁶⁴⁴.

9.4. Lewicki, dziekan hrubieszowski

Dziekan hrubieszowski (-grudzień 1875-)⁶⁴⁵.

9.5. Lewicki Michał, 1862-, dziekan hrubieszowski

Urodził się 4 czerwca 1862 roku w Tomaszowie Lubelskim, syn Klemensa⁶⁴⁶.

⁶³⁴ Pelica D, s. 394, 396; Metryka urodzenia z dnia 22.10.1934 wystawiona przez prot. Olimpiusza Denisiewicza.

⁶³⁵ Pelica D, s. 396; Metryka urodzenia z dnia 22.10.1934 wystawiona przez prot. Olimpiusza Denisiewicza.

⁶³⁶ KN 1933, Nr 25, s. 4.

⁶³⁷ Pelica D, s. 396.

⁶³⁸ APL APPBiałaP, sygn. 35/1636/0/1.4/31, k. 68/4.

⁶³⁹ CCZ 1906, Nr 6, s. 173; Parafia prawosławna Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny w Hrubieszowie (Autokefaliczny Kościół Prawosławny Polski) <http://www.cerkiew.hrubieszow.info/> (v. 19.03.2012).

⁶⁴⁰ IWL 1925, s. 123; Pelica D, s. 398.

⁶⁴¹ Pelica D, s. 398.

⁶⁴² Pelica D, s. 398.

⁶⁴³ APL APPBiałaP, sygn. 35/1636/0/1.4/31, k. 68/4.

⁶⁴⁴ APZ APPHrubieszów_swM, sygn. 88/673/0/-/4, k. 31/87.

⁶⁴⁵ APZ APPLipisko, sygn. 88/684/0/-/1.

⁶⁴⁶ Pelica D, s. 406.

Administrator/proboszcz parafii Horyszów Ruski⁶⁴⁷ (-1892-1914-).

Dziekan dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (15.05.1906-26.03.1915-)⁶⁴⁸.

Przebywał na bieżeństwie w Rosji (1915-sierpień 1918), wówczas był na pewnym stanowisku w Piotrkowie⁶⁴⁹.

Duchowny we Włodawie (01.09.1918-). Proboszcz parafii Lublin (prawdopodobnie od 1928)⁶⁵⁰.

9.6. Metiuk Grzegorz, 1898-1985, dziekan hrubieszowski

Imię zakonne Andrzej.

Urodził się 3 stycznia 1898 roku w Terebiniu (gmina Werbkowice; parafia prawosławna Terebiń), syn Andrzeja (włościanin) i Julii z Abramów małżonków Metiuk. Rodzicami chrzestnymi byli: Grzegorz Nosko i Anastazja Metiuk. Absolwent Seminarium Duchownego w Wilnie (1924), Studium Teologii Prawosławnej na Uniwersytecie Warszawskim (6.04.1924, mgr teologii). Świecenia prezbiteratu otrzymał 14 września 1924 roku⁶⁵¹.

Wikariusz parafii Nosów (pow. konstantynowski, dekanat bialski, 21.09.1924-), pełniący obowiązki wikariusza tej parafii (1926-), pełniący obowiązki proboszcza tej parafii (20.08.1927-).

Proboszcz parafii Zaśnięcia NMP w Hrubieszowie (20.05.1935-1940). Dziekan hrubieszowski (20.05.1935-1940)⁶⁵².

W 1938 roku ukarany za wejście z ciałem zmarłego prawosławnego mieszkańca Hrubieszowa na dawny cmentarz unicki, pomimo zamknięcia bramy na kłódkę przez dziekana r.l. hrubieszowskiego⁶⁵³.

W 1945 roku wyemigrował do Szwajcarii następnie wyjechał do Kanady.

Biskup Edmonton i eparchii zachodniej (1959-), arcybiskup Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego Kanady (1963-)⁶⁵⁴.

Zmarł 2 lutego 1985 roku w Winnipeg (Kanada)⁶⁵⁵.

Żona: (...).

9.7. Mogielnicki Marcjan, dziekan hrubieszowski

Patrz „Część I”.

10. Dziekani dekanatu zamojskiego

Tabela 22 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu zamojskiego

L.p.	Imię/imiona i nazwisko	Okres sprawowania funkcji
1	Jan Gajda	-grudzień 1875-
2	Tycho Kwaśniecki	-1903-

⁶⁴⁷ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/21, k. 96/22; APZ APPHoryszówR, sygn. 88/671/0/-/18.

⁶⁴⁸ Chełmska, s. 218; PKLG 1906, s. 178; CCZ 1906, Nr 11, s. 354; CWEW 1902, Nr 33, s. 397; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/31, k. 1.

⁶⁴⁹ Pelica D, s. 406.

⁶⁵⁰ APZ APPTerebiń, sygn. 88/730/0/-/23, k. 1/3; Pelica D, s. 406.

⁶⁵¹ Pelica D, s. 408.

⁶⁵² Pelica D, s. 408; AAN MWRiOP, sygn. 2/14/0/5/391, k. 6.

⁶⁵³ AAN MWRiOP, sygn. 2/14/0/5/391, k. 6.

⁶⁵⁴

⁶⁵⁵

10.1. Gajda Jan, 1838-, dziekan dekanatu zamojskiego

Urodził się w 1838 roku (około).

Prawdopodobnie wcześniej był księdzem greckokatolickim i proboszczem parafii w Lublinie, Krakowie, Topólczy, Lipsku.

Proboszcz parafii Lipsko (-grudzień 1875-ok. 05.11.1885), św. Mikołaja w Zamościu (1876-14.02.1884), Hostynne (-1886-)⁶⁵⁶.

Dziekan dekanatu zamojskiego (-grudzień 1875-).

10.2. Kwaśniecki Tychon, dziekan dekanatu zamojskiego

Syn Bazylego.

Proboszcz parafii Lipsko (ok. 08.12.1885-11.07.1908)⁶⁵⁷.

Dziekan dekanatu zamojskiego (-1903-).

Zmarł 11 lipca 1908 roku. Pochowany na cmentarzu w Lipsku.

Nagrobek 6 – Rok 2017. 18 lipca. Nagrobek ks. Tichona Kwaśnieckiego (foto Henryk Kulik).

11. Diacy, psalmiści przy cerkwi grabowieckiej

11.1. Wykaz diaków, psalmistów, lektorów - Grabowiec

Tabela 23 – Wykaz diaków/psalmistów cerkwi parafialnej (parafii prawosławnej) w Grabowcu

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy/funkcja (biogramy w GSB)
Seweryn Kozłowski	-1886-1905-; psalmista
Dionizy Wołkowski	-1909-; psalmista
Konstanty Wyszzywaniuk, syn Mikołaja, ur. ok. 1879 ⁶⁵⁸	-1910-1913; psalmista
Jan Zbirowski	1941-1943-; psalmista

⁶⁵⁶ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/1, k. 92; PKLG 1887, s. 79; APZ APPLipsko, sygn. 88/684/0/-/1; APZ APPLipsko, sygn. 88/684/0/-/10.

⁶⁵⁷ CWEW 1903, Nr 49 s. 609; Tablica nagrobna na cmentarzu w Lipsku; APZ APPLipsko, sygn. 88/684/0/-/10; APZ APPLipsko, sygn. 88/684/0/-/33.

⁶⁵⁸ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/35, k. 44/11; APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/37, k. 23/32.

12. Cmentarz greckokatolicki, prawosławny w Grabowcu

12.1. Cmentarz przykościelny (przycerkiewny, procesyjny) greckokatolicki, prawosławny w Grabowcu

Cmentarz przycerkiewny wraz z cerkwią zajmował obszar 0,1466 ha ziemi⁶⁵⁹. Teren cmentarza sięgał do dwóch metrów od budynku, tzw. Popówka.

12.2. Cmentarz grzebalny rzymskokatolicki, greckokatolicki i prawosławny w Grabowcu

W **1853** roku w greckokatolickim dekanacie grabowieckim prawie we wszystkich parafiach były cmentarze grzebalne poza cerkwią i wsią. Cmentarze grzebalne „w polu” dla obojga obrządków były w: Grabowcu, Dubie, Perespie, Świdnikach, Zubowicach (filia parafii Dub). Cmentarze grzebalne greckokatolickie „w polu” były w: Bończy, Bereściu, Tuczępach, Wakijowie, Honiatyczach (filia parafii Wakijów), Uchaniach, Jarosławcu (filia parafii Uchanie), Zaborcach (filia parafii Bereść). W dalszym ciągu grzebano przy cerkwi Horyszowie Ruskim i Koniuchach (filia parafii Horyszów Ruski)⁶⁶⁰.

Wspólny cmentarz grzebalny trzech obrządków jest opisany w „Monografii parafii rzymskokatolickiej św. Mikołaja w Grabowcu”, t. 1.

13. Słowniczki

Patrz „Ogólny wykaz księży ...”, tom 1, część 2.

14. Bibliografia

W załączeniu

---

⁶⁵⁹ AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 27.

⁶⁶⁰ APL ChKG, Akta Konsystorza Chełmskiego Raporta o cmentarzach grzebalnych, sygn. 35/95/0/9.3/245, k. 5, 6.